

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยเรื่องการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น สุพรรณบ้านเรา เรื่อง เทียวคุ้มขุนแผน สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนสุพรรณภูมิ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสุพรรณบุรี เขต 1 ครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อเป็นพื้นฐานและแนวทางในการวิจัย ดังนี้

1. แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตร
 - 1.1 ความหมายของหลักสูตร
 - 1.2 องค์ประกอบของหลักสูตร
 - 1.3 ความสำคัญของหลักสูตร
 - 1.4 การพัฒนาหลักสูตร
 - 1.5 กระบวนการพัฒนาหลักสูตร
 - 1.6 การประเมินผลหลักสูตร
 - 1.7 รูปแบบการประเมินหลักสูตร
 - 1.8 การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น
2. หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544
 - 2.1 หลักการ
 - 2.2 วิสัยทัศน์
 - 2.3 จุดมุ่งหมาย
 - 2.4 โครงสร้าง
 - 2.5 คำอธิบายรายวิชา
 - 2.6 ขอบข่ายของเนื้อหา
 - 2.7 การจัดเวลาเรียน
 - 2.8 แนวการจัดการเรียนรู้
 - 2.9 สื่อ/แหล่งการเรียนรู้
 - 2.10 การวัดผลและประเมินผล
3. จังหวัดสุพรรณบุรีและประวัติคุ้มขุนแผน
 - 3.1 ประวัติที่ตั้งข้อมูลเกี่ยวกับจังหวัดสุพรรณบุรี
 - 3.2 แผนที่จังหวัดสุพรรณบุรี
 - 3.3 ประวัติความเป็นมาของเรื่อง ขุนช้างขุนแผน
 - 3.4 ประวัติความเป็นมาของคุ้มขุนแผน(วัดแค)

- 3.5 ประวัติความเป็นมาสิ่งศักดิ์สิทธิ์ (วัดแค)
4. ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน
 - 4.1 ความหมายของผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน
 - 4.2 คุณลักษณะของแบบทดสอบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน
 - 4.3 วิธีการวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน
 - 4.4 องค์ประกอบที่มีอิทธิพลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน
 - 4.5 เครื่องมือวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน
5. พฤติกรรมต่อการเรียนตามหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง เทียบคัมขุนแผน
 - 5.1 ความหมายของพฤติกรรม
 - 5.2 ทฤษฎีเกี่ยวกับพฤติกรรม
 - 5.3 ประเภทของพฤติกรรม
 - 5.4 องค์ประกอบของพฤติกรรม
 - 5.5 แนวคิดเกี่ยวกับการอนุรักษ์
 - 5.6 การวัดพฤติกรรมต่อการเรียนตามหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง เทียบคัมขุนแผน
6. เจตคติต่อการเรียนตามหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง เทียบคัมขุนแผน
 - 6.1 ความหมายของเจตคติต่อคัมขุนแผน
 - 6.2 องค์ประกอบของเจตคติต่อคัมขุนแผน
 - 6.3 ลักษณะที่สำคัญของเจตคติต่อคัมขุนแผน
 - 6.4 การเปลี่ยนแปลงเจตคติต่อการเรียนตามหลักสูตรท้องถิ่น
 - 6.5 หลักการสร้างแบบวัดเจตคติต่อการเรียนตามหลักสูตรท้องถิ่น
7. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
 - 7.1 งานวิจัยในประเทศ
 - 7.2 งานวิจัยต่างประเทศ

แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตร

หลักสูตรเป็นสิ่งสำคัญของการจัดการศึกษา เป็นเครื่องมือ และเป็นตัวกำหนดแนวปฏิบัติในการดำเนินการจัดการเรียนการสอนให้บรรลุจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้ หลักสูตรต้องมีการพัฒนาอยู่เสมอทั้งนี้เพื่อให้ทันกับสภาพความเปลี่ยนแปลงของสภาพสังคม เศรษฐกิจที่กำลังเจริญก้าวหน้าอย่างรวดเร็ว ตลอดจนการเมืองการปกครองที่เปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1. ความหมายของหลักสูตร

นักการศึกษาตลอดจนผู้เชี่ยวชาญทางด้านหลักสูตรได้ให้ความหมายของหลักสูตรไว้อย่างกว้างขวาง แตกต่างกันไปตามทัศนะและแนวคิดของนักการศึกษาแต่ละท่าน ดังนี้

กรมวิชาการ (2540ค, หน้า 6) กล่าวว่า หลักสูตร หมายถึง ข้อกำหนดแผนการเรียนการสอน เพื่อนำไปสู่ความมุ่งหมายตามแผนการศึกษาแห่งชาติ หลักสูตรประกอบด้วย จุดมุ่งหมาย หลักการ โครงสร้าง จุดประสงค์การเรียนรู้ เนื้อหาของรายวิชา สื่อการเรียนการสอน และการประเมินผล

กาญจนา คุณารักษ์ (2540, หน้า 14) กล่าวว่า หลักสูตร หมายถึง โครงการหรือแผนข้อกำหนดอันประกอบด้วยหลักการ จุดหมาย โครงสร้าง กิจกรรม และวัสดุต่าง ๆ ในการจัดการเรียนการสอนที่จะพัฒนาผู้เรียนให้เกิดความรู้ ความสามารถ โดยส่งเสริมให้เอากัตบุคคลไปสู่ศักยภาพสูงสุดของตนเอง

ธำรง บัวศรี (2542, หน้า 7 - 8) ได้สรุปความหมายของหลักสูตร ดังนี้

1. หลักสูตรเป็นสิ่งที่ต้องการวางแผนล่วงหน้าก่อนนำมาใช้โดยจะต้องกำหนดจุดมุ่งหมายและจุดประสงค์ให้แน่นอนลงไปว่าต้องการให้เกิดผลแก่ผู้เรียนอย่างไรในการกำหนดจุดมุ่งหมายจะต้องยึดเป้าประสงค์ของการศึกษาเป็นหลัก ดังนั้นจุดมุ่งหมายและจุดประสงค์ของหลักสูตรแต่ละระดับการศึกษาของแต่ละประเทศย่อมแตกต่างกันโดยขึ้นอยู่กับเป้าหมายของการศึกษาของประเทศนั้น

2. หลักสูตรไม่ใช่รายวิชา หรือเนื้อหาสาระของวิชาเพียงอย่างเดียว แต่เป็นผลรวมของการผสมผสาน หรือบูรณาการระหว่างองค์ประกอบหลายอย่าง ซึ่งเมื่อรวมกันเข้าแล้วจะส่งผลออกมาในรูปของมวลประสบการณ์ ในขณะที่เดียวกันองค์ประกอบเหล่านั้นไม่ได้มีความเป็นเอกเทศ แต่จะต้องมีความสัมพันธ์ระหว่างกัน ดังนั้นในการออกแบบองค์ประกอบ ไม่ว่าจะองค์ประกอบใด ๆ ก็ตาม เช่น จุดหมาย เนื้อหา จำเป็นต้องคำนึงถึงผลกระทบที่จะมีต่อองค์ประกอบอื่นด้วย

3. การที่หลักสูตรเป็นเพียงแผนชี้ให้เห็นว่า ผู้ที่นำหลักสูตรไปใช้เป็นครูหรือผู้สอนจะต้องอ่านแผนให้เข้าใจและจะต้องแปลออกเป็นแผนปฏิบัติให้เหมาะสมกับสภาพแวดล้อมของตน

กรมวิชาการ (2544, หน้า 27 - 28) ได้ให้ความหมายของหลักสูตรสถานศึกษาไว้ว่า การเรียนรู้ทั้งมวลและประสบการณ์อื่น ๆ ที่สถานศึกษาแต่ละแห่งวางแผนเพื่อพัฒนาผู้เรียนโดยจะต้องจัดทำสาระการเรียนรู้ ทั้งรายวิชาที่เป็นพื้นฐานและรายวิชาที่ต้องการเรียนเพิ่มเติมเป็นรายปีและรายภาค จัดกิจกรรมผู้เรียนทุกภาคเรียนและกำหนดคุณลักษณะที่พึงประสงค์ จากมาตรฐานการศึกษาขั้นพื้นฐานซึ่งเป็นส่วนประกอบที่สำคัญของการจัดหลักสูตรสถานศึกษา

ปราโมทย์ จันทรเรือง (2548, หน้า 5) ได้ให้ความหมายของหลักสูตร คือ แผน ซึ่งได้ออกแบบจัดทำขึ้นเพื่อแสดงถึงจุดมุ่งหมาย การจัดเนื้อหา กิจกรรม และมวลประสบการณ์ ในแต่ละไปแก่มกการศึกษเพื่อให้ผู้เรียนมีการพัฒนาการในด้านต่าง ๆ ตามจุดหมายที่กำหนดไว้

เซเลอร์, และอเล็กซานเดอร์ (Saylor, & Alexander, 1974, p.4) ได้ให้คำนิยามหลักสูตรไว้ว่า หลักสูตร คือ การจัดเตรียมมวลประสบการณ์การเรียนรู้เพื่อให้ผู้เรียนเกิดสัมฤทธิ์ผล ความมุ่งหมายทางการศึกษาอย่างกว้าง ๆ และจุดมุ่งหมายเฉพาะโรงเรียน

ครวาร์ และครวาร์ (Crow, & Crow, 1980, p.250) กล่าวว่า หลักสูตร หมายถึง มวลประสบการณ์ที่ผู้เรียนได้รับทั้งภายในและภายนอกโรงเรียน เพื่อให้ผู้เรียนมีพัฒนาการทั้งในด้านร่างกาย สังคม ปัญญา และจิตใจ

จากความหมายที่นักการศึกษาและหน่วยงานทางการศึกษาทั้งในประเทศและต่างประเทศ สามารถสรุปความหมายและแนวทางการพิจารณาหลักสูตรได้ว่า หลักสูตร มีความหมายเป็น 2 นัย คือ 1) หลักสูตร คือ แผนการจัดการเรียนรู้ ซึ่งประกอบด้วย หลักการ จุดหมาย โครงสร้าง กิจกรรมการเรียนการสอน สื่อวัสดุอุปกรณ์ต่าง ๆ และการประเมินผล 2) หลักสูตร คือ มวลประสบการณ์ต่าง ๆ ที่สถานศึกษาจัดให้แก่ผู้เรียนเพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้มีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมในลักษณะการพัฒนาดนเองตามความเหมาะสม และสอดคล้องกับความต้องการของชุมชน สามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข

2. องค์ประกอบของหลักสูตร (curriculum components)

ในตัวหลักสูตรจะวางองค์ประกอบของหลักสูตรเป็นหัวข้อสำคัญ ๆ เพื่อที่จะสามารถกำหนดแนวทางในการจัดทำหลักสูตรให้สอดคล้องและเป็นลำดับขั้นตอน ซึ่งนักการศึกษาได้กล่าวถึงองค์ประกอบของหลักสูตรไว้อย่างสอดคล้องใกล้เคียงกัน ดังเช่น

สัจต อุทรานันท์ (2532, หน้า 244) ได้เสนอว่า ควรแบ่งหลักสูตรออกเป็น 7 ส่วนประกอบ คือ

1. เหตุผลและความจำเป็นของหลักสูตร
2. จุดมุ่งหมายของหลักสูตร
3. เนื้อหาสาระและประสบการณ์
4. การเสนอแนะเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอน
5. การเสนอแนะเกี่ยวกับการใช้สื่อการเรียนการสอนและแหล่งวิชาในชุมชน
6. การประเมินผล
7. การเสนอแนะเกี่ยวกับการช่วยเหลือและส่งเสริมผู้เรียน

ธีารง บัวศรี (2542, หน้า 8 - 9) ได้กำหนดองค์ประกอบที่สำคัญของหลักสูตรมีดังต่อไปนี้

1. เป้าประสงค์และนโยบายการศึกษา

2. จุดหมายของหลักสูตร
3. รูปแบบและโครงสร้างหลักสูตร
4. จุดประสงค์ของวิชา
5. เนื้อหา
6. จุดประสงค์ของการเรียนรู้
7. ยุทธศาสตร์การเรียนการสอน
8. การประเมินผล
9. วัสดุหลักสูตรและสื่อการเรียนการสอน

จิตรา ชุมณี (2545, หน้า 20) ได้กล่าวถึงองค์ประกอบของหลักสูตรประกอบด้วย 4 ส่วน คือ จุดมุ่งหมาย เนื้อหาวิชา กระบวนการเรียนรู้ และการวัดประเมินผล

ปราโมทย์ จันทร์เรือง (2548, หน้า 10) ได้กล่าวไว้ว่าองค์ประกอบของหลักสูตรที่สำคัญ คือ 1) หลักการ 2) จุดหมาย 3) โครงสร้าง 4) คำอธิบายรายวิชา 5) ขอบข่ายเนื้อหา 6) เวลาเรียน 7) กิจกรรมการเรียนการสอน 8) สื่อการเรียนการสอน 9) การวัดและการประเมินผล

กรมวิชาการ (2540ง) ได้กำหนดองค์ประกอบของหลักสูตร มีดังนี้ ความสำคัญ วิสัยทัศน์ โครงสร้าง คุณภาพผู้เรียน สาระ มาตรฐานการเรียนรู้ มาตรฐานการเรียนรู้ช่วงชั้น กระบวนการเรียนรู้ การวัดและประเมินผล และแหล่งการเรียนรู้

ทาบ (Taba, 1962, p.14) ได้สรุปว่าหลักสูตรควรประกอบด้วยองค์ประกอบ ดังนี้ คือ

1. จุดหมายกับวัตถุประสงค์
2. เนื้อหาวิชาและประสบการณ์เรียนรู้
3. รูปแบบการเรียนการสอน
4. การประเมินผลการเรียนรู้

เคอร์ (Kerr, 1968, pp.16 - 18) ได้กำหนดองค์ประกอบของหลักสูตรไว้ 4 ส่วน คือ

1. วัตถุประสงค์ของหลักสูตร
2. เนื้อหาความรู้
3. ประสบการณ์การเรียน
4. การประเมินผล

โบแชมพ์ (Beauchamp, 1975, pp.107 - 109) ได้กล่าวไว้ว่าองค์ประกอบสำคัญซึ่งจะต้องเขียนไว้ในเอกสารหลักสูตร 4 ประการ คือ

1. เนื้อหาสาระและวิธีการจัด
2. จุดมุ่งหมายทั่วไป
3. แนวการนำหลักสูตรไปใช้สอน
4. การประเมินผล

จากองค์ประกอบของหลักสูตร เมื่อพิจารณาแล้ว จะเห็นได้ว่า องค์ประกอบของหลักสูตรตั้งที่นักการศึกษาได้กำหนดไว้ข้างต้น ที่สำคัญคือ หลักการ วิสัยทัศน์ จุดมุ่งหมาย โครงสร้าง คำอธิบายรายวิชา ขอบข่ายเนื้อหา เวลาเรียน กิจกรรมการเรียนการสอน สื่อการเรียนการสอน การวัดและการประเมินผล จะเห็นได้ว่าความรู้เกี่ยวกับองค์ประกอบของหลักสูตร เป็นแนวทางให้การนำหลักสูตรไปใช้ในการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียนมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

3. ความสำคัญของหลักสูตร

กาญจนา คุณารักษ์ (2540, หน้า 4) กล่าวว่า หลักสูตรเป็นเครื่องมืออย่างหนึ่งที่จะทำให้ปรัชญา หรือความมุ่งหมายในการจัดการศึกษามุ่งผลสัมฤทธิ์ตามแผนการศึกษาแห่งชาติ เพราะหลักสูตรมีความสำคัญในการช่วยพัฒนาบุคคลทุก ๆ ด้าน กล่าวคือ ผู้เรียนอยู่ในวัยที่กำลังจะเป็นผู้ใหญ่ในอนาคต หลักสูตรมีส่วนช่วยในการสร้างคุณลักษณะของผู้เรียนให้เป็นผู้ใหญ่ที่มีคุณภาพในอนาคต นอกจากนั้นหลักสูตรยังมีความสำคัญต่อสังคมการเมืองและเศรษฐกิจอีกด้วย

ธำรง บัวศรี (2542, หน้า 7 - 8) ได้กล่าวถึงความสำคัญของหลักสูตรไว้ว่า สิ่งสำคัญประการหนึ่งในการจัดการศึกษา คือ การกำหนดมาตรฐานการเรียนรู้เพื่อให้แน่ใจว่าเยาวชนแต่ละวัยและแต่ละระดับการศึกษาได้รับการศึกษาที่มีคุณภาพทัดเทียมกัน กล่าวคือ มีแนวทางที่กำหนดไว้ว่า ควรเรียนรู้อะไร เนื้อหาสาระมากน้อยแค่ไหน ควรได้รับการฝึกอบรมให้มีทักษะด้านใด และควรมีพัฒนาการในด้านร่างกาย จิตใจ สังคม และปัญญาอย่างไร เมื่อพิจารณาข้อความที่กล่าวมาแล้วจะเห็นได้ว่าปัจจัยสำคัญอันดับแรกที่จะให้ความมั่นใจได้เยาวชนรวมทั้งผู้เรียนทั้งหมดจะได้รับการศึกษาตามที่มุ่งหวังไว้ ก็คือ หลักสูตรนั่นเอง โดยเฉพาะเมื่อมีหลักสูตรเป็นแนวทางในการจัดประสบการณ์แก่ผู้เรียนแล้ว เป็นที่หวังได้ว่าผู้เรียนแต่ละสาขา และแต่ละระดับการศึกษาจะได้รับการศึกษาในแนวเดียวกัน และถึงแม้ว่าในการปฏิบัติผู้เรียนจะได้รับการประสบการณ์แตกต่างกันไปบ้าง แต่การเรียนการสอนย่อมจะมุ่งสู่จุดหมายเดียวกัน

สุนีย์ ภูพันธ์ (2546, หน้า 16) ได้กล่าวถึงความสำคัญของหลักสูตรไว้ว่า หลักสูตรเป็นองค์ประกอบอันสำคัญยิ่งอย่างหนึ่งของการจัดการศึกษา เพราะเป็นหลักสูตรจะเป็นโครงสร้างกำหนดไว้ว่าเด็กได้รับประสบการณ์อะไรบ้าง จึงจะเป็นประโยชน์ต่อเด็กและสังคม หลักสูตรเป็นแนวทางที่จะสร้างความเจริญเติบโตให้แก่ผู้เรียน นอกจากนี้หลักสูตรยังเป็นเครื่องชี้ให้เห็น โฉมหน้าของสังคมในอนาคตว่าจะเป็นอย่างไรอีกด้วย

ปราโมทย์ จันทรเรือง (2548, หน้า 6) ได้กล่าวถึง ความสำคัญของหลักสูตร ไว้ว่า หลักสูตรเป็นสิ่งชี้ให้เห็นแนวทางในการจัดมวลงประสบการณ์แก่ผู้เรียนหลักสูตรจึงเปรียบเสมือนแผนที่บอกให้ครูผู้สอนรู้ว่าจะต้องไปทางใดจุดมุ่งหมายปลายทางของการเรียนการสอนคืออะไร และระหว่างทางจะต้องทำอะไรบ้าง ต้องใช้สื่อหรืออุปกรณ์ช่วยหรือต้องมีการตรวจสอบประเมินผล หรือต้องปรับปรุงวิธีการอย่างไรใด ในการเรียนการสอนตัวผู้เรียนก็จำเป็นต้องทราบ

ล่วงหน้าว่าจะต้องเรียนรู้อะไรและจะได้รับผลอะไรจะต้องเตรียมอะไรจึงจะสามารถเรียนรู้ได้รับผลสำเร็จตามความมุ่งหมาย

จากข้อความดังกล่าวข้างต้น สรุปได้ว่า หลักสูตรมีความสำคัญในฐานะเป็น เครื่องชี้แนวทางหรือแผนในการปฏิบัติงานของบุคคลที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษา ตลอดจนเป็นตัวกำหนดทิศทางการจัดการศึกษาให้บรรลุตามจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้ในหลักสูตร

4. การพัฒนาหลักสูตร

นักวิชาการและนักการศึกษาได้ให้ความหมายของการพัฒนาหลักสูตร ดังนี้

สังต์ อุทรานันท์ (2532, หน้า 30) ที่กล่าวว่า การพัฒนาตรงกับคำในภาษาอังกฤษว่า "development" ซึ่งมีความหมายที่เด่นชัดอยู่ 2 ลักษณะ ลักษณะแรก หมายถึง การทำให้ดีขึ้นหรือทำให้สมบูรณ์ขึ้น และอีกลักษณะหนึ่ง หมายถึง ทำให้เกิดขึ้น โดยเหตุนี้ความหมายของการพัฒนาหลักสูตรจึงอาจมีความหมายได้ 2 ลักษณะ เช่นเดียวกัน คือ ความหมายแรก หมายถึง การทำหลักสูตรที่มีอยู่แล้วให้ดีขึ้น หรือสมบูรณ์ยิ่งขึ้น และอีกความหมายหนึ่งก็คือ การสร้างหลักสูตรขึ้นมาใหม่โดยไม่มีหลักสูตรเดิมเป็นพื้นฐานอยู่เลย และกาญจนา คุณารักษ์ (2540, หน้า 18) กล่าวว่า การพัฒนาหลักสูตรเป็นกระบวนการวางแผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ทุกประเภทเพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม ตามความมุ่งหมายและจุดประสงค์ที่กำหนดไว้

กรมวิชาการ (2540ก, หน้า 31 - 32) กล่าวว่า การพัฒนาหลักสูตร หมายถึง การปรับกิจกรรมการเรียนการสอน หรือกิจกรรมเสริม การปรับหรือเพิ่มเติม รายละเอียด เนื้อหาวิชา การจัดทำรายละเอียดเนื้อหาวิชาขึ้นใหม่ และการพัฒนาสื่อการเรียนการสอน

พิสมัย ถิณะแก้ว (2541, หน้า 47) กล่าวว่า การพัฒนาหลักสูตรมีความหมาย 2 ลักษณะ คือ

1. การปรับปรุงหลักสูตร หมายถึง การปรับปรุงแก้ไขหลักสูตรเดิมที่มีใช้อยู่แล้วให้ดีขึ้น มีความสมบูรณ์และเหมาะสมยิ่งขึ้น
2. การปรับเปลี่ยนหลักสูตร หมายถึง การสร้างหลักสูตรใหม่ขึ้นมาให้แทนหลักสูตรเดิมซึ่งจะแตกต่างจากหลักสูตรเดิมทั้งระบบ

ทาบ (Taba, 1962, p.454) ได้กล่าวไว้ว่าการพัฒนาหลักสูตร หมายถึง การเปลี่ยนแปลง และการปรับปรุงหลักสูตรอันเดิมให้ได้ผลดีขึ้นทั้งในด้านการวางจุดมุ่งหมาย การจัดการเนื้อหาวิชาการเรียนการสอน การวัดผลประเมินผลเพื่อให้บรรลุถึงจุดมุ่งหมายใหม่ที่วางไว้ การเปลี่ยนแปลงหลักสูตรนี้จะมีผลกระทบทางด้านความคิด และความรู้สึกของทุกฝ่าย ส่วนการปรับปรุงหลักสูตร หมายถึง การเปลี่ยนหลักสูตรเพียงบางส่วนโดยไม่เปลี่ยนแปลงแนวคิดพื้นฐานของหลักสูตร

จากข้อความดังกล่าวข้างต้น สรุปได้ว่า การพัฒนาหลักสูตรคือการสร้าง และการปรับปรุงหลักสูตรที่มีอยู่แล้วให้ดียิ่งขึ้นในลักษณะการเพิ่มรายละเอียดหรือการปรับกิจกรรม

การเรียนการสอน เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ ตามจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้ และเหมาะสมกับสภาพความต้องการของผู้เรียนและสภาพของท้องถิ่น

5. กระบวนการพัฒนาหลักสูตร

การพัฒนาหลักสูตร เป็นกระบวนการที่สำคัญอย่างหนึ่ง หากต้องการให้กระบวนการพัฒนาหลักสูตรเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ ผู้ที่พัฒนาหลักสูตรจึงควรศึกษาขั้นตอนการพัฒนาหลักสูตรโดยละเอียดเพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาหลักสูตรต่อไป การพัฒนาหลักสูตรจะประกอบด้วยขั้นตอนต่าง ๆ หลายขั้นตอน ซึ่งมีนักการศึกษาหลายท่านได้เสนอขั้นตอนการพัฒนาหลักสูตรไว้และกระบวนการของการพัฒนาหลักสูตร ดังต่อไปนี้

วิชัย วงษ์ใหญ่ (2535, หน้า 76 - 77) ได้เสนอรูปแบบการพัฒนาหลักสูตรแบบครบวงจร โดยแบ่งกระบวนการพัฒนาหลักสูตรไว้ 3 ระบบ คือ ระบบการร่างหลักสูตร ระบบการนำหลักสูตรไปใช้ และระบบการประเมินหลักสูตร ซึ่งทั้งสามระบบจะต้องสัมพันธ์ต่อเนื่องกัน

1. ระบบการร่างหลักสูตร มีด้วยกัน 4 ขั้นตอน ได้แก่

1.1 สิ่งกำหนดหลักสูตร คือ การเตรียมการศึกษาข้อมูลพื้นฐานด้านต่าง ๆ ที่จะนำมาใช้ในการพัฒนาหลักสูตร

1.2 รูปแบบหลักสูตรหลังจากศึกษาข้อมูลพื้นฐาน แล้วก็เป็นการจัดสนใจเกี่ยวกับรูปแบบหลักสูตร เช่น หลักสูตรแบบรายวิชา หลักสูตรแบบบูรณาการ เป็นต้น

1.3 การตรวจสอบคุณภาพหลักสูตร เมื่อร่างหลักสูตรเสร็จแล้วก่อนจะนำไปใช้ ต้องมีการตรวจสอบคุณภาพ โดยอาจใช้การสัมภาษณ์ หรือให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบการทดลองใช้หลักสูตรร่องนำ เพื่อศึกษาความเป็นไปได้ของหลักสูตร

1.4 การปรับปรุงแก้ไขหลักสูตร ก่อนนำไปใช้ต้องอาศัยการจัดทำหลักสูตรที่ชัดเจนอย่างมีระบบ และมีประสิทธิภาพ

2. ระบบการใช้หลักสูตร การใช้หลักสูตรมีอยู่ 3 ขั้นตอน ได้แก่

2.1 การขออนุมัติหลักสูตร เป็นการนำหลักสูตรที่ผ่านการปรับแก้ไขเสนอหน่วยงานบังคับบัญชา เพื่อให้ความเห็นชอบและสั่งการ

2.2 การวางแผนการใช้หลักสูตร เป็นขั้นตอนเตรียมการใช้หลักสูตร ซึ่งจะต้องคำนึงถึงสิ่งต่าง ๆ ดังนี้

2.2.1 การประชาสัมพันธ์หลักสูตร

2.2.2 การเตรียมงบประมาณ

2.2.3 การเตรียมความพร้อมของบุคลากร

2.2.4 วัสดุหลักสูตร

2.2.5 บริการสนับสนุนอาคารสถานที่

2.2.6 ระบบบริหารของสถาบันการศึกษา

2.2.7 การฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการให้กับผู้สอน

2.3 ดำเนินการใช้หลักสูตรและการบริหารหลักสูตร ขั้นตอนนี้นับว่าเป็นขั้นตอนที่สำคัญที่สุด หลักสูตรแม้จะปรับปรุงเปลี่ยนแปลงอย่างไรถ้าผู้สอนไม่เปลี่ยนแปลงพฤติกรรมการเรียนการสอน หลักสูตรใหม่นั้นก็ไม่มี ความหมายและไม่ได้ผลตามที่หลักสูตรคาดหวัง

3. ระบบการประเมินหลักสูตร เป็นระบบสุดท้ายของการพัฒนาหลักสูตร การประเมินหลักสูตรหรือกระบวนการเปรียบเทียบระหว่างผลการใช้หลักสูตรที่วัดได้กับวัตถุประสงค์ของหลักสูตร การประเมินหลักสูตรมีขั้นตอนและกระบวนการ ดังนี้

3.1 วางแผนประเมินผลหลักสูตร เป็นการพิจารณาว่าหลักสูตรจะประเมินส่วนใดบ้าง เช่น การประเมินเอกสารหลักสูตร ประเมินผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน ประเมินการสอนของผู้สอน ประเมินการบริหารหลักสูตรของผู้บริหาร ประเมินติดตามผลสำเร็จการศึกษา เป็นต้น

3.2 การเก็บข้อมูล ได้แก่ การรวบรวมข้อมูลจากแหล่งต่าง ๆ โดยใช้เครื่องมือและวิธีการที่เหมาะสมกับลักษณะข้อมูลจากแหล่งนั้น

3.3 การวิเคราะห์ข้อมูล คือ การจัดกระทำกับข้อมูลที่รวบรวมมาได้จัดเป็นหมวดหมู่ วิเคราะห์ด้วยวิธีการที่เหมาะสมกับข้อมูล

3.4 การรายงานข้อมูล เป็นการนำเสนอข้อมูลที่ผ่านการวิเคราะห์แล้วโดยใช้การตีความอธิบาย ลงสรุปเกี่ยวกับข้อมูลนั้น ๆ เพื่อข้อค้นพบจากรายงานข้อมูลทั่วไป ปรับปรุงแก้ไขส่วนต่าง ๆ ของหลักสูตรต่อไป

กรมวิชาการ (2540ก, หน้า 11) กล่าวว่า การปรับปรุงหลักสูตรของกระทรวงศึกษาธิการได้ประกอบด้วยขั้นตอนต่าง ๆ ดังนี้

1. ศึกษา สืบหาปัญหา สังคม เศรษฐกิจ การเมืองการปกครอง
2. ศึกษา วิเคราะห์ วิจัยหลักสูตร และสภาพการใช้หลักสูตร
3. ศึกษาแนวคิด รูปแบบในการพัฒนาหลักสูตร และกำหนดรูปแบบหลักสูตร
4. ยกร่างหลักการ จุดหมาย โครงสร้าง แนวดำเนินการตลอดจนหลักเกณฑ์การใช้หลักสูตร
5. กำหนดจุดประสงค์ และรายละเอียดของกลุ่มวิชาและรายวิชา
6. กำหนดระเบียบว่าด้วยการวัดผลประเมินผล
7. จัดทำเอกสารประกอบการใช้หลักสูตรและสื่อการเรียนการสอน
8. ทดลองและประเมินผลการนำหลักสูตรไปใช้ ปรับปรุงแก้ไขจากผลการทดลอง
9. ประกาศใช้หลักสูตรทั่วประเทศ
10. ติดตามและประเมินผลการใช้หลักสูตร

อึ้ง บั๋วศรี (2542, หน้า 129) ได้กล่าวถึงการพัฒนาหลักสูตรว่า การจัดทำหลักสูตรแบบแม่บทหรือหลักสูตรระดับชาตินั้น จะต้องจัดทำหลักสูตรต้นแบบเสียก่อน เพื่อ

นำไปทดลองและแก้ไขจนแน่ใจว่าสามารถนำไปใช้ได้โดยทั่ว ๆ ไป พร้อมทั้งเสนอแนะขั้นตอนในการจัดทำ ดังต่อไปนี้

1. การวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานของหลักสูตร
2. กำหนดจุดมุ่งหมายของหลักสูตร
3. การกำหนดรูปแบบและโครงสร้างของหลักสูตร
4. การกำหนดจุดประสงค์ของวิชา
5. การเลือกเนื้อหาวิชา
6. การจัดทำวัสดุหลักสูตรและสื่อการเรียนการสอน
7. การกำหนดประสบการณ์เรียนรู้
8. การกำหนดยุทธศาสตร์การเรียนการสอน
9. การกำหนดการประเมินผลการเรียนรู้

ไทเลอร์ (Tyler, 1950, p.1) ได้เสนอแนวคิดของการพัฒนาหลักสูตร ไว้ดังนี้

1. มีวัตถุประสงค์ทางการศึกษาอะไรบ้างที่โรงเรียนจะต้องให้เด็กได้รับ
2. มีประสบการณ์ทางการศึกษาอะไรบ้าง ที่จะทำให้บรรลุวัตถุประสงค์เหล่านี้
3. จะจัดประสบการณ์ทางการศึกษาเหล่านี้ให้มีประสิทธิภาพได้อย่างไร
4. เราจะทราบได้อย่างไรว่า ได้บรรลุตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้แล้ว

ทาบ (Taba, 1962, p.12) ได้เสนอแนวคิดในการพัฒนาหลักสูตร เรียกว่า "grass roots approach" หรือวิธีการจากเบื้องล่างสู่เบื้องบน ซึ่งทาบเชื่อว่าผู้ที่มีหน้าที่สอนในหลักสูตรควรได้มีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตรด้วย วิธีการพัฒนาหลักสูตรของทาบนี้มีขั้นตอนคล้ายคลึงกับไทเลอร์ แต่ต่างกันตรงที่วิธีการที่ไทเลอร์เสนอนั้น ค่อนข้างเป็นวิธีการแบบ top-down นั่นคือ การพัฒนาหลักสูตรที่มาจากข้อเสนอแนะของนักวิชาการ ให้ครูปฏิบัติ และผู้บริหารสั่งการมายังครูผู้สอนอีกทีหนึ่ง สำหรับขั้นตอนในการพัฒนาหลักสูตรของทาบ มีดังนี้

ขั้นที่ 1 ทารสำรวจความต้องการ (diagnosis of needs) ครูหรือผู้ร่างหลักสูตร เริ่มกระบวนการด้วยการสำรวจความต้องการของนักเรียนที่หลักสูตรได้วางแผนไว้

ขั้นที่ 2 การกำหนดจุดมุ่งหมาย (formulation of objectives) หลังจากที่ครูได้ระบุความต้องการของนักเรียนแล้ว ครูกำหนดจุดมุ่งหมายที่จะให้บรรลุผล

ขั้นที่ 3 การเลือกเนื้อหา (selection of contents) จุดมุ่งหมายที่เลือกไว้หรือที่สร้างขึ้นเป็นตัวชี้แนะแนวทางในการเลือกรายวิชาหรือเนื้อหาของหลักสูตร และควรเลือกเนื้อหาที่มีความเที่ยงตรงและสำคัญด้วย

ขั้นที่ 4 การจัดเนื้อหา (organization of contents) เมื่อครูเลือกเนื้อหาได้แล้ว ต้องจัดเนื้อหาโดยเรียงลำดับขั้นตอนให้ถูกต้องโดยคำนึงถึงวุฒิภาวะของนักเรียน ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และความสนใจของผู้เรียนด้วย

ขั้นที่ 5 การเลือกประสบการณ์การเรียนรู้ (selection of learning experiences) เมื่อได้เนื้อหาแล้ว ครูเลือกวิธีการสอนที่เหมาะสมกับเนื้อหาและผู้เรียน

ขั้นที่ 6 การจัดประสบการณ์การเรียนรู้ (organization of learning experiences) กิจกรรมการเรียนการสอนควรได้รับการจัดเรียงลำดับขั้นตอนเช่นเดียวกับเนื้อหา แต่ครูต้องจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้เหมาะสมกับผู้เรียนด้วย

ขั้นที่ 7 การประเมินผลและวิธีการประเมินผล (evaluation and means of evaluation) ผู้ที่วางแผนหลักสูตรต้องประเมินว่าจุดมุ่งหมายใดบรรลุผลสำเร็จ และทั้งครูและนักเรียนควรร่วมกันกำหนดวิธีการประเมินผล

จากขั้นตอนต่าง ๆ ของการพัฒนาหลักสูตร สุพรรณบ้านเรา เรื่อง เกี่ยวคุ่มชุมชนแผน ในภาพรวมที่กล่าวมานี้ นักพัฒนาการหลักสูตรสามารถนำไปปรับใช้ใหม่ให้เหมาะสมกับการจัดทำรายละเอียดของรายวิชาต่าง ๆ รวมทั้งการจัดทำรายวิชาท้องถิ่นในระดับท้องถิ่นด้วย ในการปรับปรุงใหม่นั้นอาจกำหนดขั้นตอนโดยสรุปได้ดังนี้

ขั้นที่ 1 การสำรวจและศึกษาข้อมูลพื้นฐานเพื่อกำหนดปัญหาและความต้องการในการพัฒนาหลักสูตร

ขั้นที่ 2 การพัฒนาหลักสูตร โดยการพัฒนาโครงร่างหลักสูตรซึ่งประกอบด้วย หลักการ คำอธิบายรายวิชา จุดประสงค์ โครงสร้าง ขอบข่ายเนื้อหา เวลาเรียน กิจกรรมการเรียนการสอน สื่อการเรียนการสอน การวัดผลและประเมินผล แล้วประเมินโครงร่างหลักสูตร และปรับปรุงโครงร่างหลักสูตร

ขั้นที่ 3 การทดลองใช้หลักสูตร

ขั้นที่ 4 การประเมินผลและปรับปรุงหลักสูตร

6. การประเมินผลหลักสูตร

สิ่งสำคัญประการหนึ่งของการพัฒนาหลักสูตร สุพรรณบ้านเรา เรื่อง เกี่ยวคุ่มชุมชนแผน คือ การประเมินผล ซึ่งการประเมินผลเป็นการพิจารณาเกี่ยวกับคุณค่าของหลักสูตร โดยใช้ผลจากการวัดในแง่มุมต่าง ๆ ของสิ่งที่ประเมินเพื่อนำมาพิจารณาร่วมกัน เพื่อให้ทราบว่าหลักสูตรที่พัฒนาขึ้นนั้นเป็นหลักสูตรที่ดีหรือมีส่วนใดที่จะต้องปรับปรุงแก้ไข กาญจนาคุณารักษ์ (2540, หน้า 220) กล่าวว่า การประเมินผลหลักสูตรเป็นการเตรียมข้อสนเทศ เพื่อประโยชน์ในการตัดสินใจในระยะต่าง ๆ ของการพัฒนาหลักสูตร ข้อสนเทศดังกล่าวอาจจะเกี่ยวกับโปรแกรมที่สมบูรณ์ทั้งหมดหรือองค์ประกอบเพียงบางส่วน เกย์ (Gay, 1991, p.3) ได้ให้ความหมายว่าการประเมินผลเป็นกระบวนการเก็บรวบรวม และวิเคราะห์ข้อมูลอย่างเป็นระบบ ในขั้นของการตัดสินใจก่อนที่จะถึงจุดหมาย

วิชัย วงษ์ใหญ่ (2523, หน้า 192) ได้ให้ความหมายของการประเมินหลักสูตรไว้ว่า การประเมินหลักสูตรเป็นการพิจารณาเกี่ยวกับคุณค่าของหลักสูตร โดยใช้ผลจากการวัดในแง่มุมต่าง ๆ ของสิ่งที่ประเมินเพื่อนำมาพิจารณาร่วมกัน และสรุปว่าจะให้คุณค่าของหลักสูตร

ที่พัฒนาขึ้นมาั้นว่าอย่างไร มีคุณค่าหรือไม่เพียงใด หรือได้ผลตรงตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดหรือไม่ มีส่วนใดที่ต้องปรับปรุงแก้ไข

สุจจริต เพียรชอบ (2523, หน้า 64) กล่าวถึงการประเมินหลักสูตรไว้ว่าเป็นกระบวนการที่สำคัญเพราะเป็นการหาคำตอบว่าหลักสูตรสัมฤทธิ์ผลตามที่ได้ตั้งจุดมุ่งหมายไว้หรือไม่ มากน้อยเพียงใด อะไรเป็นสาเหตุ ผู้ประเมินหลักสูตรจึงต้องเป็นผู้ที่มีความรู้ดี ทั้งทางด้านหลักสูตรและด้านการประเมินผล ซึ่งจะต้องเน้นการประเมินทั้งโปรแกรมการศึกษา มิใช่เพียงผลการเรียนปีสุดท้ายเท่านั้น แต่ควรประเมินผลการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของผู้เรียนด้วย

ใจทิพย์ เชื้อรัตนพงษ์ (2539, หน้า 195) กล่าวว่า การประเมินผลการใช้หลักสูตร เป็นการตรวจสอบว่า หลักสูตรสามารถนำไปใช้ได้ดีกับสถานการณ์จริงเพียงใด การจัดการเรียนการสอนตามหลักสูตรทำอย่างไร มีปัญหาอุปสรรคอะไรในการใช้หลักสูตร เพื่อจะได้แก้ไขปรับปรุงให้ดีขึ้นและสามารถใช้หลักสูตรได้อย่างมีประสิทธิภาพและมีประสิทธิผลวิธีการประเมิน อาจใช้การสังเกต สัมภาษณ์ และส่งแบบสอบถามให้ผู้ใช้ คือ ผู้บริหาร ผู้เรียน ผู้ปกครอง เป็นต้น

กาญจนา คุณารักษ์ (2540, หน้า 220) กล่าวว่า การประเมินผลหลักสูตรเป็นการเตรียมข้อสนเทศ เพื่อประโยชน์ในการตัดสินใจในระยะต่าง ๆ ของการพัฒนาหลักสูตร ข้อสนเทศดังกล่าว อาจจะเกี่ยวข้องกับโปรแกรมที่สมบูรณ์ทั้งหมดหรือองค์ประกอบเพียงบางส่วน

บุญชม ศรีสะอาด (2546, หน้า 95) ได้กล่าวว่า การประเมินหลักสูตร หมายถึง การพิจารณาเปรียบเทียบ และตัดสินใจเกี่ยวกับองค์ประกอบต่าง ๆ ในระบบหลักสูตรว่ามีความสัมพันธ์กันอย่างไร มีความสอดคล้องระหว่างมาตรฐาน ความมุ่งหวัง และการปฏิบัติจริงเพียงใด หลักสูตรนั้นมีประสิทธิภาพเพียงใด มีผลกระทบอย่างไร ทั้งนี้เพื่อนำข้อมูลดังกล่าวมาใช้ปรับปรุงหลักสูตรให้ดีขึ้น

จากแนวคิดของการประเมินหลักสูตร สรุปได้ว่า การประเมินหลักสูตรเป็นขั้นตอนสุดท้ายของกระบวนการในการพัฒนาหลักสูตร เป็นขั้นตอนที่ชี้ให้เห็นว่าหลักสูตรที่ได้พัฒนาขึ้นนั้นมีคุณภาพดี หรือไม่เพียงใดตรงตามจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้หรือไม่ ผลสัมฤทธิ์ของนักเรียนเป็นอย่างไร มีข้อดี ข้อบกพร่องอะไรบ้างที่ต้องแก้ไขปรับปรุงให้ดีขึ้น และสามารถใช้อย่างมีประสิทธิภาพ

7. รูปแบบการประเมินผลหลักสูตร

ใจทิพย์ เชื้อรัตนพงษ์ (2539, หน้า 207 - 242) กล่าวว่าในรูปแบบของหลักสูตร ได้มีนักวิชาการซึ่งเชี่ยวชาญทางด้านหลักสูตรและการประเมินผลเสนอแนะไว้หลายท่าน เพื่อเลือกใช้ให้เหมาะสมกับความต้องการ ในปัจจุบันรูปแบบของการประเมินผลหลักสูตรสามารถแบ่งได้เป็น 2 ประเภทใหญ่ คือ

1. รูปแบบของการประเมินหลักสูตรที่สร้างเสร็จใหม่ ๆ เป็นการประเมินผลก่อนนำหลักสูตรไปใช้ ซึ่งในกลุ่มจะเสนอรูปแบบที่เด่น ๆ คือรูปแบบการประเมินหลักสูตรด้วยเทคนิคการวิเคราะห์แบบปุยแซงค์ (Puissance analysis technique) ซึ่งมีรายละเอียด ดังนี้

การประเมินหลักสูตรโดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์แบบปุยแซงค์ เป็นวิธีการประเมินเอกสารหลักสูตรหนึ่งทีวิเคราะห์องค์ประกอบ 3 ส่วนของหลักสูตร คือ จุดประสงค์ กิจกรรมการเรียนการสอน และการประเมินผลการเรียนการสอน โดยใช้ตารางวิเคราะห์ปุยแซงค์ แล้วใช้สูตรของปุยแซงค์ในการคำนวณ เมื่อได้ตัวเลขหรือผลการคำนวณก็นำมาเทียบกับเกณฑ์ที่ตั้งไว้ เพื่อตัดสินคุณภาพของหลักสูตรว่าอยู่ในระดับใด

2. รูปแบบการประเมินหลักสูตรในระหว่างหรือหลังการใช้หลักสูตร ซึ่งในกลุ่มนี้สามารถแบ่งเป็นกลุ่มย่อย ๆ ได้เป็น 4 กลุ่ม ดังนี้

2.1 รูปแบบการประเมินหลักสูตรที่ยึดจุดมุ่งหมายเป็นหลัก (Goal-attainment Model) เป็นรูปแบบการประเมินที่จะประเมินว่าหลักสูตรมีคุณค่ามากน้อยเพียงใด โดยพิจารณาจากจุดมุ่งหมายเป็นหลัก กล่าวคือ พิจารณาว่าผลที่ได้รับเป็นไปตามจุดมุ่งหมายหรือไม่ ได้แก่ ไทเลอร์ (Tyler) ทาบ่า (Taba) แฮมมอน (Hammond) และครอนบัต (Cronbach) ในที่นี้จึงยกตัวอย่าง รูปแบบการประเมินของ ไทเลอร์ และรูปแบบการประเมินของแฮมมอนด์ (Robert L. Hammond) โดยมีรายละเอียดดังนี้

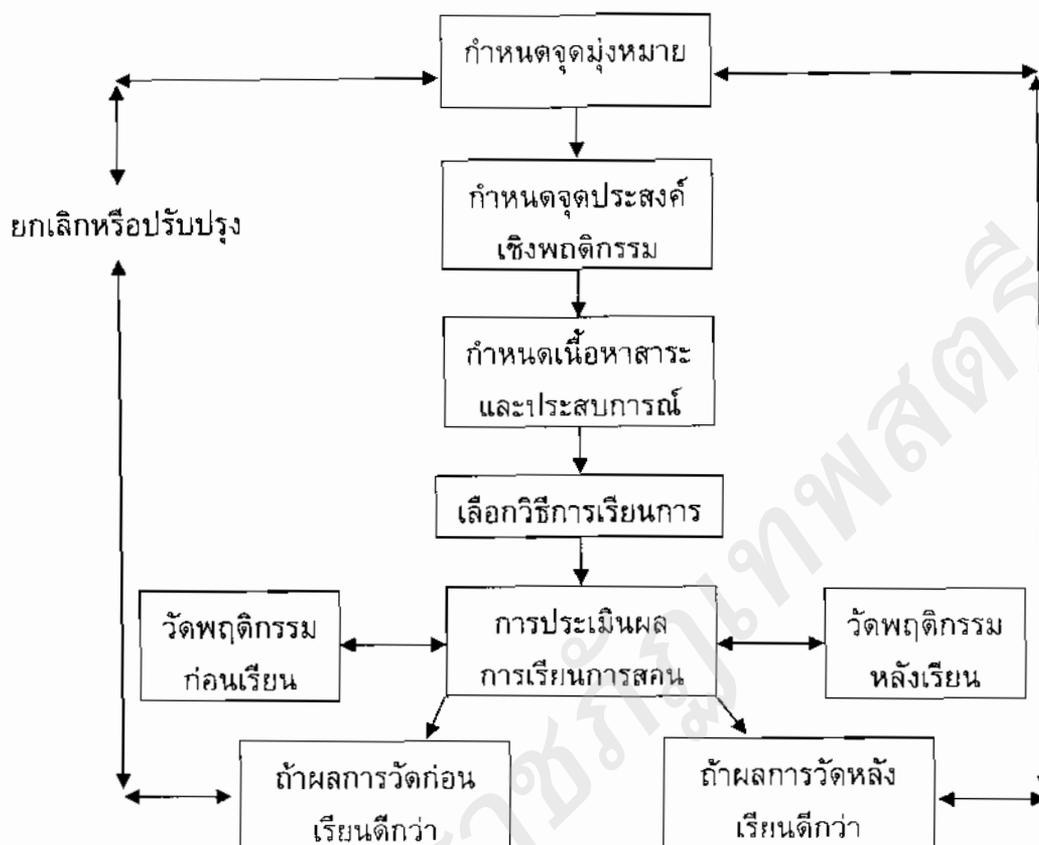
2.1.1 รูปแบบการประเมินของไทเลอร์ (Tyler model of evaluation) ไทเลอร์ (Tyler, 1950, pp.110 - 125) เป็นผู้วางรากฐานการประเมินผลหลักสูตรนับตั้งแต่ปี ค.ศ.1930 และได้ให้คำนิยามของการศึกษาว่า "การศึกษา" คือ การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม ดังนั้น การประเมินผลหลักสูตรจึงเป็นการเปรียบเทียบว่าพฤติกรรมที่เปลี่ยนแปลงเป็นไปตามจุดมุ่งหมายที่ได้ตั้งไว้หรือไม่ นอกจากนี้ ไทเลอร์มีความเห็นว่ากระบวนการจัดการศึกษานั้นประกอบไปด้วยองค์ประกอบ 3 อย่าง คือ จุดมุ่งหมายของการศึกษา ประสบการณ์เรียนรู้ และการตรวจสอบผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียน ทั้งสามส่วนนี้มีความสัมพันธ์กัน ดังภาพ 2

ภาพ 2 รูปแบบการประเมินผลของไทเลอร์
ที่มา: ใจทิพย์ เชื้อรัตนพงษ์ (2539, หน้า 223)

ภาพ 2 แสดงถึงความสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบทางการศึกษาตามแนวคิดของ ไทเลอร์ ตามแนวคิดพื้นฐานของการจัดการหลักสูตรก็คือ ผู้จัดทำหลักสูตรจะต้องสามารถวาง จุดหมายที่ชัดเจนว่าต้องการให้ผู้เรียนเปลี่ยน หรือมีพฤติกรรมเป็นอย่างไรพยายามจัด ประสบการณ์การสอนเพื่อช่วยผู้เรียนให้เปลี่ยนพฤติกรรมไปตามที่ต้องการ บทบาทของ การประเมินหลักสูตรเป็นส่วนหนึ่งของการเรียนการสอนและเป็นส่วนหนึ่งของการพัฒนา หลักสูตร จึงอยู่ที่การดูผลผลิตของหลักสูตรว่าตรงตามจุดมุ่งหมายหรือไม่ แนวคิดของไทเลอร์ จึงยึดความสำเร็จของจุดหมายเป็นหลัก (Goal Attainment Model) จุดหมายของการประเมิน หลักสูตรของไทเลอร์ ซึ่งถือว่าการประเมินผลหลักสูตรเป็นส่วนหนึ่งของการเรียนการสอน โดยมีการประเมินผล ดังนี้

1. กำหนดจุดมุ่งหมายอย่างกว้าง ๆ โดยวิเคราะห์ทรัพยากรของจุดหมาย คือนักเรียน สังคม และเนื้อหาสาระขอบเขตของจุดหมาย คือ จิตวิทยาการเรียนรู้และปรัชญาการศึกษา
 2. กำหนดจุดหมายเชิงพฤติกรรมอย่างชัดเจน เฉพาะเจาะจง ซึ่งเป็นพฤติกรรมที่ ต้องการวัดในภายหลัง
 3. กำหนดเนื้อหาหรือประสบการณ์ทางการศึกษา เพื่อให้บรรลุจุดหมายที่ตั้งไว้
 4. เลือกวิธีการเรียนการสอนที่เหมาะสม เพื่อให้เนื้อหาหรือประสบการณ์ที่วางไว้ ประสบความสำเร็จ
 5. ประเมินผลโดยใช้วิธีการต่าง ๆ หรือการทดสอบผลสัมฤทธิ์ในการเรียน
 6. ถ้าไม่บรรลุจุดหมายที่วางไว้ จะต้องมีการตัดสินใจที่จะยกเลิกหรือปรับปรุง หลักสูตรนั้น แต่ถ้าบรรลุตามจุดหมายที่วางไว้ก็อาจจะใช้ผลสะท้อนกลับของหลักสูตรนั้นเป็น ข้อมูลในการปรับปรุงการกำหนดจุดหมายหรือใช้เป็นข้อมูลในการพัฒนาคุณค่าของหลักสูตร
- จากลำดับขั้นตอนการเรียนการสอนและการประเมินผลดังกล่าวเขียนเป็นแผนภูมิได้ ดังภาพ 3 ดังนี้

ภาพ 3 ขั้นตอนการเรียนการสอนและการประเมินหลักสูตรของไทยเลอร์
ที่มา: โจทิพย์ เชื้อรัตนพงษ์ (2539, หน้า 225)

การประเมินตามขั้นตอนของไทยเลอร์ การเปลี่ยนแปลงแก้ไขหรือปรับปรุงจุดมุ่งหมาย ของหลักสูตรที่จะประเมิน จะส่งผลให้เกิดการปรับปรุงวิธีการในการประเมิน ด้วยการประเมินผลแบบนี้ จึงเป็นการประเมินผลสรุป (summative evaluation) มากกว่า การประเมินผลย่อย (formative evaluation)

2.1.2 รูปแบบการประเมินหลักสูตรของแฮมมอนด์ มีแนวคิดในการประเมินหลักสูตรโดยมีส่วนยึดจุดประสงค์เป็นหลักคล้ายไทยเลอร์ แต่แฮมมอนด์ได้เสนอแนวคิดที่ต่างจากไทยเลอร์ โดยได้กล่าวว่า การประเมินผลองค์กรต่าง ๆ ในรูปของปฏิสัมพันธ์ของมิติต่าง ๆ ที่อยู่ในสภาวะแวดล้อมทางการศึกษา ซึ่งประกอบด้วย 3 มิติใหญ่ แต่ละมิติจะประกอบด้วยตัวแปรที่สำคัญ ๆ อีกหลายตัวแปร ความสำเร็จของหลักสูตรขึ้นอยู่กับปฏิสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรในมิติต่าง ๆ เหล่านั้น มิติทั้ง 3 มิติ ได้แก่ มิติด้านการสอน มิติด้านสถาบัน และมิติด้านพฤติกรรม

มิติที่ 1 มิติด้านการสอน ประกอบด้วยตัวแปรสำคัญ 5 ตัวแปร คือ 1) การจัดชั้นเรียนและตารางสอน 2) เนื้อหาวิชา 3) วิธีการหรือการออกแบบกิจกรรมการเรียนการสอน 4) สิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ เช่น สถานที่ อุปกรณ์ ห้องปฏิบัติการ เป็นต้น และ 5) งบประมาณ

มิติที่ 2 มิติด้านสถาบัน ประกอบด้วย 1) นักเรียน ซึ่งต้องคำนึงถึง เพศ อายุ ความสนใจ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน สุขภาพ ภูมิหลัง เป็นต้น 2) ครู สิ่งที่ต้องคำนึงถึง คือ อายุ เพศ วุฒิการศึกษา ประสบการณ์การสอน เป็นต้น 3) ผู้บริหาร มีองค์ประกอบที่ต้อง คำนึงถึงเช่นเดียวกับครู 4) ผู้เชี่ยวชาญ 5) ชุมชน และครอบครัว

มิติที่ 3 มิติด้านพฤติกรรม มีองค์ประกอบของพฤติกรรม 3 ด้าน คือ 1) พฤติกรรมด้านความรู้ (cognitive domain) 2) พฤติกรรมด้านทักษะ (psychomotor domain) 3) พฤติกรรมด้านเจตคติ (affective domain)

2.2 รูปแบบการประเมินหลักสูตรที่ไม่ยึดเป้าหมาย (goal free evaluation model) เป็นรูปแบบการประเมินที่ไม่นำความคิดของผู้ประเมินเป็นตัวกำหนดความคิดใน โครงการประเมิน ผู้ประเมินเหตุการณ์ที่เกิดตามความเป็นจริง มีความเป็นอิสระในการประเมิน และต้องไม่มีความละเอียง เช่น รูปแบบการประเมินหลักสูตรของสคริฟเวน (michael scriven)

2.3 รูปแบบการประเมินผลหลักสูตรที่ยึดเกณฑ์เป็นหลัก (criterion model) เป็นรูปแบบการประเมินที่ต้องอาศัยผู้เชี่ยวชาญในการตัดสินคุณค่าของหลักสูตรโดยใช้เกณฑ์ เป็นหลักแบ่งเป็น 2 ประเภท คือ ประเภทใช้เกณฑ์ภายในเป็นหลัก ได้แก่ การประเมิน กระบวนการต่าง ๆ ที่ช่วยให้วัตถุประสงค์บรรลุผล เช่น การประเมินผลผลิต หรือวิธีการ และ ประเภทใช้เกณฑ์ภายนอกเป็นหลัก ได้แก่ การประเมินผลของวัตถุประสงค์ที่บรรลุผล เช่น การประเมินผลผลิต ผู้นำในแนวคิดรูปแบบการประเมินประเภทนี้ ได้แก่ สติเวน (Scriven) และสเตค (Stake) ในที่นี้ขอยกตัวอย่างรูปแบบการประเมินของสเตค

รูปแบบการประเมินของสเตค (Stake's countenance model) สเตค (Stake, Robert, 1967, pp.523 - 240) ให้ความหมายของการประเมินไว้ว่า เป็นการบรรยายและตัดสิน คุณค่าโปรแกรมการศึกษาซึ่งเป็นการบรรยายสิ่งที่ถูกประเมิน โดยอาศัยผู้ทรงคุณวุฒิหรือ ผู้เชี่ยวชาญในการตัดสินคุณค่า ดังนั้นจะเห็นว่าการประเมินทางการศึกษาตามแนวคิดนี้ประกอบด้วย กิจกรรมหลัก 2 ประการ คือ การบรรยาย (description) และการตัดสินใจ (judgement) นั่นคือ การบรรยายจะอธิบายลักษณะของข้อมูลที่เก็บรวบรวมได้จากแหล่งข้อมูลต่าง ๆ กัน ส่วน การตัดสินใจจะต้องมีเกณฑ์มาตรฐาน (standard) ในการเปรียบเทียบ แต่เนื่องจากแหล่งข้อมูล มีมากมายและวิธีการเก็บข้อมูลมีหลายวิธี จึงเป็นหน้าที่ของผู้ประเมินจะต้องรวบรวมข้อมูลที่ แท้จริงให้ได้ สเตคจึงเสนอว่าข้อมูลที่ควรพิจารณาในการประเมินผลหลักสูตรมี 3 ชนิด ด้วยกัน คือ

1. ด้านสิ่งที่มาก่อน (antecedents) หมายถึง สิ่งต่าง ๆ ที่เอื้อให้เกิดผล จากหลักสูตรและเป็นสิ่งที่มีอยู่ก่อนการใช้หลักสูตรอยู่แล้ว ประกอบด้วย 7 หัวข้อ คือ บุคลิก และนิสัยของนักเรียนและครู เนื้อหาในหลักสูตร วัสดุอุปกรณ์การเรียนการสอน อาคารสถานที่ การจัดโรงเรียน ลักษณะของชุมชน

2. ด้านกระบวนการเรียนการสอน (transactions) หมายถึง ปฏิสัมพันธ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นระหว่างครูกับนักเรียน นักเรียนกับนักเรียน ครูกับผู้ปกครอง ฯลฯ เป็นขั้นของการใช้หลักสูตรประกอบด้วย 5 หัวข้อ คือ การสื่อสาร การจัดแบ่งเวลา การลำดับเหตุการณ์ การให้กำลังใจ บรรยากาศของสิ่งแวดล้อม

3. ด้านผลผลิต (outcome) หมายถึง สิ่งที่เกิดขึ้นจากการใช้หลักสูตรประกอบด้วย 5 หัวข้อ คือ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน ทักษะของนักเรียน ผลที่เกิดขึ้นกับครู และผลที่เกิดขึ้นกับสถานศึกษา

จากข้อมูลที่เกิดขึ้นรวบรวมมา 3 ประเภทนี้ ผู้ประเมินจะต้องตั้งผลที่คาดหวังเอาไว้ก่อนแล้วสังเกตหรือทดสอบผลที่เกิดขึ้นจริง จากนั้นจึงใช้มาตรฐานซึ่งได้แก่เกณฑ์ต่าง ๆ ที่ผู้เชี่ยวชาญเชื่อว่าจะใช้เป็นทางนำไปสู่การตัดสิน ดังนั้น รูปแบบของการประเมินหลักสูตรของสศคจึงอาจแสดงให้เห็นได้ชัดเจน ตาราง 1

ตาราง 1 ตารางการประเมินหลักสูตรของสศค

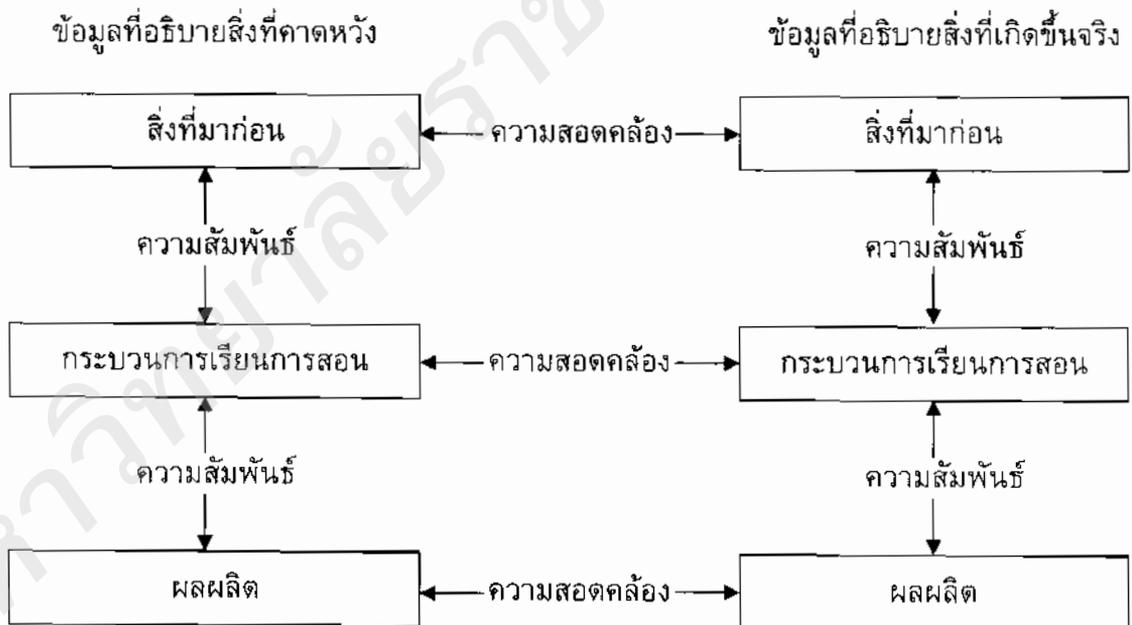
เกณฑ์ในการวิเคราะห์หลักสูตร	ข้อมูลที่ใช้ในการประเมินหลักสูตร			
	ผลที่คาดหวัง	ผลที่เกิดขึ้น	เกณฑ์มาตรฐาน	การตัดสินใจของบุคคลต่าง ๆ
ก. สิ่งที่มีมาก่อน				
	- บุคลิกและนิสัยของนักเรียน			
	- บุคลิกและนิสัยของครู			
	ฯลฯ			
ข. กระบวนการเรียนการสอน				
	- การสื่อสาร			
	- การจัดแบ่งเวลา			
	ฯลฯ			
ค. ผลผลิต				
	- ผลสัมฤทธิ์ของนักเรียน			
	- ทักษะของนักเรียน			
	ฯลฯ			

ที่มา: ใจทิพย์ เชื้อรัตนพงษ์ (2539, หน้า 234)

จากตาราง 1 รูปแบบการประเมินของสเตรนีย์ จะเห็นว่านอกจากจะพิจารณาข้อมูลทั้ง 3 ด้านแล้ว ผู้ประเมินยังต้องเก็บข้อมูลดังกล่าวเป็น 2 ส่วน คือ ส่วนที่เป็นการบรรยาย และส่วนที่เป็นการตัดสินคุณค่า ดังนี้

1. ส่วนที่เป็นการบรรยายหรือที่เรียกว่าข้อมูลเชิงบรรยาย ประกอบด้วยข้อมูล 2 ชนิด คือ 1) ข้อมูลที่อธิบายสิ่งที่คาดหวังของหลักสูตรเกี่ยวกับสิ่งที่มาก่อน กระบวนการเรียนการสอน และผลผลิตของหลักสูตร 2) ข้อมูลที่อธิบายสิ่งที่เกิดขึ้นจากการปฏิบัติจริงซึ่งสังเกตได้หรือทดสอบได้เกี่ยวกับสิ่งที่มาก่อน กระบวนการเรียนการสอน และผลผลิตของหลักสูตร

ผู้ประเมินจะต้องอธิบายความสัมพันธ์ (congruence) ระหว่างสิ่งที่มาก่อน (antecedents) กระบวนการเรียนการสอน (transactions) และผลผลิต (outcomes) ของหลักสูตร และการศึกษาความสอดคล้อง (contingency) ระหว่างสิ่งที่คาดหวังกับสิ่งที่เกิดขึ้นจริงของของสิ่งที่มีก่อน กระบวนการเรียนการสอน และผลผลิตเพื่อจะได้ทราบว่าสิ่งที่คาดหวังจะให้เป็นที่เกิดขึ้นจริงหรือไม่อย่างไร จากการพิจารณาข้อมูลในลักษณะแนวตั้งและแนวนอนนี้ พอสรุปเป็นแผนภูมิเกี่ยวกับการวิเคราะห์ ถึงความสัมพันธ์และความสอดคล้องของหลักสูตร ดังภาพ 4

ภาพ 4 การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงบรรยายเพื่อหาความสัมพันธ์และความสอดคล้องของหลักสูตร
ที่มา: โจทิพย์ เชื้อรัตนพงษ์ (2539, หน้า 236)

2. ส่วนที่เป็นการพิจารณาตัดสินคุณค่าของหลักสูตรหรือเรียกว่า ข้อมูลเชิงตัดสิน ประกอบด้วยข้อมูล 2 ชนิด คือ 1) ข้อมูลที่เป็นเกณฑ์มาตรฐาน (standards) ซึ่งเป็นแนวความคิดที่ผู้เชี่ยวชาญต่าง ๆ เช่น ครู ผู้บริหาร นักเรียน ผู้ปกครอง ฯลฯ เชื่อว่าควรจะใช้

2) ข้อมูลที่เป็น การตัดสินใจของบุคคลต่าง ๆ ซึ่งเป็นความรู้สึกนึกคิดตัดสินใจคุณภาพและความเหมาะสมของบุคคลต่าง ๆ

จากแนวคิดสรุปได้ว่า ผู้ประเมินจะต้องตัดสินใจคุณค่าของหลักสูตรโดยใช้ข้อมูลที่เป็นเกณฑ์มาตรฐาน และข้อมูลที่เป็น การตัดสินใจของบุคคลต่าง ๆ มาประกอบการพิจารณาตัดสินใจว่าหลักสูตรมีส่วนใดดีส่วนใดไม่ดี

2.4 รูปแบบที่ช่วยในการตัดสินใจ (decision model) เป็นรูปแบบที่เน้นการทำงานอย่างมีระบบเกี่ยวกับการรวบรวมข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูล และการเสนอผลที่ได้จากการวิเคราะห์ข้อมูลนั้น ๆ เพื่อช่วยในการตัดสินใจของผู้บริหารหรือผู้ที่เกี่ยวข้อง เช่น รูปแบบของสตัฟเฟิลบีม (Stufflebeam) และโพรวัส (Provus) ในที่นี้ขอยกตัวอย่างรูปแบบการประเมินแบบชิปปี้ ของสตัฟเฟิลบีม รูปแบบการประเมินหลักสูตรนี้เป็นที่รู้จักกันอย่างแพร่หลายในชื่อว่า รูปแบบ CIPP (the CIPP model) ซึ่งมีชื่อเต็มว่า context - input - process - product model หรือมีชื่อเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า the phi delta kappa committee model ซึ่งเป็นรูปแบบที่เสนอโดยสตัฟเฟิลบีม ซึ่งรูปแบบนี้ได้เสนอรูปแบบการประเมินข้อมูล 4 ด้าน คือ

2.4.1 การประเมินบริบท (context evaluation) คือการประเมินสภาพแวดล้อม เพื่อให้ได้ข้อมูลในการกำหนดจุดมุ่งหมายหรือจุดประสงค์ต่าง ๆ ของหลักสูตร โดยการวิเคราะห์สภาพแวดล้อม ปัญหา และความต้องการต่าง ๆ เพื่อชี้ให้เห็นว่าควรกำหนดจุดมุ่งหมายอย่างไร จึงจะสนองความต้องการและปัญหาที่ประสบอยู่ การประเมินหลักสูตรนี้ประเมินในเรื่องจุดมุ่งหมาย โดยโครงสร้างของหลักสูตร และเนื้อหาสาระที่อยู่ในหลักสูตร

2.4.2 การประเมินปัจจัยตัวป้อน (input evaluation) คือ การประเมินปัจจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการใช้หลักสูตร ซึ่งได้แก่ ปัจจัยด้านบุคลากร นักเรียน อุปกรณ์ และสื่อการเรียนการสอน อาคารสถานที่ งบประมาณ ฯลฯ เพื่อตรวจสอบดูว่าปัจจัยตัวป้อนเหล่านี้เป็นอย่างไร มีผลหรือมีส่วนช่วยในการใช้หลักสูตรในเชิงปฏิบัติบรรลุผลหรือไม่อย่างไร

2.4.3 การประเมินกระบวนการ (process evaluation) เป็นการประเมินหลักสูตรในชั้นปฏิบัติการหรือประเมินกระบวนการใช้หลักสูตร เพื่อตรวจสอบดูว่ากิจกรรมหรือกระบวนการต่าง ๆ ของการใช้หลักสูตรในสภาพที่เป็นจริงเป็นอย่างไร มีปัญหาหรือข้อบกพร่องหรือไม่

2.4.4 การประเมินผลผลิต (product evaluation) เป็นการประเมินที่เกิดขึ้นจากการใช้หลักสูตรนั้น เป็นการประเมินผลสัมฤทธิ์ของหลักสูตรโดยตรวจสอบว่าผู้เรียนมีคุณสมบัติตรงตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตรหรือไม่เพียงใด ซึ่งอาจจะพิจารณาจากผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียน

จากแนวคิดในการประเมินองค์ประกอบต่าง ๆ ดังกล่าว กรอบความคิดในการประเมินของสตัฟเฟิลบีม สามารถเขียนแสดงความสัมพันธ์ของการประเมินได้ดังตาราง 2

ตาราง 2 ความสัมพันธ์ของการประเมินและการตัดสินใจตามแนวคิดของสตัฟเฟิลบีม

	ความคาดหวัง	ความเป็นจริง
เป้าหมาย	การตัดสินใจในการวางแผนหรือ ตั้งความมุ่งหมาย (ประเมินบริบท) (1)	การตัดสินใจในผลสำเร็จ (ประเมินผลผลิต) (4)
วิธีการ	การตัดสินใจในการออกแบบ ดำเนินการหรือโครงสร้าง (ประเมินปัจจัยเบื้องต้น) (2)	การตัดสินใจในการสร้าง วิธีดำเนินการ (ประเมินกระบวนการ) (3)

ที่มา: อุบลรัตน์ กิจไมตรี (2544, หน้า 35)

ตาราง 2 แสดงว่าหลังจากที่ทำการประเมินองค์ประกอบต่าง ๆ ของหลักสูตรแล้วจะทำให้ได้สิ่งต่อไปนี้ คือ วัตถุประสงค์ของหลักสูตร (กรอบที่ 1) ปัจจัยหรือกิจกรรมที่ควรจัดเข้าไปในหลักสูตร (กรอบที่ 2) กิจกรรมหรือกระบวนการที่นำไปปฏิบัติ (กรอบที่ 3) และผลที่เกิดขึ้นจริงจากการดำเนินการหลักสูตร (กรอบที่ 4) การประเมินตามแนวคิดนี้ ต้องทำการประเมินเป็นกระบวนการที่ต่อเนื่องเพื่อให้สอดคล้องกัน วิธีการประเมินองค์ประกอบต่าง ๆ ได้แสดงไว้ดังตารางที่ 3

ตาราง 3 วิธีการประเมินองค์ประกอบโดยใช้รูปแบบการประเมินชิปปี้

บริบท	ปัจจัยเบื้องต้น	กระบวนการ	ผลผลิต
1. บรรยายสภาพแวดล้อม	บรรยายและวิเคราะห์	รวบรวมข้อมูล	กำหนดเกณฑ์
2. เปรียบเทียบปัจจัยป้อนเข้า และผลผลิตที่เป็นจริงกับ ที่คาดหวัง	ทรัพยากรมนุษย์ และวัสดุที่เหมาะสม, ยุทธวิธีการแก้ปัญหา	โดยเฉพาะ สำหรับ การตัดสินใจ	การวัดที่สัมพันธ์กับ วัตถุประสงค์ โดย การเทียบผลการวัด
3. เปรียบเทียบระบบการปฏิบัติ ที่น่าจะเป็นและที่เป็นไปได้	และการออกแบบ กระบวนการที่	ในโครงการและ กระบวนการ	กับเกณฑ์มาตรฐาน และแปรความหมาย
4. วิเคราะห์สาเหตุที่ ทำให้เกิด ความแตกต่างระหว่าง สิ่งที่คาดหวังกับสิ่งที่เป็นจริง	เกี่ยวข้องที่เป็น ไปได้	ที่เป็นจริง	ผลผลิตในรูปของ ข้อมูลที่ได้จาก องค์ประกอบ ทั้ง 3 เป็นพื้นฐาน

ที่มา: อุบลรัตน์ กิจไมตรี (2544, หน้า 35)

จากตาราง 3 การดำเนินการประเมินเป็นขั้นตอนตามลำดับ คือ การประเมินบริบทเป็นจุดเริ่มต้นของการตัดสินใจ เพื่อการวางแผนตั้งวัตถุประสงค์ และดำเนินการประเมินปัจจัยเบื้องต้น เพื่อกำหนดโครงสร้างของหลักสูตร เลือกวิธีการที่เหมาะสม และเมื่อนำหลักสูตรไปใช้ประเมินกระบวนการ เพื่อตัดสินใจเกี่ยวกับวิธีดำเนินการ ขั้นตอนสุดท้ายเมื่อสิ้นสุดการดำเนินการหลักสูตรประเมินผลผลิต

จากการที่ได้ศึกษารูปแบบการประเมินผลหลักสูตรในระหว่างหรือหลังการใช้หลักสูตรทั้ง 4 รูปแบบ ผู้วิจัยได้เลือกรูปแบบการประเมินหลักสูตรของแสมมอนต์ และรูปแบบการประเมินหลักสูตรตามรูปแบบการประเมินชิปปิงของ สตัฟเฟิลบีม ซึ่งทั้ง 2 รูปแบบนั้นมีการประเมินพฤติกรรม 3 ด้าน คือ ความรู้ความเข้าใจ (cognitive domain) ด้านทักษะ (psychomotor domain) และความคิดเห็นหรือเจตคติ (affective domain) มาเป็นแนวทางในการประเมิน

8. การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น

การพัฒนาหลักสูตรระดับท้องถิ่นเป็นการตอบสนองต่อการจัดการศึกษาในปัจจุบัน เนื่องจากเป็นการส่งเสริมให้ท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา ซึ่งมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

8.1 ความหมายของหลักสูตรท้องถิ่น

วิชัย วงษ์ใหญ่ (2523, หน้า 3) กล่าวว่า หลักสูตรท้องถิ่น คือ การนำเอาหลักสูตรแม่บทมาปรับใช้ให้เหมาะสมกับสภาพชีวิตความเป็นอยู่ของชุมชนนั้น สารการเรียนรู้จะสอดคล้องสัมพันธ์กับท้องถิ่นมากขึ้น ไม่ใช่การเรียนรู้แบบรู้ไว้ใช้ว่า แต่เป็นการเรียนรู้ที่นำไปใช้ได้จริงในชีวิต ส่วน อรสา ปราชญ์นคร (2532, หน้า 121) กล่าวว่า หลักสูตรท้องถิ่นเป็นการนำหลักสูตรระดับชาติมาใช้โดยการพิจารณาถึงลักษณะของผู้เรียน และเป็นการเรียนรู้ที่นำไปใช้ได้จริงในชีวิต นอกจากนี้ กรมวิชาการ (2534, หน้า 60) ได้ระบุความหมายของหลักสูตรท้องถิ่นคือการจัดทำรายละเอียดในตัวหลักสูตร การจัดทำแผนการสอนในทุกกลุ่มประสบการณ์จัดทำหลักสูตรและคู่มือครู งานเลือกในกลุ่มวิชาการ งานและพื้นฐานอาชีพ และวิชาที่เกี่ยวกับการดำรงชีวิต การจัดทำหนังสือเสริมประสบการณ์ต่าง ๆ ให้สอดคล้องกับสภาพความต้องการของท้องถิ่น เพื่อให้ผู้เรียนนำความรู้และประสบการณ์ในชั้นเรียนไปใช้ในชีวิตประจำวัน

จากความหมายตามทัศนะของนักการศึกษาดังกล่าวสามารถสรุปความหมายของหลักสูตรท้องถิ่นได้ว่าเป็นรายละเอียดในหลักสูตรที่จัดขึ้นสอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่น

8.2 ความจำเป็นและความสำคัญของหลักสูตรท้องถิ่น

หลักสูตรที่ผ่านมาเป็นหลักสูตรในลักษณะกว้าง ทำให้นักเรียนได้เรียนรู้จริงตามสภาพสังคมและเศรษฐกิจของตนเองน้อย ทำให้นักเรียนรู้จักตนเองและสังคมรอบข้างใกล้ ๆ ตัวค่อนข้างน้อย นอกจากนี้ยังไม่สามารถนำความรู้ที่ได้มาใช้อย่างมีประสิทธิภาพในการดำรงชีวิตได้อย่างเต็มที่ในสภาพการณ์ที่กำลังเป็นอยู่ ดังนั้นในการพัฒนาหลักสูตรให้สอดคล้องกับสภาพ

และความต้องการของแต่ละท้องถิ่น จึงเป็นสิ่งที่มีความสำคัญเป็นอย่างยิ่ง มีนักการศึกษาหลายท่านเห็นความสำคัญและความจำเป็นในการมีหลักสูตรท้องถิ่น จึงให้แนวคิดต่าง ๆ ไว้ดังนี้
ใจทิพย์ เชื้อรัตนพงษ์ (2539, หน้า 10 - 110) ได้กล่าวถึงเหตุผลและความจำเป็นในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น ไว้ดังนี้

1. หลักสูตรแกนกลางหรือหลักสูตรแม่บท ได้กำหนดจุดหมาย เนื้อหาสาระ และกิจกรรมอย่างกว้าง ๆ ทำให้ทักษะการเรียนการสอนมุ่งเนื้อหาสาระ และประสบการณ์ที่เป็นหลักการทั่ว ๆ ไป ไม่สามารถประมวลรายละเอียดเกี่ยวกับสาระความรู้ ตามสภาพแวดล้อม สังคม เศรษฐกิจ ปัญหา และความต้องการของท้องถิ่นในแต่ละแห่งได้ทั้งหมด จึงต้องพัฒนาหลักสูตรระดับท้องถิ่นเพื่อตอบสนองความต้องการของท้องถิ่นได้มากที่สุด

2. การเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วทางด้านเศรษฐกิจ การเมือง วิทยาศาสตร์ และเทคโนโลยี มีผลกระทบโดยตรงต่อธรรมชาติและวิถีชีวิตของคนไทย ทั้งในเมืองและชนบท จึงต้องมีหลักสูตรท้องถิ่นเพื่อปรับสภาพผู้เรียนให้สามารถรับการเปลี่ยนแปลงในด้านต่าง ๆ โดยเฉพาะผลกระทบที่เกิดขึ้นกับภูมิสำเนาท้องถิ่นของตน เพื่อให้ผู้เรียนนำความรู้และประสบการณ์ไปพัฒนาคน ครอบครัวและท้องถิ่นของตน

3. การเรียนรู้ที่ดีควรจะเรียนรู้จากสิ่งที่ใกล้ตัวยังสิ่งที่ไกลตัว เพราะเป็นกระบวนการเรียนรู้ที่ผู้เรียนสามารถดูดซับได้รวดเร็วกว่า ดังนั้นจึงควรมีหลักสูตรท้องถิ่นเพื่อให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ชีวิตจริงตามสภาพเศรษฐกิจ สังคมของท้องถิ่นตน ซึ่งจะช่วยปลูกฝังให้ผู้เรียนมีความรักและความผูกพัน รวมทั้งภาคภูมิใจในท้องถิ่นของตน

4. หลักสูตรท้องถิ่นสามารถบูรณาการเอาทรัพยากรท้องถิ่น และภูมิปัญญาชาวบ้านทั้งหลายมาใช้ในการเรียนการสอน มีผลทำให้ผู้เรียนได้รู้จักท้องถิ่นของตนเกิดความรัก ความผูกพันกับท้องถิ่นของตน และสามารถใช้ทรัพยากรท้องถิ่นในการประกอบอาชีพได้

สุดสายใจ ชาญณรงค์ (2540, หน้า 16) มีความคิดเห็นเกี่ยวกับความจำเป็นที่ต้องพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นดังนี้คือ 1) หลักสูตรจำเป็นต้องสอดคล้องกับความต้องการ ความสนใจของท้องถิ่นให้มากที่สุด 2) หลักสูตรที่ดีควรเปิดโอกาสให้คนในชุมชนนั้นมีส่วนร่วมในการปรับปรุงแก้ไข ได้แสดงความคิดเห็นด้วย

จากเหตุผลและความจำเป็นดังกล่าวสรุปได้ว่า ควรมีการพัฒนาหลักสูตรให้มีความเหมาะสมกับท้องถิ่น เพื่อให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ชีวิตจริงของตนเอง ของท้องถิ่นในด้านต่าง ๆ ทั้งสภาพเศรษฐกิจ สังคม ตลอดจนสามารถนำความรู้และประสบการณ์ไปใช้ได้จริงในชีวิต อีกทั้งยังช่วยปลูกฝังให้เกิดความรักและความผูกพันในท้องถิ่นอีกด้วย

8.3 กระบวนการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น

ในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นนั้น ท้องถิ่นจะมีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตรให้สอดคล้องกับสภาพและความต้องการของแต่ละท้องถิ่น ซึ่งอาจดำเนินการโดยหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนการสอนระดับต่าง ๆ ได้แก่ โรงเรียน กลุ่มโรงเรียน อำเภอ จังหวัด

เขตการศึกษา เป็นต้น สำหรับกระบวนการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น จากแนวคิดของนักวิชาการส่วนใหญ่ สามารถนำมาใช้ได้ตามความหมายของหลักสูตรท้องถิ่นทั้งในลักษณะการปรับหลักสูตรแม่บทให้สอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่นและการสร้างหลักสูตรขึ้นมาใหม่ เพราะนักวิชาการได้เสนอรูปแบบไว้อย่างกว้าง ๆ ดังเช่น

ใจทิพย์ เชื้อรัตนพงษ์ (2539, หน้า 124-134) ได้เสนอขั้นตอนเกี่ยวกับกระบวนการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น ดังนี้คือ

ขั้นที่ 1 จัดตั้งคณะทำงานเพื่อพัฒนาหลักสูตรระดับท้องถิ่น ในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น ควรมีการจัดตั้งคณะทำงานซึ่งมีประมาณ 5-8 คน และคัดเลือกจากบุคคลที่มีความรู้ความสามารถในด้านเนื้อหาวิชา ด้านการสอน ด้านสภาพของท้องถิ่นและด้านการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น ซึ่งบุคคลสำคัญในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น ได้แก่ ครูและผู้สอน ผู้บริหารโรงเรียน ศึกษานิเทศก์ วิทยากรท้องถิ่นและนักวิชาการ

ขั้นที่ 2 การศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐาน คณะทำงานต้องดำเนินการศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐาน ดังต่อไปนี้

1. ศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับสภาพ และความต้องการของชุมชนหรือท้องถิ่นนั้น ๆ เพื่อให้หลักสูตรที่จัดทำขึ้นเหมาะสมกับการเปลี่ยนแปลงและความต้องการของท้องถิ่น
2. สำรวจสภาพและความต้องการของผู้เรียน เพื่อให้หลักสูตรที่พัฒนาขึ้นสอดคล้องกับพัฒนาการของตัวร่างกาย สติปัญญาและจิตใจ รวมทั้งสอดคล้องกับความสนใจและความต้องการของผู้เรียน
3. ศึกษาทำความเข้าใจหลักสูตรแม่บท เกี่ยวกับปรัชญา หลักการ วิสัยทัศน์ จุดหมาย จุดประสงค์ โครงสร้างเนื้อหา การจัดการเรียนการสอน สื่อการเรียนการสอน การวัดผลประเมินผล และอื่น ๆ
4. วิเคราะห์ศักยภาพของโรงเรียนในด้านต่าง ๆ เช่น ด้านบุคลากร การบริหารความร่วมมือระหว่างบุคลากรภายในโรงเรียน เป็นต้น

ขั้นที่ 3 การกำหนดจุดประสงค์ของหลักสูตรท้องถิ่น ในการกำหนดจุดประสงค์ ควรสอดคล้องกับจุดประสงค์ของกลุ่มวิชา/กลุ่มประสบการณ์ เขียนด้วยภาษาที่ชัดเจนและกะทัดรัด และเป็นจุดประสงค์ที่สามารถนำไปปฏิบัติได้จริง

ขั้นที่ 4 การกำหนดเนื้อหา คณะทำงานควรกำหนดเนื้อหาสาระให้เหมาะสมกับวัย และพื้นฐานความรู้เดิมของผู้เรียน มีความต่อเนื่องกับรายวิชาในชั้นต้น มีความถูกต้องทันสมัย น่าสนใจ และเหมาะสมกับคาบเวลา

ขั้นที่ 5 การกำหนดกิจกรรมคณะทำงานควรกำหนดกิจกรรมที่จะจัดให้ผู้เรียนเกิดประสบการณ์การเรียนรู้ โดยพิจารณาจากจุดประสงค์แต่ละข้ออย่างละเอียด

ขั้นที่ 6 การกำหนดคาบเวลาเรียน ในการกำหนดคาบเวลาเรียน มักถือเอาโครงสร้างของหลักสูตรแม่บทและปริมาณของเนื้อหาที่ผู้เรียนจะต้องเรียนเป็นเครื่องกำหนด

ขั้นที่ 7 การกำหนดเกณฑ์การวัดและประเมินผล ควรกำหนดเกณฑ์ การวัดและประเมินผล เพื่อให้ผู้ปฏิบัติสามารถดำเนินการวัดและประเมินผลตรงตามเจตนารมณ์ของหลักสูตร

ขั้นที่ 8 การจัดทำเอกสารหลักสูตรหลังจากสร้างหรือจัดทำหลักสูตรแล้ว ควรจัดทำเอกสารหลักสูตร เช่น แผนการสอน คู่มือครู หนังสืออ่านเพิ่มเติม เป็นต้น

ขั้นที่ 9 การตรวจสอบคุณภาพและการทดลองใช้หลักสูตรในขั้นนี้เป็นการตรวจสอบคุณภาพของหลักสูตรและวัสดุหลักสูตรต่าง ๆ เพื่อนำผลมาปรับปรุงข้อบกพร่องก่อนนำไปใช้จริง ซึ่งตัวกำหนดเป็นแบบอย่างมีขั้นตอนและระบบ

ขั้นที่ 10 การเสนอขออนุมัติใช้หลักสูตร โดยเขียนตามแบบฟอร์มที่กระทรวงศึกษาธิการกำหนด

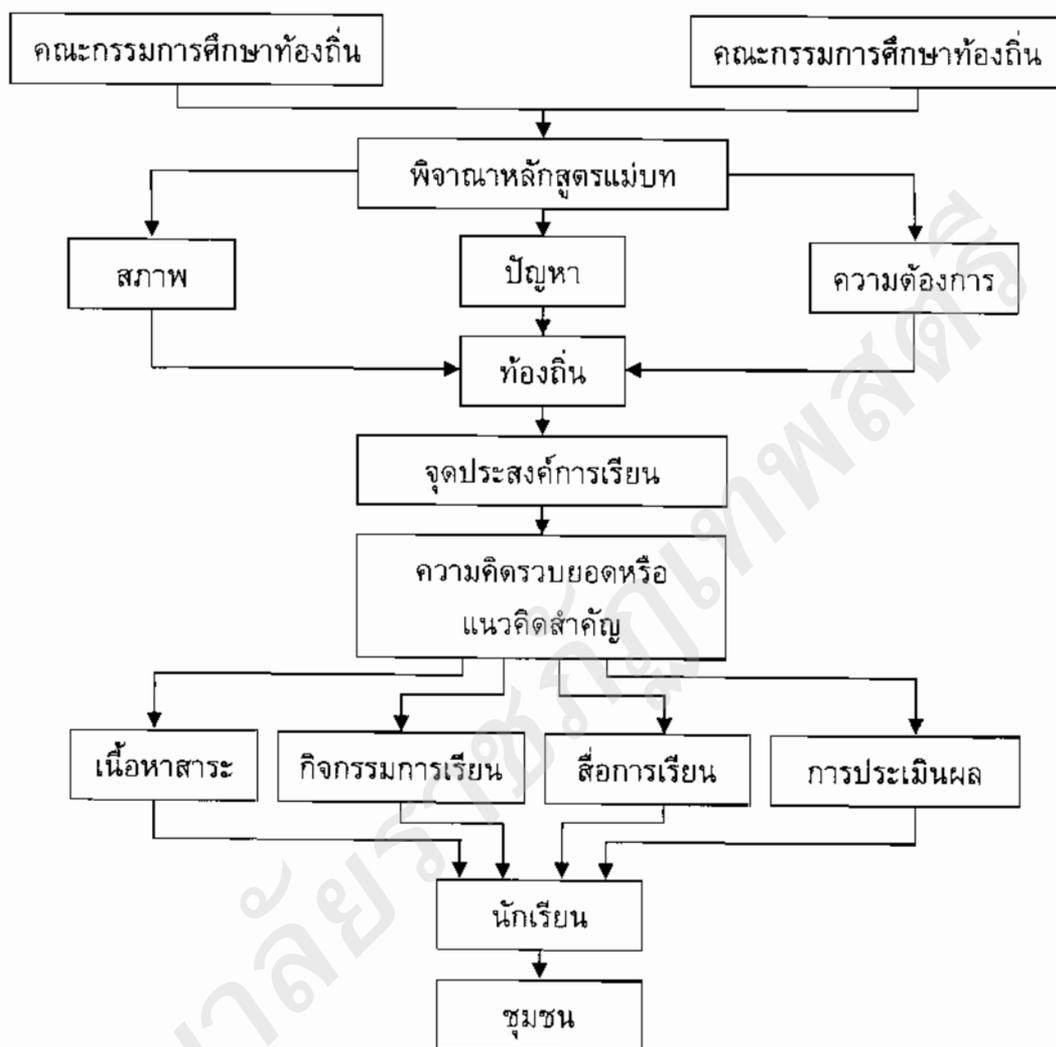
ขั้นที่ 11 การนำหลักสูตรไปใช้ เมื่อหลักสูตรได้รับอนุมัติแล้วสามารถดำเนินการใช้หลักสูตรได้ทันที

ขั้นที่ 12 การประเมินผลหลักสูตร ในการประเมินผลหลักสูตรจะต้องมีการวางแผนว่าจะประเมินหลักสูตรในส่วนใดบ้าง

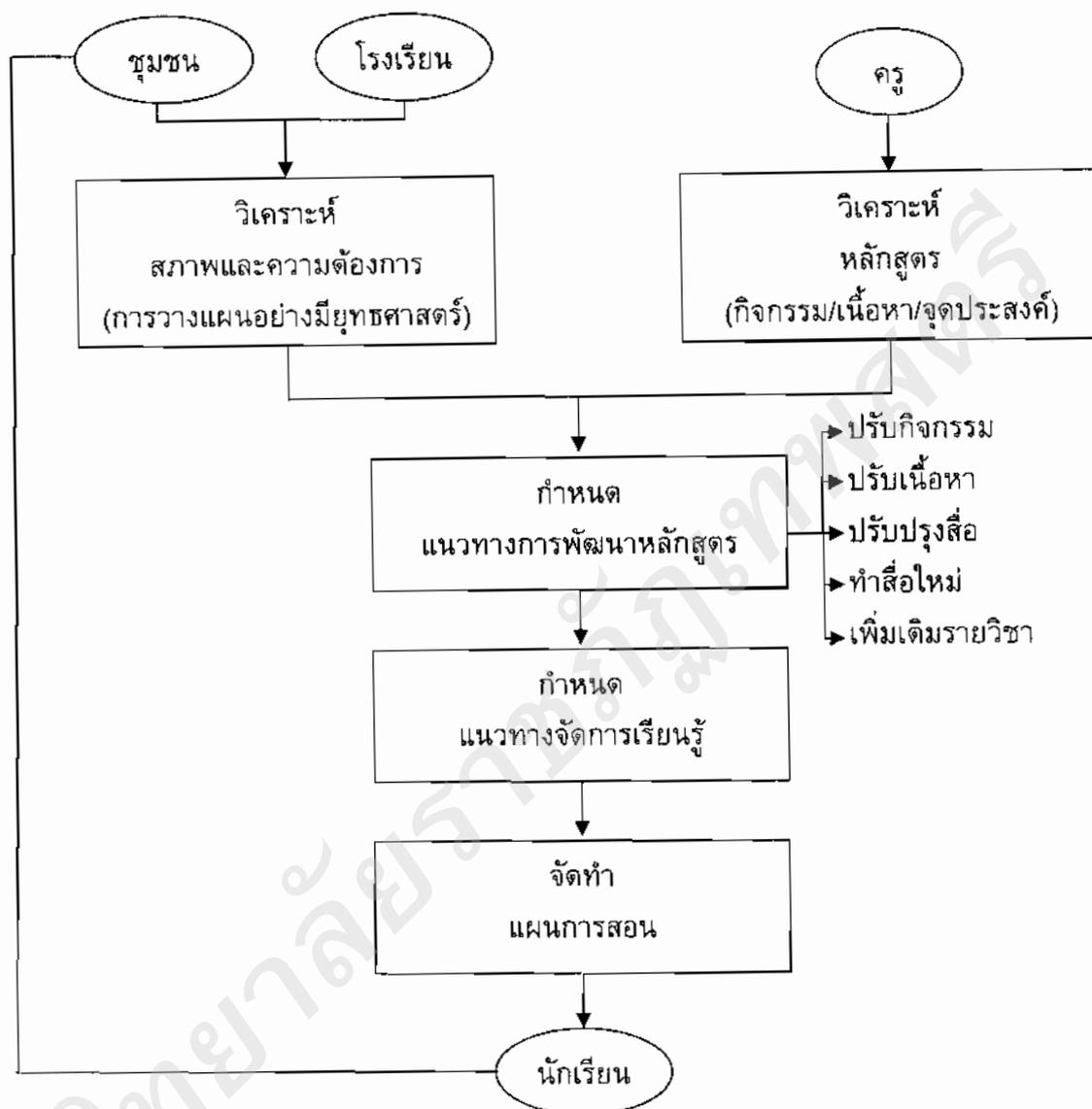
จากกระบวนการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น สุพรรณบ้านเรา เรื่อง เทียวคุ้มขุนแผน ดังกล่าวข้างต้น สามารถสรุปไว้ดังนี้

1. ศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับตัวผู้เรียน สภาพของท้องถิ่น และความต้องการของท้องถิ่น ปัญหา และการดำเนินงาน
2. การพัฒนาหลักสูตร โดยพัฒนาโครงร่างหลักสูตร ประเมินโครงร่างหลักสูตร และปรับปรุงโครงร่างหลักสูตร
3. ทดลองใช้หลักสูตรตามที่ได้พัฒนาขึ้น
4. ประเมินผลและปรับปรุงแก้ไข

นอกจากนี้ วิชัย วงษ์ใหญ่ และกรมวิชาการ ได้เสนอกระบวนการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น ดังภาพ 5 และภาพ 6 ตามลำดับ

ภาพ 5 กระบวนการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น
ที่มา: วิชัย วงษ์ใหญ่ (2523, หน้า 2)

ภาพ 6 กระบวนการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น
ที่มา: กรมวิชาการ (2539, หน้า 3)

8.4 วิธีการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น

การพัฒนาหลักสูตรให้สอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่นนั้น นักการศึกษาและหน่วยงานราชการต่าง ๆ ได้เสนอแนวทางไว้ดังนี้

สังัด อุทรานันท์ (2532, หน้า 314 - 316) กล่าวถึงวิธีการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นไว้ดังนี้ คือ

1. จัดตั้งคณะทำงานควรเลือกบุคคลที่มีความสามารถและมีความตั้งใจในการปฏิบัติงาน

2. การวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานซึ่งการเก็บรวบรวมข้อมูลอาจใช้วิธีการวิจัยสัมภาษณ์ ประชุมและสัมมนาหรือวิธีการอื่น ๆ ที่เห็นว่าเป็นประโยชน์
3. การกำหนดจุดมุ่งหมายสำหรับหลักสูตรท้องถิ่นว่าควรจะให้บรรลุเป้าประสงค์อะไรบ้าง

4. พิจารณาความเหมาะสมของหลักสูตรแกนกลางกับหลักสูตรท้องถิ่น ดำเนินการเลือกเนื้อหาที่มีอยู่ในหลักสูตรกลางที่เห็นว่ามีสอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการของท้องถิ่น

5. ดำเนินการเลือกเนื้อหาสาระของหลักสูตรแกนกลางหรือจัดสร้างรายวิชา
 ขึ้นใหม่

6. ดำเนินการใช้หลักสูตร ซึ่งสิ่งที่สำคัญมากในขั้นนี้คือการนิเทศและติดตามผล

7. การประเมินผลการใช้หลักสูตรจะทำให้ทราบว่าหลักสูตรที่จัดขึ้น มีความเหมาะสมเพียงใด

8. ทำการปรับปรุงแก้ไข
 กรมวิชาการ (2534, หน้า 33) ได้เสนอวิธีการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นซึ่งสรุป
 ได้ดังนี้

1. เพิ่มเติมรายละเอียดเนื้อหาในรายวิชาที่มีอยู่แล้ว
2. กำหนดกิจกรรมเสริม
3. ทำสื่อเสริม
4. พัฒนาเทคนิคและกระบวนการเรียนการสอน
5. จัดทำรายวิชาใหม่ในกลุ่มวิชาบังคับเลือกและเลือกเสรี

กรมวิชาการ (2539, หน้า 25) เสนอวิธีการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นดังนี้ คือ

1. ปรับกิจกรรมการเรียนการสอน หรือกิจกรรมเสริมที่เหมาะสมกับสภาพความเป็นไปของท้องถิ่น เพื่อให้บรรลุผลตามจุดประสงค์ของหลักสูตร โดยไม่มีการเปลี่ยนแปลงหัวข้อ/เนื้อหาสาระ และคาบเวลาเรียนตามที่กำหนดไว้ในคำอธิบาย หรือคำอธิบายรายวิชาในหลักสูตรแม่บท การพัฒนาหลักสูตรลักษณะนี้ท้องถิ่นสามารถจัดทำได้ในรายวิชาบังคับและวิชาเลือกทุกรายวิชา

2. ปรับหรือเพิ่มเติมรายละเอียดของเนื้อหาสาระ จากหัวข้อที่กำหนดไว้ในคำอธิบายหรือคำอธิบายรายวิชาในหลักสูตร ให้สอดคล้องกับสภาพและความต้องการของท้องถิ่น โดยไม่ทำให้จุดประสงค์และคาบเรียนเปลี่ยนไปจากที่กำหนดไว้ในหลักสูตรแม่บท การพัฒนาหลักสูตรลักษณะนี้ท้องถิ่นสามารถหรือเพิ่มเติมรายละเอียดของเนื้อหาจากหัวข้อที่กำหนดในวิชาบังคับเลือกหรือเลือกเสรี

3. จัดทำรายวิชาขึ้นใหม่ โดยกำหนดเนื้อหาให้สอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่น และสอดคล้องกับจุดประสงค์ของกลุ่มประสบการณ์/กลุ่มวิชาที่กำหนดไว้ในหลักสูตรแม่บท การพัฒนาหลักสูตรลักษณะนี้ท้องถิ่นสามารถจัดทำรายวิชาเพิ่มเติมขึ้นมาใหม่ได้ในเฉพาะส่วนที่เป็นวิชาบังคับเลือกและเลือกเสรี

4. จัดทำหนังสือเรียน คู่มือครู หนังสือประสบการณ์ แบบฝึกหัด หรือเอกสารประกอบการเรียนการสอน แผนการสอน ฯลฯ ขึ้นใหม่ โดยให้มีรายละเอียดเนื้อหาเกี่ยวกับท้องถิ่นและสอดคล้องกับจุดประสงค์และคำอธิบายรายวิชาที่กำหนดไว้ในหลักสูตรที่มีอยู่แล้วหรือที่จัดทำเพิ่มเติมขึ้นมาใหม่

สุดสายใจ ชาญณรงค์ (2540, หน้า 25) กล่าวว่า วิธีการพัฒนาหลักสูตรของท้องถิ่นสามารถทำได้ ดังนี้

1. ปรับ เนื้อหาสาระหรือมวลประสบการณ์ในหลักสูตรให้สอดคล้องกับสภาพความเป็นจริงของท้องถิ่น
2. ขยาย เนื้อหาเรื่องใดที่ท้องถิ่นรู้จักดีแล้ว ควรให้เด็กได้เรียนให้ลึกลงไปอีก
3. เพิ่ม เนื้อหาบางเรื่องเป็นเรื่องเฉพาะของแต่ละท้องถิ่นที่ควรเรียนรู้ แต่คนในท้องถิ่นอื่นไม่จำเป็นต้องเรียนรู้ เช่น ภาษาท้องถิ่น ประเพณี อาชีพในท้องถิ่น

สรุปได้ว่า วิธีการพัฒนาหลักสูตรระดับท้องถิ่น สามารถทำได้ในหลายลักษณะ ซึ่งพอที่จะสรุปลักษณะที่สำคัญ ๆ ได้ 2 ลักษณะ ดังนี้

1. ปรับปรุงหลักสูตรส่วนกลางให้เข้ากับท้องถิ่น โดยไม่ทำให้จุดประสงค์ ขอบข่าย เนื้อหา และคาบเวลาเรียนเปลี่ยนไป
2. สร้างหลักสูตรย่อยในระดับท้องถิ่น เพื่อเสริมหลักสูตรแกนกลาง ซึ่งเป็นหลักสูตรแม่บท

หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544

1. หลักการ

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 ได้มีนโยบายให้รัฐจัดการศึกษาในทุกระดับและทุกรูปแบบให้สอดคล้องกับความเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคม โดยให้มีการพัฒนาการศึกษาให้ก้าวทันกับการเปลี่ยนแปลงของสังคมโลก รวมทั้งปลูกฝังให้ผู้เรียน มีจิตสำนึกของความเป็นไทย และพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 ที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2 พ.ศ.2545) จัดกิจกรรมให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากประสบการณ์จริง จัดให้มีการฝึกปฏิบัติจริง สามารถคิดเป็น ทำเป็น แก้ปัญหาเป็น ส่งเสริมให้นักเรียน รักการอ่าน และเกิดการใฝ่รู้อย่างต่อเนื่อง ในการจัดการเรียนรู้ให้เกิดได้ทุกเวลา ทุกสถานที่ ประสานความร่วมมือกับบิดา-มารดา ผู้ปกครอง และบุคคลในชุมชนทุกฝ่าย ให้ความร่วมมือประสานกัน

พัฒนาผู้เรียนตามศักยภาพ โดยการให้โรงเรียนซึ่งเป็นสถานศึกษาขั้นพื้นฐานมีหน้าที่จัดทำสาระของหลักสูตรตามวัตถุประสงค์ที่เกี่ยวกับสภาพชุมชนและสังคมภูมิปัญญาท้องถิ่น คุณลักษณะอันพึงประสงค์ เพื่อเป็นสมาชิกที่ดีของครอบครัว ชุมชน สังคม และประเทศชาติ ซึ่งสอดคล้องกับจุดหมายของหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 คือให้ผู้เรียนเกิดคุณลักษณะอันพึงประสงค์ กำหนดให้ผู้เรียนเห็นคุณค่าของตนเอง สามารถปฏิบัติตนตามหลักธรรมของศาสนา มีความคิดสร้างสรรค์ ใฝ่รู้ใฝ่เรียนรักการอ่าน รักการเขียน มีความรู้อันเป็นสากล รู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลง และเจริญก้าวหน้าทางวิชาการ มีทักษะในการดำเนินชีวิต ภูมิใจในความเป็นไทย มีจิตสำนึกในการอนุรักษ์ภาษา ศิลปะ วัฒนธรรม ภูมิปัญญาไทย ทراثวิทยาการธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม มีความรักประเทศและรักท้องถิ่น มุ่งทำประโยชน์และสิ่งที่ดีงามให้สังคม

จากแนวคิดดังกล่าว พบว่า การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น มีจุดเน้นที่สำคัญและจำเป็นต้องร่วมมือกันระหว่างสถานศึกษากับชุมชนในการสนับสนุนและส่งเสริมให้มีการพัฒนาหลักสูตรให้สอดคล้องกับท้องถิ่นเพื่อให้ผู้เรียนได้รับความรู้ ความเข้าใจ ได้รับประสบการณ์ตรงกับชีวิตในด้านสภาพเศรษฐกิจ สังคม ศิลปวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณี และสิ่งแวดล้อมของท้องถิ่น การเรียนตามหลักสูตร เทียบชุมชนแผนถือว่าเป็นแหล่งเรียนรู้ที่มีความสำคัญ มีสิ่งล้ำค่าควรคู่แก่การเรียนรู้ทั้งโบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัฒนธรรม อยู่ใกล้บ้าน สะดวกในการจัดการเรียนรู้ ซึ่งทางโรงเรียนสุพรรณภูมิ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสุพรรณบุรี เขต 1 เห็นความสำคัญเป็นอย่างยิ่ง เป็นสิ่งที่ควรค่าแก่การอนุรักษ์ไว้ อีกทั้งเป็นสถานที่ที่มีนักท่องเที่ยวและหน่วยงานและองค์กรต่าง ๆ มาศึกษาหาความรู้ ดังนั้น ควรจัดให้นักเรียนได้เรียนรู้และศึกษาวรรณคดี วรรณกรรมและสิ่งที่บรรพบุรุษได้สร้างไว้ ให้เกิดความตระหนัก เกิดความภาคภูมิใจ เกิดความหวงแหนในท้องถิ่นของตนเองให้คงอยู่ต่อไป

ด้วยเหตุนี้ ผู้วิจัยจึงได้พัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น สุพรรณบ้านเรา เรื่อง เทียบชุมชนแผน สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 ขึ้นในกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย เพื่อส่งเสริมทักษะในด้านการอ่าน การเขียน การฟัง การดูและการพูด การใช้หลักภาษา วรรณคดีและวรรณกรรม ช่วยเพิ่มพูนประสบการณ์การเรียนรู้ให้กว้างขวางหลากหลาย ทั้งด้านวิชาการ ด้านการอนุรักษ์ ต่อชุมชนแผน และเจตคติต่อการเรียนตามหลักสูตรชุมชนแผน

2. วิสัยทัศน์

โรงเรียนสุพรรณภูมิ เป็นองค์กรที่บริหารจัดการเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา อย่างเป็นระบบครบวงจร มีคุณภาพตามเกณฑ์มาตรฐานการศึกษาขั้นพื้นฐาน บุคลากรในโรงเรียนมีความสามารถ ผู้วิจัยได้จัดทำหลักสูตรท้องถิ่น สุพรรณบ้านเรา เรื่อง เทียบชุมชนแผน สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 ใช้สอนนักเรียน ซึ่งผู้เขียนได้ผลิตเป็นหนังสืออ่านเพิ่มเติมขึ้นใช้ในโรงเรียน มุ่งพัฒนานักเรียนได้เป็นคนดี ทั้งร่างกาย ความรู้คู่คุณธรรม มีทักษะ

ในการคิด สามารถค้นคว้าแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง สามารถสร้างสรรค์ผลงานแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกัน ปลูกฝังให้มีจิตสำนึกในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น

3. จุดมุ่งหมาย

หลักสูตรท้องถิ่น สุพรรณบ้านเรา เรื่อง เทียวคุ้มขุนแผน มุ่งพัฒนานักเรียนให้เป็นคนดี มีความรู้ ความสามารถ และมีพฤติกรรมการอนุรักษ์ต่อคุ้มขุนแผน ดังนี้

1. เพื่อให้นักเรียนมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับประวัติความเป็นมาของคุ้มขุนแผน
2. เพื่อให้นักเรียนเห็นความสำคัญของโบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัฒนธรรมที่บรรพบุรุษสร้างไว้
3. เพื่อให้นักเรียนมีนิสัยรักการอ่าน การเขียน การฟัง การดูและการพูด หลักการใช้ภาษา วรรณคดีและวรรณกรรม ได้อย่างมีประสิทธิภาพ
4. เพื่อให้นักเรียนมีพฤติกรรมในการอนุรักษ์คุ้มขุนแผน
5. เพื่อให้นักเรียนมีเจตคติที่ดีต่อหลักสูตรคุ้มขุนแผน

4. โครงสร้าง

หลักสูตรท้องถิ่น สุพรรณบ้านเรา เรื่อง เทียวคุ้มขุนแผน สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 ได้จัดเป็นสาระเพิ่มเติมของโรงเรียนสุพรรณภูมิ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสุพรรณบุรี เขต 1 โดยได้จัดไว้ทุกระดับชั้นดังนี้

- ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 เรียนเรื่อง เทียววัดป่าเลไลยก์
- ชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 เรียนเรื่อง เทียวคุ้มขุนแผน (วัดแค)
- ชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 เรียนเรื่อง เทียวดอนเจดีย์
- ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 เรียนเรื่อง เทียวบึงฉวาก
- ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 เรียนเรื่อง คำขวัญจังหวัดสุพรรณบุรี
- ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 เรียนเรื่อง ของดีเมืองสุพรรณ

ผู้วิจัยได้เขียนเป็นหนังสืออ่านเพิ่มเติม คำคล้องจอง เรื่อง เทียวคุ้มขุนแผน จัดทำเป็นหลักสูตรท้องถิ่น สุพรรณบ้านเรา เรื่อง เทียวคุ้มขุนแผน สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 ให้สนองตามความต้องการของท้องถิ่น เพราะอยู่ในเขตอำเภอเมืองสุพรรณบุรี นักเรียนได้เรียนรู้ ภาคทฤษฎีประกอบด้วย ประวัติความเป็นมาของคุ้มขุนแผน ส่วนภาคปฏิบัติให้มีการเขียนข้อคิดและเขียนแผนภาพโครงเรื่อง แต่งประโยค มาตราตัวสะกด เขียนเป็นเรื่องราวสร้างสรรค์หนังสือเล่มเล็ก และการเขียนคำคล้องจองง่าย ๆ อีกทั้งนักเรียนสามารถนำเสนอแหล่งท่องเที่ยวจากประสบการณ์ตรงได้เป็นอย่างดี

5. คำอธิบายรายวิชา

ศึกษา อธิบาย อภิปรายซักถามเกี่ยวกับประวัติความเป็นมาของคุ้มขุนแผน ความหมายและความสำคัญของคุ้มขุนแผน สามารถอนุรักษ์คุ้มขุนแผน จัดทำชิ้นงาน และจัดแสดงผลงานเกี่ยวกับคุ้มขุนแผน มีนิสัยรักการอ่าน การเขียน การฟัง การดูและการพูด

ตาราง 4 (ต่อ)

เรื่อง	แผนการจัดการ การเรียนรู้	เนื้อหา	จำนวน ชั่วโมง
3. การฝึกทักษะ การเขียน เรื่อง เกี่ยวกับชุมชนแผน	7	การเขียนคำ และบอกความหมาย (เรื่อง เกี่ยวกับชุมชนแผน)	1
	8	กิจกรรมพัฒนาทักษะทางภาษา (การแต่งประโยค มาตราตัวสะกด)	1
	9	การเขียนเชิงสร้างสรรค์	1
	10	การฝึกเขียนเรียนรู้คำคล้องจอง	1

8. แนวการจัดการเรียนรู้

การจัดการเรียนรู้ตามหลักสูตร หลักสูตรท่องถิ่น สุพรรณบ้านเรา เรื่องเกี่ยวกับชุมชนแผน สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 ได้กำหนดแนวทางการจัดการเรียนรู้ต่อไปนี้

1. จัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่ส่งเสริมการรักการอ่าน การเขียน การฟัง ดูและการพูด หลักการใช้ภาษา วรรณคดีและวรรณกรรม
2. จัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่ส่งเสริมนักเรียนด้านความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ คิดวิเคราะห์ และเขียนสื่อความด้วยภาษาของตนเอง
3. จัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่ส่งเสริมให้นักเรียนศึกษาค้นคว้าได้ด้วยตนเอง โดยเลือกใช้วิธีการสอนและเทคนิคการสอน สื่อ/แหล่งการเรียนรู้ การวัดและประเมินผลที่หลากหลายและมีการนำเสนอผลงานเพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้กัน
4. จัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่ยึดหยุ่นตามสภาพความต้องการของผู้เรียนและท้องถิ่นโดยยึดผู้เรียนเป็นสำคัญ และคำนึงถึงความต้องการและความสนใจของนักเรียน
5. จัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยการเชิญวิทยากรภายนอก หรือผู้รู้ในท้องถิ่น เรื่องเกี่ยวกับชุมชนแผน ให้มีส่วนร่วมในการถ่ายทอดความรู้ร่วมกับครู
6. จัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่มีการส่งเสริมประสบการณ์ตรง เช่น การศึกษานอกสถานที่
7. จัดสภาพแวดล้อมและบรรยากาศที่เอื้อต่อการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ของนักเรียน

9. สื่อ/แหล่งการเรียนรู้

1. หนังสืออ่านเพิ่มเติม คำคล้องจอง เรื่อง เกี่ยวคัมขุนแผน
2. คำขวัญจังหวัดสุพรรณบุรี
3. เพลง “อเมซิงสุพรรณบุรี”
4. ซีดีเพลง “อเมซิงสุพรรณบุรี”
5. ไบคำถาม
6. บัตรคำ
7. กระเป๋าหนังสือ
8. ข้อความที่กำหนดให้อ่าน
9. ใบความรู้
10. ใบงาน
11. พจนานุกรม
12. เกม
13. นิทาน
14. แบบทดสอบก่อนเรียน
15. แบบทดสอบหลังเรียน
16. แผนภาพโครงเรื่อง
17. แผนภูมิคำสัมผัสคล้องจอง
18. แผนภูมิกลอนสี่
19. วิทยากรท้องถิ่น

10. การวัดผลและประเมินผล

การวัดและประเมินผล เป็นการประเมินผลก่อนเรียนระหว่างเรียนและหลังเรียน ด้านจุดประสงค์การเรียนรู้ โดยให้ครอบคลุมทั้งด้านพุทธิพิสัย ทักษะพิสัยและจิตพิสัยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

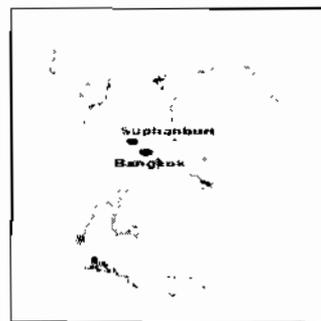
1. สังเกตจากการปฏิบัติซักถาม และตอบคำถามของนักเรียน
2. การประเมินพฤติกรรมการเรียนรู้
3. การตรวจผลงานจากใบงาน
4. การสอบถามเจตคติของนักเรียนต่อคัมขุนแผน
5. การประเมินจากการปฏิบัติจริง
6. สังเกตความร่วมมือในการทำงานกลุ่ม
7. ทดสอบวัดความรู้ความเข้าใจ เรื่อง เกี่ยวคัมขุนแผน ก่อนและหลังเรียน
8. แฟ้มสะสมงาน

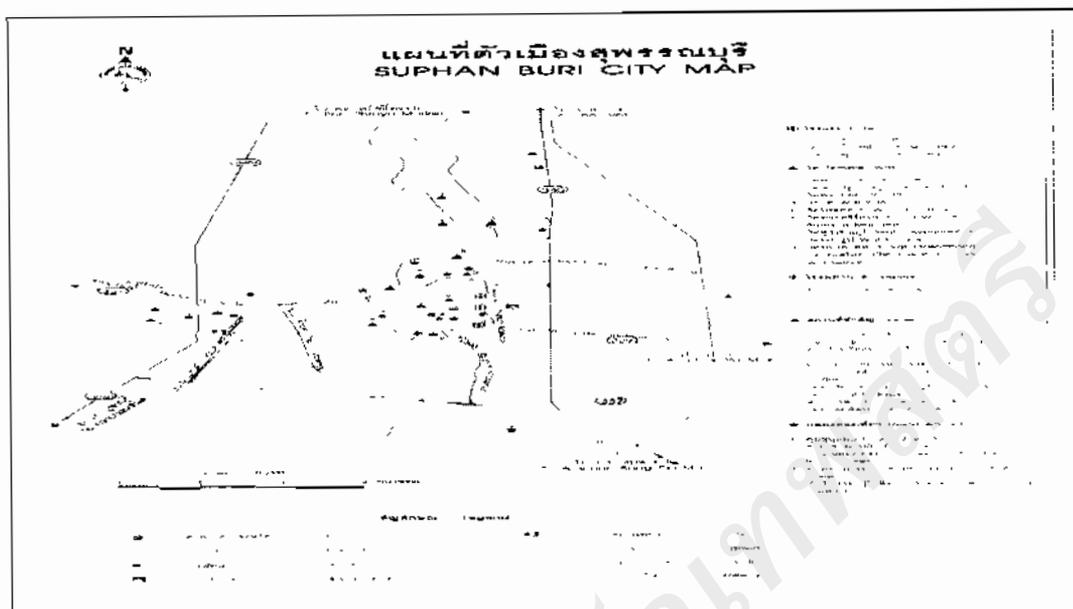
จังหวัดสุพรรณบุรีและประวัติคุ้มขุนแผน

1. ประวัติที่ตั้งข้อมูลเกี่ยวกับจังหวัดสุพรรณบุรี

จังหวัดสุพรรณบุรี เป็นจังหวัดเก่าแก่จังหวัดหนึ่งอยู่ทางภาคตะวันตกของประเทศไทย มีอายุถึงยุคหินใหม่ ประมาณ 3,500 - 4,000 ปี สืบต่อเนื่องกันเรื่อยมาจนถึงยุคสัมฤทธิ์และเหล็ก อายุราว 2,500 ปี ล่วงเข้าสู่ยุคสุวรรณภูมิ ฟูนัน อมราวดี ทวารวดี ลพบุรี อุทอง อโยธยา และปัจจุบันนี้โบราณวัตถุ โบราณสถาน ที่พบเป็นประจักษ์พยานบ่งบอกว่าจังหวัดสุพรรณบุรี มีอายุสูงถึงยุคหินใหม่จริง ไม่เพียงเท่านั้นจังหวัดสุพรรณบุรียังเป็นเมือง พุทธศาสนิกด้วย จากการขุดค้นพบพุทธปฏิมากรรมทั่วทั้งจังหวัดสุพรรณบุรี จากสถิติพบไม่น้อยกว่า 140 - 150 ครั้ง ตั้งแต่สมัยอมราวดีเป็นต้นมา ทำให้สันนิษฐานได้ว่าจังหวัดสุพรรณบุรี เป็นเมืองที่พุทธศาสนา ฝังรากไว้อย่างหนาแน่น ไม่น้อยกว่า 2,300 ปีมาแล้ว ราว พ.ศ.700 - 800 อาณาจักรสุวรรณภูมิ ซึ่งมีนครปฐมเป็นราชธานี ต้องตกเป็นเมืองออกของจีนและเขมร ต่อมาราว พ.ศ.1113 พวกไทย เมืองละโว้ได้กู้อิสรภาพสำเร็จ อาณาจักรสุวรรณภูมิโบราณนี้ได้กลับมีความเจริญรุ่งเรืองอีก วาระหนึ่งและมีชื่อใหม่ว่า "อาณาจักรทวารวดี" ในสมัยนั้น เมืองอุทอง (สุพรรณบุรี) คงจะเจริญ เป็นบึงแผ่นดินแล้วตั้งที่กรมพระยาดำรงราชานุภาพเล่าไว้ในนิทานโบราณคดีเรื่อง "เมืองอุทอง" ว่า ข้าพเจ้าเข้าไปดูเมืองท้าวอุทอง เมืองตั้งอยู่ฝั่งตะวันตกของลำน้ำ จระเข้สามพัน ดูเป็นเมืองเก่าใหญ่โต เคยมีป้อมปราการก่อด้วยศิลา แต่หักพัง ไปเสียเกือบหมดแล้ว ยังเหลือคงรูปแต่ประตูเมือง แห่งหนึ่งกับป้อมปราการ..สนับสนุนข้อมูล สำนักงานจังหวัดสุพรรณบุรี ชมรมส่งเสริมธุรกิจท่องเที่ยวจังหวัดสุพรรณบุรี (ศูนย์ข่าวไทยรัฐจังหวัดสุพรรณบุรี ศูนย์ประสานงานการท่องเที่ยวจังหวัดสุพรรณบุรี)

แผนที่จังหวัดสุพรรณบุรี

ที่มา <http://www.thai-tour.com/thai-tour/Central/Suphanburi/data/place/city.htm>

เส้นทางการเดินทางมาเที่ยวจังหวัดสุพรรณบุรี มาได้หลายทางทั้งทางรถประจำทาง รถยนต์ ส่วนตัว รถตู้ ฯลฯ แล้วแต่จะสะดวกในการมา ระยะทางห่างจากตลาดประมาณ 2 กิโลเมตร ประชาชนมักนิยมมากราบไหว้พระ เทียวชม และอธิษฐานขอพร แล้วแต่ความเชื่อถือของแต่ละคน

2. ประวัติความเป็นมาของเรื่อง ขุนช้างขุนแผน

ขุนช้าง - ขุนแผน เป็นวรรณกรรมอมตะไทยมาช้านาน ตามประวัติกล่าวว่า นักขับเสภา ครั้งกรุงศรีอยุธยาเป็นผู้แต่ง (เสภา คือ หนังสือกลอนโบราณที่นำเอานิทานมาแต่งเป็นกลอนสำหรับขับลำนำ) แต่เหลือมาถึงกรุงรัตนโกสินทร์บางตอน พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย รัชกาลที่ 2 จึงโปรดให้เหล่ากวีในพระราชสำนักแต่งขึ้นใหม่ รวมทั้งพระองค์ท่านเอง ได้ทรงพระราชนิพนธ์ ตอน "พลายแก้วเป็นชู้กับนางพิม" ตอน "ขุนแผนขึ้นเรือนขุนช้าง" และตอน "เข้าห้องแก้วกิริยาและพาวันทองหนี" รัชกาลที่ 3 ทรงพระราชนิพนธ์ตอน "ขุนช้างตามวันทอง" บรมครูสุนทรภู่แต่งตอน "กำเนิดพลายงาม" ต่อมาครูแจ้งในรัชกาลที่ 4 แต่งตอน "กำเนิดกุมารทอง" ตอน "ขุนแผน พลายงามแก้พระท่ายน้ำ" และตอน "ขุนแผน พลายงามสะกดเจ้าเมืองเชียงใหม่" ที่มาของเรื่องกล่าวกันว่าเป็นจริงตามนิทานพื้นบ้าน เกิดขึ้นในรัชกาลสมเด็จพระรามาธิบดีที่ 2 ระหว่าง พ.ศ. 2034-2072 สมเด็จพระรามาธิบดีที่ 2 ถูกสมมุติพระนามในเสภาว่า "พระพันวษา" เนื้อเรื่องเอาเกร็ดประวัติศาสตร์ตอนไทยทำสงครามกับเชียงใหม่และล้านช้าง แล้วเอามาผูกเข้ากับวิถีชีวิตของชาวเมืองสุพรรณและกาญจนบุรี โดยเฉพาะการชิงรักหักสวาทของ 1 หญิง 2 ชาย คือ นางพิมพิลาสัยหรือนางวันทอง ขุนแผนหรือพลายแก้ว และขุนช้าง

อรรถรสทางด้านภาษาและเนื้อหา เป็นวิถีชีวิตวัฒนธรรมของคนยุคสมัยนั้น จนเป็นวรรณกรรมอมตะมาจนถึงทุกวันนี้

เรื่องย่อ เรื่องขุนช้างขุนแผนเป็นเรื่องจริง ตามหนังสือคำให้การชาวกรุงเก่า กล่าวว่ามีกษัตริย์ใน สมัยกรุงศรีอยุธยาพระองค์หนึ่งทรงพระนามว่า พระพันวษา ครั้งหนึ่งเกิดสงครามกับนครเชียงใหม่ เนื่องจากพระเจ้าโพธิสารราชกุมารเจ้าเมืองเชียงใหม่ไม่ชอบที่พระเจ้ากรุงศรีสัตนาคนหุตลานช้าง มาเป็นมิตรกับอยุธยา จึงยกทัพมาแย่งชิงพระธิดาแห่งลานช้างไป พระพันวษาทรงพระพิโรธ จึงมีราชโองการสั่งให้เตรียมทัพ และตรัสกับพระหมื่นศรีมหาดเล็กให้เลือกทหารที่มีฝีมือมารบ ซึ่งในบัดนั้นผู้ที่จะเก่งกล้าเกินกว่าขุนแผนนั้นไม่มี แต่พระหมื่นศรีมหาดเล็กทูลพระพันวษาว่า ขุนแผนยังอยู่ในคุก พระพันวษาก็ทรงระลึกได้ถึงขุนแผน จึงทรงพระกรุณาโปรดให้ขุนแผนพ้นโทษโดยเร็ว และแต่งตั้งขุนแผนเป็นแม่ทัพออกรบ ก่อนที่ขุนแผนจะออกรบได้แวะที่เมืองพิจิตร เพื่อรับดาบและม้าวิเศษประจำตัวขุนแผน (ดาบฟ้าฟื้น และม้าสีหมอก)ที่ฝากไว้กับพระพิจิตร และขุนแผนก็สามารถตีกองทัพเชียงใหม่จนแตกพ่าย ในคำให้การชาวกรุงเก่า มีเรื่องขุนช้างขุนแผนปรากฏอยู่เท่านี้ เห็นได้ว่าไม่ตรงกับเรื่องขุนช้างขุนแผนที่เราขบเสภากันอยู่เพราะเรื่องนี้นำมาเล่าเป็นนิทานนานมาแล้วและยังแต่งเป็นกลอนเสภาอีก สันนิษฐานได้ว่าคงมีการดัดแปลงเรื่องให้แปลกสนุกสนานและยาวยิ่งขึ้น ตำนานรัก ขุนช้าง ขุนแผนและนางพิม ขุนแผนบุตรชายของขุนไกร พลพ่าย ผู้เก่งกล้าอาศัยอยู่ที่บ้านย่านวัดตะไกร มีเพื่อนในวัยเด็กที่ มาเล่นด้วยกันเสมอ คือ ขุนช้างและนางพิม จนกระทั่งขุนไกรถูกพระพันวษาประหารชีวิต เพราะไม่สามารถสกัดควายป่าไว้ได้ นางทองประศรีผู้มารดาจึงพาขุนแผนไปอยู่เมืองกาญจนบุรี และได้บวชเป็นสามเณรที่วัดส้มใหญ่ เล่าเรียนวิชาจนหมดความรู้ของพระอาจารย์ นางทองประศรีจึงนำมาฝากกับสมภารมี ที่วัดป่าเลไลยก์เมืองสุพรรณ ขุนแผนมีความสามารถในการเทศน์มหาชาติกัณฑ์มัทรีได้ไพเราะจับใจ ในวันออกพรรษาสามเณรหลายแก้วได้ขึ้นเทศน์และเทศน์ได้ไพเราะนัก นางพิมก็เกิดศรัทธา เปลื้องผ้าห่มสไบออกแทนเครื่องบูชากัณฑ์ ขุนช้างเห็นก็เปลื้องผ้าห่มของตน วางทับผ้านางพิม แล้วอธิษฐานให้ได้เจ้าของผ้าห่มสไบ คำวันนั้นหัวใจของหลายแก้วและขุนช้างต่างก็ร้อนรุ่มด้วยความรักที่มีต่อนางพิม ฝ่ายขุนช้างแม้รูปชั่วหัวล้าน แต่ร่ำรวยได้ไปขอนางพิม นางสายทองเห็นดังนั้นจึงนำความไปบอกสามเณรหลายแก้วที่วัดป่า สามเณรยามอยู่ลำพังกับนางสายทอง ก็อดพูดจาหยอกเอนกับนางไม่ได้ความ ทราบถึงสมภารมี จึงได้ไล่หลายแก้วออกจากวัด สามเณรจึงไปอาศัยอยู่กับสมภารคงที่วัดแค และได้เล่าเรียนวิชาคาถาอาคม เสกใบมะขามเป็นตัวต่อ สะเดาะไซ้ตรวนกัญแจ ส่องหนหายตัว อยุ่ยงคงกระพัน และได้แอบเข้าไปลักลอบได้เสียกับนางพิม ต่อมาหลายแก้วได้ไปเป็นทหาร และกลับมาพร้อมเมียใหม่ ทำให้นางพิมโกรธและเสียใจ ในขณะที่ขุนช้างก็ยังใช้เล่ห์เพื่อที่จะได้นางพิมมาเป็นเมีย จนในที่สุดนางพิมก็ตกเป็นเมียขุนช้าง ขุนแผนจึงนำเรื่องไปให้พระพันวษาดัดสินความ เมื่อสมเด็จพระพันวษา ตรัสถามว่าจะอยู่กับใคร นางก็ไม่อาจตัดสินใจได้ ขุนแผนนั้นแม้จะรักมาก แต่ก็ทำให้นางทุกข์ยากด้วยรัก

มานักหนา ขุนช้างนั้นน่าเบื่อบรรดา แต่ก็รักนางอย่างจริงใจ นางจึงตอบไปว่าแล้วแต่ทรงพระกรุณา สมเด็จพระพันวษาทรงกริ้วให้นำนางวันทองไปประหารชีวิต ชีวิตของนางพิมหรือนางวันทองนั้น ไซ้ ในท้ายสุดก็ไม่อาจอยู่ร่วมกับสามีและลูกได้อย่างมีความสุข เจกเช่นชีวิตครอบครัว

เรื่องขุนช้างขุนแผน มีผู้สันนิษฐานว่าเป็นเรื่องจริง ที่เกิดขึ้นในสมัยแผ่นดินของ สมเด็จพระรามาธิบดีที่ 2 และเล่ากันมาจนกลายเป็นนิยายพื้นเมืองของเมืองสุพรรณบุรี ต่อมา ได้มีผู้นำเรื่องขุนช้างขุนแผนมาแต่งเป็นกลอนเสภาเพื่อใช้ในการขับเสภา จึงทำให้เรื่องนี้เป็นที่ นิยม และแพร่หลายมากขึ้น ครั้นเสียกรุงแล้วบางตอนก็สูญหายไป บางตอนยังมีต้นฉบับ เหลืออยู่ เรื่องไม่ติดต่อกัน พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัยโปรดเกล้าฯ ให้กวีหลายคน ช่วยกันรวบรวมและแต่งขึ้นเรียกว่า เสภาหลวง การชุมนุมกวีครั้งนั้นจึงเป็นการประกวดฝีปาก แข่งกลอนอย่างเต็มที่ ทำให้เสภาเรื่องขุนช้างขุนแผน มีความไพเราะเพราะพริ้งมาก อย่างไร ก็ตามได้มีนักขับเสภาในระยะหลังได้แต่งเสภาเรื่องขุนช้างขุนแผน ขึ้นอีกหลายสำนวนเพื่อใช้ขับ เสภาเป็นตอน ๆ ใน พ.ศ.2460 หอพระสมุดวชิรญาณได้ชำระหนังสือเสภาเรื่องขุนช้างขุนแผน ขึ้น เพราะมีเสภาเรื่องขุนช้างขุนแผนหลายฉบับ ทั้งฉบับหลวงและฉบับราษฎรโดยมีสมเด็จพระ ปรมาธิบดีดำรงราชานุภาพและกรมหมื่นกวีพจน์สุปรีชา ทรงเป็นประธานการชำระได้คัดเลือก เอาสำนวนที่ดีที่สุดมารวมกันจนครบทุกตอน บางตอนก็ไม่สามารถทราบนามผู้แต่ง

ประวัติความเป็นมาของคุ้มขุนแผน (วัดแค) คุ้มขุนแผนเป็นเรือนไทยทรงโบราณ บนเนื้อที่ 5 ไร่ ตั้งอยู่ในวัดแค ซึ่งเป็นวัดเก่าแก่ "คุ้มขุนแผน" เพื่อเป็นอุทยานวรรณคดี และ เป็นการอนุรักษ์ศิลปด้านวรรณกรรมและประวัติศาสตร์ที่มีชื่อปรากฏในวรรณคดีเรื่อง "ขุนช้าง ขุนแผน" อยู่ในอำเภอเมืองสุพรรณบุรี จากวัดพระศรีรัตนมหาธาตุ ไปทางเหนือประมาณ 2 กิโลเมตร

3. ประวัติความเป็นมาของสิ่งศักดิ์สิทธิ์ (วัดแค)

วัดแค เป็นวัดเก่าแก่ที่มีชื่อปรากฏในวรรณคดีเรื่อง "ขุนช้างขุนแผน" อยู่ในอำเภอ เมืองสุพรรณบุรี ไปทางเหนือวัดพระศรีรัตนมหาธาตุประมาณ 2 กิโลเมตร ภายในวัดนี้มี ต้นมะขามใหญ่วัดโคนต้นโดยรอบได้ประมาณ 10 เมตร อายุกว่า 1,000 ปี เป็นต้นมะขามยักษ์ ที่มีขนาดถึง 10 คนโอบ น่าจะเป็นต้นมะขามที่ใหญ่ที่สุด ต้นมะขามมีการแผ่กิ่งก้านสาขาออกไป ครอบคลุมรอบ ๆ พื้นที่บริเวณโคนต้นกินบริเวณกว้างหลาย 100 เมตร ซึ่งต้นมะขามมีประวัติ ความเป็นมาว่าขุนแผนได้มาร่ำเรียนวิชากับอาจารย์คง เป็นเพื่อนของบิดาขุนแผน เชื่อกันว่า ขุนแผนได้เรียนวิชาเสกใบมะขามจากต้นมะขามต้นนี้ให้เป็นตัวต่อตัวแดนจากท่านอาจารย์คงไว้ เพื่อทำการต่อสู้กับข้าศึก ต้นมะขามยักษ์นี้เชื่อกันว่าถ้าใครต้องการสิ่งใด ถ้าไปกราบไหว้ขอพร ก็จะได้สมปรารถนาสิ่งนั้น นิยมนำผ้า 3 สีไปผูกเพื่อบูชาต้นมะขามยักษ์

ตัวต่อตัวแดนยักษ์ในปัจจุบันได้สร้างขึ้นมาใหม่ มีความเชื่อกันมาถ้าใครได้ไป ลอดใต้ห้องตัวต่อตัวแดนยักษ์นี้แล้ว โดยต้องกลั้นลมหายใจแล้วก้มเดินใต้ห้องตัวต่อยักษ์ จำนวน 3 รอบ ตั้งใจอธิษฐานหรือมีความประสงค์สิ่งใด พร้อมทั้งผูกผ้าสามสีที่ต่อตัวตัวแดน

ก็จะสำเร็จสมความปรารถนาที่อธิษฐานไว้ นี่คือความเชื่อจะผิดจะถูกประการใดก็ควรพิจารณาไตร่ตรองกันเอง เป็นความเชื่อที่บอกกล่าวต่อกันมา ปัจจุบันได้จัดทำตัวต่อตัวแทนเป็นของศักดิ์สิทธิ์สามารถนำติดตัวไปได้ ขนาดกะทัดรัด สำหรับป้องกันอันตรายได้อีกด้วย

ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

1. ความหมายของผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

สิริวรรณ ตะรุสถานนท์ (2542, หน้า 8) ให้ความหมาย ของผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนว่าหมายถึง ความสามารถของนักเรียนที่เกิดจากการเรียนรู้ ซึ่งได้จากการพิจารณาคะแนนที่ได้จากการกระทำแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่สร้างขึ้น สอดคล้องกับจุดประสงค์การเรียนรู้ที่พึงประสงค์ด้านสติปัญญา (Cognitive domain) ซึ่งประกอบด้วยความรู้ ความจำ ความเข้าใจ การนำไปใช้ การวิเคราะห์ การสังเคราะห์ และการประเมินค่า

พวงรัตน์ ทวีรัตน์ (2543, หน้า 29) ให้ความหมายของผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนว่าคือคุณลักษณะรวมถึงความรู้ความสามารถของบุคคล อันเป็นผลจากการเรียนการสอน หรือมวลประสบการณ์ทั้งปวง ที่บุคคลได้รับจากการเรียนการสอน ทำให้บุคคลเกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมในด้านต่าง ๆ ของสมรรถภาพสมอง

ไพศาล หวังพานิช (2526ก, หน้า 137) ให้ความหมายผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนว่าผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน (academic achievement) หมายถึง คุณลักษณะและความสามารถของบุคคลอันเกิดจากการเรียนการสอนเป็นการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม และประสบการณ์การเรียนรู้ที่เกิดขึ้น จากการฝึกอบรมหรือจากการสอบจึงเป็นการตรวจสอบความสามารถหรือสัมฤทธิ์ผล (level of accomplishment) ของบุคคลว่าเรียนรู้แล้วเท่าไร มีความสามารถชนิดใด

ศิริชัย กาญจนวาสี (2548, หน้า 162) กล่าวว่า ผลสัมฤทธิ์เป็นผลการเรียนรู้ตามแผนที่กำหนดไว้ล่วงหน้า อันเกิดจากกระบวนการเรียนการสอนในช่วงระยะเวลาใดเวลาหนึ่งที่ผ่านมา

กูต (Good, 1973, p.7) ได้ให้ความหมายของผลสัมฤทธิ์ทางการ เรียนกว่า เป็นผลของการสะสมความรู้ความสามารถในการเรียนทุกด้านเข้าไว้ด้วยกัน

สรุปได้ว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหมายถึงความรู้ความเข้าใจ ความสามารถและทักษะที่เกิดจากการเรียนรู้ของบุคคลอันเกิดจากการเรียนการสอนและการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมประสบการณ์เรียนรู้ทั้งด้านความรู้ที่เป็นทักษะรวมถึงคุณภาพการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนโดยการทดสอบจากแบบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนซึ่งประกอบด้วยความรู้ ความจำ ความเข้าใจ การนำไปใช้ การวิเคราะห์ การสังเคราะห์ และการประเมินค่า

2. คุณลักษณะของแบบทดสอบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

ไพศาล หวังพานิช (2526ก, หน้า 137) ได้แบ่งการวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนตามจุดมุ่งหมายและลักษณะวิชาที่สอนซึ่งสามารถวัดได้ 2 แบบ คือ

1. การวัดด้านปฏิบัติ เป็นการตรวจสอบระดับความสามารถในการปฏิบัติหรือทักษะของผู้เรียน โดยมุ่งเน้นให้ผู้เรียนได้แสดงความสามารถดังกล่าวในรูปของการกระทำจริงให้ออกเป็นผลงาน เช่น วิชาศิลปะศึกษา พลศึกษา การช่าง เป็นต้น การวัดแบบนี้จึงต้องใช้ "ข้อสอบภาคปฏิบัติ" (performance test)

2. การวัดด้านเนื้อหา เป็นการตรวจสอบความสามารถเกี่ยวกับเนื้อหาวิชาอันเป็นประสบการณ์การเรียนรู้ของผู้เรียน รวมถึงพฤติกรรมความสามารถในด้านต่าง ๆ สามารถวัดโดยใช้ "ข้อสอบวัดผลสัมฤทธิ์" (achievement test)

ขั้นตอนการสร้างแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย ได้มีนักการศึกษา ได้ทำการศึกษาและแบ่งขั้นตอนการสร้างแบบทดสอบ ไว้ดังนี้

1. วิเคราะห์หลักสูตรและสร้างตารางวิเคราะห์หลักสูตร
2. กำหนดจุดประสงค์การเรียนรู้ ตารางวิเคราะห์เครื่องมือ ลักษณะการสร้าง
3. กำหนดชนิดของข้อทดสอบและศึกษาวิธีสร้าง
4. เขียนข้อทดสอบ
5. ตรวจสอบคำตอบ
6. จัดพิมพ์แบบทดสอบฉบับทดลอง
7. ทดสอบและวิเคราะห์ข้อสอบ
8. จัดทำแบบทดสอบจริง

3. วิธีการวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

การวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนจะต้องสอดคล้องกับวัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรม 3 ด้าน คือ

1. ด้านความรู้ ความคิด (cognitive domain) พฤติกรรมด้านนี้เกี่ยวกับกระบวนการต่าง ๆ ทางด้านสติปัญญา และสมอง ประกอบด้วยพฤติกรรม 6 ด้าน ดังนี้
 - 1.1 ด้านความรู้ความจำ หมายถึง ความสามารถระลึกถึงเรื่องราวประสบการณ์ที่ผ่านมา
 - 1.2 ความเข้าใจ หมายถึง ความสามารถในการจับใจความสำคัญของเรื่องย่อในความสำคัญ แปลความหมาย ตีความหมาย และขยายความหมายของเรื่องได้
 - 1.3 การนำไปใช้ หมายถึง ความสามารถในการนำความรู้หรือหลักวิชาที่เรียนมาแล้วในการสร้างสถานการณ์จริง ๆ หรือสถานการณ์ที่คล้ายคลึงกันได้
 - 1.4 การวิเคราะห์ หมายถึง ความสามารถในการแยกแยะเรื่องราวต่าง ๆ หรือวัตถุสิ่งของเพื่อต้องการค้นหาสาเหตุเบื้องต้น หาความสัมพันธ์ระหว่างใจความ ระหว่างส่วนรวมระหว่างตอน ตลอดจนหาหลักการที่แฝงอยู่ในเรื่อง
 - 1.5 การสังเคราะห์ หมายถึง ความสามารถนำเอาความรู้มาจัดระบบใหม่เป็นเรื่องใหม่ที่ใหม่เหมือนเดิม มีความหมายและประสิทธิภาพสูงกว่าเดิม

1.6 การประเมินค่า หมายถึง การวินิจฉัยคุณค่าของบุคคลเรื่องราววัสดุสิ่งของอย่างมีหลักเกณฑ์

2. ด้านความรู้สึก (affective domain) พฤติกรรมด้านนี้เกี่ยวข้องกับการเจริญเติบโตและพัฒนาการในด้านความรู้สึกคุณค่าความซาบซึ้งและเจตคติต่างๆ ของนักเรียน

3. ด้านการปฏิบัติการ (psycho-motor domain) พฤติกรรมด้านนี้เกี่ยวข้องกับการพัฒนาทักษะในการปฏิบัติ และดำเนินการ เช่น การทดลอง เป็นต้น

4. องค์ประกอบที่มีอิทธิพลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

บัวรัตน์ จันทิพย์ (2539, หน้า 42) ได้ศึกษาเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและเจตคติต่อตนเอง กลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต เรื่อง ตัวเรา ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ระหว่างการสอนโดยใช้กิจกรรมการเรียนตามทักษะกระบวนการ 9 ขั้น กับการสอนแบบปกติ สรุปผลการศึกษาว่า องค์ประกอบที่มีอิทธิพลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนทั้งในและนอกห้องเรียน พบว่าประกอบด้วยลักษณะดังต่อไปนี้

1. องค์ประกอบทางด้านร่างกาย ได้แก่ อัตราการเจริญเติบโตของร่างกาย สุขภาพทางกาย ข้อบกพร่องทางกาย และบุคลิกภาพท่าทาง

2. องค์ประกอบทางความรัก ได้แก่ ความสัมพันธ์ของบิดา-มารดาความสัมพันธ์ของบิดา-มารดากับลูก ความสัมพันธ์ระหว่างลูก ๆ ด้วยกัน และความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกทั้งหมดในครอบครัว

3. องค์ประกอบทางวัฒนธรรมและสังคม ได้แก่ ขนบธรรมเนียมประเพณี ความเป็นอยู่ของครอบครัว สภาพแวดล้อมทางบ้าน การอบรมและฐานะทางบ้าน

4. องค์ประกอบทางความสัมพันธ์ในวัยเดียวกัน ได้แก่ ความสัมพันธ์ของนักเรียนกับเพื่อนวัยเดียวกันทั้งที่บ้านและที่โรงเรียน

5. องค์ประกอบทางการพัฒนาแห่งตน ได้แก่ สติปัญญา ความสนใจ เจตคติของนักเรียนต่อนักเรียน

6. องค์ประกอบทางการปรับตัว ได้แก่ ปัญหาการปรับตัว การแสดงออกทางอารมณ์

บัวรัตน์ จันทิพย์ (2539, หน้า 43) ได้เสนอแนวคิดของแคร์รอลเกี่ยวกับอิทธิพลขององค์ประกอบต่าง ๆ ที่มีต่อระดับผลสัมฤทธิ์ของนักเรียนโดยนำเอาครู นักเรียน และหลักสูตรมาเป็นองค์ประกอบที่สำคัญ โดยเชื่อว่าเวลาและคุณภาพของการสอนมีอิทธิพลโดยตรงต่อปริมาณความรู้ที่นักเรียนได้รับ

องค์ประกอบที่มีอิทธิพลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนพอสรุปได้ว่าเป็นองค์ประกอบทางด้านกายภาพ คือร่างกายของผู้เรียนเอง องค์ประกอบทางด้านสังคม คือครอบครัวสังคม และองค์ประกอบทางด้านอารมณ์ คือความรักความเอาใจใส่การปรับตัว แต่ปัจจัยหลักอีก

ประการหนึ่งที่จะส่งผลโดยตรงต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียนคือ วิธีสอนและการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนของครูนั่นเอง

5. เครื่องมือวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

ลัวัน สายยศ, และอังคณา สายยศ (2536, หน้า 146 - 150) ได้แบ่งเครื่องมือใช้วัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ออกเป็น 2 กลุ่ม คือ

1. แบบทดสอบของครู หมายถึง ชุดของข้อคำถามที่ครูเป็นผู้สร้างขึ้น ซึ่งเป็นข้อคำถามที่ถามเกี่ยวกับความรู้ที่นักเรียนได้เรียนในห้องเรียนว่านักเรียนมีความรู้มากน้อยเพียงใด บทพร้อมตรงไหน จะได้ซ่อมเสริม หรือวัดดูความพร้อมก่อนที่จะสอนเรื่องใหม่
2. แบบทดสอบมาตรฐาน สร้างขึ้นจากผู้เชี่ยวชาญในแต่ละสาขาวิชา หรือจากครูที่สอนวิชานั้น แต่ผ่านการทดลองหาคคุณภาพหลายครั้ง จนกระทั่งมีคุณภาพดีพอจึงสร้างเกณฑ์ปกติ (nom) ของบททดสอบนั้น ซึ่งสามารถใช้เป็นหลักและเปรียบเทียบผล เพื่อประเมินค่าของการเรียนการสอนในเรื่องใด ๆ ก็ได้ จะใช้วัดอัตราการพัฒนาของเด็กแต่ละวัยในแต่ละกลุ่มแต่ละภาคก็ได้ จะใช้สำหรับให้ครูวินิจฉัยผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนระหว่างวิชาต่าง ๆ ในเด็กแต่ละคนก็ได้ ข้อสอบมาตรฐานนั้นนอกจากจะมีคุณภาพของแบบทดสอบสูงแล้วยังมีมาตรฐานในด้านวิธีดำเนินการสอบ ก็คือ ไม่ว่าโรงเรียนใดหรือส่วนราชการใดจะนำไปใช้ ต้องดำเนินการสอบแบบเดียวกัน แบบทดสอบมาตรฐานจะมีคู่มือดำเนินการสอบบอกถึงวิธีการสอบว่าทำอย่างไร และยังมีมาตรฐานในการแปลคะแนนอีกด้วย

พฤติกรรมต่อการเรียนตามหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง เที้ยวคุ้มขุนแผน

1. ความหมายของพฤติกรรม

การศึกษาพฤติกรรมมนุษย์ มีทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมอยู่หลายทฤษฎีทางด้านสังคมวิทยา เป็นศาสตร์ทางพฤติกรรมหรือพฤติกรรมศาสตร์ ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ ส่วนจิตวิทยาสังคมเป็นสาขาวิชาหนึ่งในกระบวนวิชาต่าง ๆ ทางสังคมโดยศึกษาถึงพฤติกรรมของบุคคลอันเป็นผลสืบเนื่องมาจากตัวกระตุ้นทางสังคม (สุนทร โคมิน, 2522, หน้า 126) และเนื่องด้วยมีศาสตร์หลายแขนงและทฤษฎีหลายทฤษฎีที่เกี่ยวกับพฤติกรรม ดังนั้นควรได้ทำความเข้าใจถึงความหมายของพฤติกรรมซึ่งมีนักวิชาการได้กล่าวไว้ ดังนี้

โสภา ชูพิกุลชัย (2521, หน้า 2) ได้ให้คำจำกัดความของพฤติกรรมว่าเป็นการกระทำกิจกรรมต่าง ๆ ซึ่งสิ่งมีชีวิตและบุคคลอื่นสามารถสังเกตได้และใช้เครื่องมือทดสอบได้ เช่น การหัวเราะ การร้องไห้ การกิน การนอน การเล่น เป็นต้น

วิมลสิทธิ์ หรยางกูร (2526, หน้า 35) กล่าวถึง พฤติกรรมมนุษย์ว่า มนุษย์มีพฤติกรรมทางจิตหรือพฤติกรรมภายในควบคุมกับพฤติกรรมภายนอก มนุษย์มีความรู้สึกในการสัมผัส มีการรับรู้ มีการเรียนรู้ มีการจำ มีการคิด และมีการตัดสินใจ รวมทั้งเกิดอารมณ์ต่อสิ่งต่าง ๆ ที่อยู่ภายนอกในการประกอบกิจกรรมในชีวิตประจำวันซึ่งพฤติกรรมทางจิตเหล่านี้

- 3) ความพอใจในการตอบสนอง (satisfaction in repond)
- 1.2.3 ขั้นการให้ค่าหรือการเกิดค่านิยม (valuing) ประกอบด้วย
 - 1) การยอมรับค่านิยม (acceptance of a value)
 - 2) ความชอบในค่านิยม (preference of value)
 - 3) การผูกมัด (commitment)
- 1.2.4 ขั้นการจัดกลุ่มค่า (organizing) ประกอบด้วย
 - 1) การสร้างแนวคิดเกี่ยวกับค่านิยม (conceptualization of a value)
 - 2) การจัดระบบค่านิยม (organization of value system)
- 1.2.5 ขั้นการแสดงลักษณะตามค่านิยมที่ยึดถือ (characterization by a value) ประกอบด้วย
 - 1) การว่าหลักทั่วไปหรือสรุปค่านิยม (generalized set)
 - 2) แสดงลักษณะตามค่านิยม (characterization)

1.3 พฤติกรรมด้านการปฏิบัติ (psychomotor domain) จัดเป็นพฤติกรรมเกี่ยวกับการใช้ความสามารถที่แสดงออกทางร่างกาย ซึ่งรวมทั้งการปฏิบัติหรือพฤติกรรมที่แสดงออกและสังเกตได้ ทั้งนี้พฤติกรรมด้านนี้เมื่อแสดงออกมาสามารถประเมินผลได้ง่าย แต่กระบวนการที่จะก่อให้เกิดพฤติกรรมด้านนี้ต้องอาศัยระยะเวลาและการตัดสินใจหลายขั้นตอน

2. ทฤษฎีปรากฏการณ์ (phenomenology) เป็นทฤษฎีสังคมศาสตร์ และอธิบายเกี่ยวกับพฤติกรรมมนุษย์อย่างมีเหตุผล มีแนวความคิดที่เชื่อว่าพฤติกรรมมนุษย์เป็นวิธีการที่มนุษย์ให้ความหมายแก่โลกของเขา (Human Behavior is a product of how people interpret their world)

3. ทฤษฎีสนามของเลวิน (Lewin's Field Theory) เลวิน (Lewin, 1951, p.241) ได้เสนอแนวความคิดว่า พฤติกรรมมนุษย์นั้นเกิดจากความสัมพันธ์ระหว่างอิทธิพลในตัวบุคคลกับอิทธิพลภายนอกที่แต่ละบุคคลรับรู้ด้วย บุคคลจะมีพฤติกรรมอะไร อย่างไร และเมื่อไร จึงไม่ได้ถูกกำหนดโดยความต้องการของมนุษย์หรือโดยสิ่งเร้าภายนอกอย่างใดอย่างหนึ่งแต่ถูกกำหนดโดยอิทธิพลมากมายทั้งหลาย ทั้งภายในและภายนอกที่สัมพันธ์กันตามประสบการณ์ของบุคคล

3. ประเภทของพฤติกรรม

ในการจำแนกพฤติกรรมมนุษย์สามารถจำแนกออกได้หลายลักษณะ ซึ่งได้มีผู้จำแนกประเภทไว้ดังนี้

สุชา จันท์ธอม, และสุรางค์ จันท์ธอม (2520, หน้า 1) ได้แบ่งพฤติกรรมเป็น 2 ชนิดคือ

1. พฤติกรรมที่ติดตัวมาแต่กำเนิด (unlearned behavior) หมายถึง พฤติกรรมที่อินทรีย์ทำเองได้โดยไม่มีการเรียนรู้มาก่อนเลย

2. พฤติกรรมที่เป็นผลมาจากการเรียนรู้ (learned behavior) หมายถึง พฤติกรรมที่อินทรีย์ทำขึ้นหลังจากได้มีการเรียนรู้ หรือเลียนแบบจากบุคคลอื่นในสังคม

4. องค์ประกอบของพฤติกรรม

การศึกษาองค์ประกอบของพฤติกรรมนั้นได้มีนักวิชาการหลายท่านทำการศึกษาและอธิบายองค์ประกอบของพฤติกรรมไว้ดังนี้

ประภาเพ็ญ สุวรรณ (2526, หน้า 15 - 16) กล่าวว่า นักจิตวิทยาเชื่อว่าพฤติกรรมเป็นผลที่เกิดขึ้นมาจากการกระทำของมนุษย์หรืออินทรีย์ (organism) และเกิดกับสิ่งแวดล้อม (environment) โดยได้กล่าวถึงทฤษฎีของเบนจามิน เอส บลูม (Benjamin S. Bloom) ว่าพฤติกรรมมีองค์ประกอบอยู่ 3 ส่วน คือ

1. พฤติกรรมด้านพุทธิปัญญา (cognitive domain) พฤติกรรมด้านนี้เกี่ยวข้องกับ การรับรู้ การรู้ การจำข้อเท็จจริงต่าง ๆ รวมทั้งการพัฒนาความสามารถและทักษะทางสติปัญญา การใช้วิจารณญาณเพื่อประกอบการตัดสินใจ พฤติกรรมด้านนี้ประกอบด้วยความสามารถระดับต่าง ๆ คือ ความรู้ (knowledge) ความเข้าใจ (comprehension) การประยุกต์หรือการนำความรู้ไปใช้ (application) การวิเคราะห์ (analysis) การสังเคราะห์ (synthesis) และการประเมินผล (evaluation)

2. พฤติกรรมด้านทัศนคติค่านิยมความรู้สึกชอบ (affective domain) พฤติกรรมด้านนี้หมายถึง ความสนใจ ความคิดเห็น ความรู้สึก ท่าที ความชอบ ไม่ชอบ การให้ คุณค่า การรับ การปรับปรุงเปลี่ยนแปลงหรือปรับปรุงค่านิยมที่ยึดถืออยู่เป็นพฤติกรรมที่เกิดขึ้นภายในจิตของบุคคล ยากแก่การอธิบาย พฤติกรรมด้านนี้ประกอบด้วย 5 ขั้นตอน คือ การรับรู้หรือการให้ความสนใจ (receiving or attending) การตอบสนอง (responding) การให้ค่าหรือการเกิดค่านิยม (valuing) การจัดกลุ่ม (organizing) และการแสดงลักษณะตามค่านิยมที่ยึดถือ (characterization by a value)

3. พฤติกรรมด้านการปฏิบัติ (psychomotor domain) เป็นพฤติกรรมที่ใช้ความสามารถทางด้าน การแสดงออก ซึ่งรวมทั้งการปฏิบัติ หรือพฤติกรรมที่แสดงออกและสังเกตได้ในสถานการณ์หนึ่ง ๆ หรืออาจเป็นพฤติกรรมที่ล่าช้าคือ บุคคลไม่ได้ปฏิบัติทันทีแต่คาดคะเนว่าอาจปฏิบัติในโอกาสต่อไป พฤติกรรมการแสดงออกนี้เป็นพฤติกรรมขั้นสุดส่วนประกอบ (ทางด้านพุทธิปัญญา และด้านทัศนคติ) พฤติกรรมด้านนี้เมื่อแสดงออกมาจะสามารถประเมินผลได้ง่ายแต่กระบวนการที่ก่อให้เกิดพฤติกรรมนี้ต้องอาศัยเวลาและการตัดสินใจหลายขั้นตอน

ครอนบัต (Cronbach, 1972, p.14) อธิบายว่าพฤติกรรมของคนมีองค์ประกอบอยู่ 7 ประการ ดังนี้คือ

1. ความมุ่งหมาย (goal) เป็นความต้องการหรือวัตถุประสงค์ที่ทำให้เกิดกิจกรรม คนเราต้องทำกิจกรรมเพื่อสนองความต้องการที่เกิดขึ้น กิจกรรมบางอย่างก็ให้ความพอใจหรือสนองความต้องการได้ทันที แต่ความต้องการหรือวัตถุประสงค์บางอย่างก็ต้องใช้เวลานาน จึงจะสามารถบรรลุผลสมความต้องการ คนเราจะมีความต้องการหลายๆ อย่างในเวลาเดียวกัน และมักจะต้องเลือกสนองความต้องการที่รีบด่วนก่อน และสนองความต้องการที่ห่างออกไปในภายหลัง

2. ความพร้อม (readiness) หมายถึง ระดับวุฒิภาวะ หรือความสามารถที่จำเป็นในการทำกิจกรรมเพื่อสนองความต้องการ คนเราไม่สามารถสนองความต้องการได้หมดทุกอย่าง ความต้องการบางอย่างอยู่นอกเหนือความสามารถของเขา

3. สถานการณ์ (situation) เป็นเหตุการณ์ที่เปิดโอกาสให้เลือกทำกิจกรรมเพื่อสนองความต้องการ

4. การแปลความหมาย (interpretation) ก่อนที่คนเราจะทำกิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่งลงไปเขาจะต้องพิจารณาสถานการณ์เสียก่อนแล้วตัดสินใจเลือกวิธีการที่คาดว่าจะได้ความพอใจมากที่สุด

5. การตอบสนอง (response) เป็นการทำกิจกรรมเพื่อสนองความต้องการ โดยวิธีการที่ได้แล้วในขั้นการแปลความหมาย

6. ผลที่ได้รับหรือผลที่ตามมา (consequence) เมื่อทำกิจกรรมแล้วย่อมได้รับผลการกระทำนั้น ผลที่ได้รับอาจจะตามที่คาดคิดไว้ (confirm) หรืออาจตรงกันข้ามกับความหมาย (contradict) ก็ได้

7. ปฏิกริยาต่อความหวัง (reaction to thwarting) หากคนเราไม่สามารถสนองความต้องการได้ก็กล่าวได้ว่า เขาประสบกับความผิดหวัง ในกรณีเช่นนี้เขาอาจจะย้อนกลับไปแปลความหมายของสถานะเสียใหม่ และเลือกวิธีการตอบสนองใหม่ก็ได้

5. แนวความคิดเกี่ยวกับการอนุรักษ์

มีนักวิชาการหลายท่านให้ความหมายเกี่ยวกับการอนุรักษ์ไว้ดังนี้คือ

นิวัตติ เหล่าพานิช (2517, หน้า 3) ได้ให้คำจำกัดความของการอนุรักษ์ (conservation) ว่าหมายถึง การรู้จักใช้ทรัพยากรให้เป็นประโยชน์ต่อมหาชนมากที่สุด และใช้ได้เป็นเวลานานที่สุด ทั้งนี้จะต้องให้สูญเสียทรัพยากรโดยเปล่าประโยชน์น้อยที่สุด "Conservation is interpreted as the kind of resource use which results in the greatest good for the largest number of people for the longest time"

ทวี ทองสว่าง, และทัศนีย์ ทองสว่าง (2523, หน้า 1) ได้ให้ความหมายของการอนุรักษ์ว่าหมายถึง การอนุรักษ์สิ่งที่อยู่รอบ ๆ ตัวเรา ทั้งทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมให้คงสภาพไว้มิให้เกิดการเปลี่ยนแปลงการสูญเสียและการทำลายเกิดขึ้น

จากแนวคิดดังกล่าวนี้สามารถสรุปได้ว่า การอนุรักษ์ (conservation) หมายถึง การรู้จักใช้อย่างประหยัด และการรักษาทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมให้คงสภาพไว้มิให้เกิดการเปลี่ยนแปลง การสูญเสียและการทำลายเกิดขึ้น ทั้งนี้ต้องให้เกิดความสูญเสียและเปล่าประโยชน์น้อยที่สุด และจะต้องกระจายการใช้ประโยชน์ไปโดยทั่วถึงกันด้วย

6. การวัดพฤติกรรมต่อการเรียนตามหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง เทียวคุ้มชุมชนแผน

พฤติกรรมของบุคคลมีทั้งพฤติกรรมภายนอกและพฤติกรรมภายใน การที่จะศึกษาพฤติกรรมนั้นสามารถทำได้หลายวิธี ถ้าเป็นพฤติกรรมภายในไม่สามารถสังเกตได้ต้องใช้วิธีการทางอ้อมโดยการสัมภาษณ์การทดสอบด้วยแบบทดสอบและการทดสอบทั้งในห้องปฏิบัติการและในชุมชนเพราะฉะนั้นเครื่องมือที่ใช้วัดพฤติกรรม อาจจะทำได้โดยการสร้างแบบสอบถามแบบสัมภาษณ์ แบบสังเกตประกอบการสัมภาษณ์หรือใช้เครื่องมืออื่นประกอบ เช่น เครื่องมือวัดความดันโลหิต เครื่องฟังการเต้นของหัวใจ เป็นต้น ทั้งนี้ได้มีผู้ศึกษาการวัดพฤติกรรม ไว้ดังนี้

สมจิตต์ สุพรรณทัศน์ (2526, หน้า 131 - 136) ได้กล่าวถึงวิธีการศึกษาพฤติกรรมว่ามี 2 วิธี คือ

1. การศึกษาพฤติกรรมโดยทางตรง ทำได้ 2 แบบ ดังนี้

1.1 การสังเกตแบบไม่ให้ผู้ถูกสังเกตรู้ตัว (direct observation) เช่น ครูสังเกตพฤติกรรมของนักเรียนในห้องเรียน โดยบอกให้นักเรียนในชั้นได้ทราบว่าคุณจะสังเกตว่าใครทำกิจกรรมอะไรบ้าง ซึ่งการสังเกตในลักษณะนี้บางคนอาจไม่แสดงพฤติกรรมที่แท้จริงออกมาก็ได้

1.2 การสังเกตแบบธรรมชาติ (naturalistic observation) คือ การที่บุคคลผู้ต้องการสังเกตพฤติกรรมไม่ได้กระทำตนให้เป็นที่รบกวนพฤติกรรมของพฤติกรรมของบุคคลผู้ถูกสังเกตและเป็นไปในลักษณะที่ทำให้ผู้ถูกสังเกต การสังเกตแบบนี้จะได้พฤติกรรมที่แท้จริงมากและจะทำให้สามารถนำผลที่ได้ไปอธิบายพฤติกรรมในสถานที่ใกล้เคียงกันหรือเหมือนกัน ข้อจำกัดของวิธีสังเกตแบบธรรมชาติก็คือต้องใช้เวลามากจึงสังเกตพฤติกรรมที่ต้องการได้และการสังเกตต้องทำเป็นเวลาดิตต่อกันเป็นจำนวนหลายครั้ง ทั้งนี้พฤติกรรมบางอย่างอาจต้องใช้เวลาสังเกตถึง 50 ปี หรือ 100 ปี ก็ได้

การสังเกตพฤติกรรมทั้งที่ผู้ถูกสังเกตรู้ตัวหรือไม่รู้ตัวก็ตาม ผู้สังเกตจะต้องมีความละเอียดต้องสังเกตให้เป็นระบบและมีการบันทึกหรือสังเกตพฤติกรรมไว้ นอกจากนี้ผู้ถูกสังเกตต้องไม่มีอคติต่อผู้ถูกสังเกต ซึ่งจะทำให้ได้ผลการศึกษาที่เที่ยงตรงและเชื่อถือได้

2. การศึกษาพฤติกรรมโดยอ้อม แบ่งออกได้หลายวิธี คือ

2.1 การสัมภาษณ์ เป็นวิธีการที่ผู้ศึกษาต้องการซักถามข้อมูลจากบุคคลหรือกลุ่มของบุคคล ซึ่งทำได้โดยการซักถามเผชิญหน้ากันโดยตรงหรือมีคนกลางทำหน้าที่ซักถามให้ก็ได้ เช่น ใช้สัมภาษณ์คนที่พูดกันคนละภาษา การสัมภาษณ์เพื่อต้องการทราบถึงพฤติกรรมของบุคคล แบ่งออกเป็น 2 ประเภทใหญ่ ๆ คือ การสัมภาษณ์โดยตรงทำได้โดยผู้สัมภาษณ์ซักถามผู้ถูกสัมภาษณ์เป็นเรื่อง ๆ ตามที่ได้ตั้งจุดมุ่งหมายเอาไว้ อีกประเภทคือ

การสัมภาษณ์โดยอ้อมหรือไม่เป็นทางการ ผู้ถูกสัมภาษณ์จะไม่ทราบว่าผู้สัมภาษณ์ต้องการอะไร ผู้สัมภาษณ์จะพูดคุยไปเรื่อย ๆ โดยสอดแทรกเรื่องที่สัมภาษณ์เมื่อมีโอกาสซึ่งผู้ตอบจะไม่รู้ตัวว่าเป็นสิ่งที่ผู้สัมภาษณ์เฝ้าจ้องที่จะทราบถึงพฤติกรรมนั้น การสัมภาษณ์ทำให้ได้ข้อมูลจำนวนมากแต่มีข้อจำกัดคือบางเรื่องผู้ถูกสัมภาษณ์ไม่ต้องการเปิดเผย

2.2 การใช้แบบสอบถาม เป็นวิธีการที่เหมาะสมสำหรับการศึกษาพฤติกรรมของบุคคลเป็นจำนวนมากและเป็นผู้ที่อ่านออกเขียนได้ หรือสอบถามกับบุคคลที่อยู่ห่างไกลอยู่กระจัดกระจายมาก นอกจากนี้ยังสามารถถามพฤติกรรมในอดีตหรือต้องการทราบแนวโน้มพฤติกรรมที่ปกปิดหรือพฤติกรรมต่าง ๆ ที่ไม่ยอมแสดงให้บุคคลอื่นทราบได้โดยวิธีอื่นซึ่งผู้ถูกศึกษาแน่ใจว่าเป็นความลับและการใช้แบบสอบถามจะใช้ศึกษาเวลาได้ก็ได้

2.3 การทดลอง เป็นการศึกษาพฤติกรรมโดยผู้ถูกศึกษาจะอยู่ในสภาพการควบคุมตามที่ผู้ศึกษาต้องการ โดยสภาพแท้จริงแล้วการควบคุมจะทำได้ในห้องทดลองแต่ในชุมชน การศึกษาพฤติกรรมของชุมชนโดยควบคุมตัวแปรต่าง ๆ คงเป็นไปได้ไม่น้อยมาก การทดลองในห้องปฏิบัติการจะทำให้ข้อมูลมีขีดจำกัด ซึ่งบางครั้งอาจนำไปใช้ในสภาพความเป็นจริงได้ไม่เสมอไป แต่วิธีนี้มีประโยชน์มากในการศึกษาพฤติกรรมของบุคคลทางด้าน การแพทย์

2.4 การทำบันทึก วิธีนี้ทำให้ทราบพฤติกรรมของบุคคลโดยให้บุคคลแต่ละคนทำบันทึกพฤติกรรมของตนเอง ซึ่งอาจเป็นบันทึกประจำวันหรือศึกษาพฤติกรรมแต่ละประเภท เช่น พฤติกรรมการกิน พฤติกรรมการทำงาน พฤติกรรมทางสุขภาพ พฤติกรรมทางสิ่งแวดล้อม เป็นต้น

สำหรับการศึกษาในครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้วิธีการศึกษาพฤติกรรมโดยอ้อมด้วยการใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือประกอบการสัมภาษณ์

เจตคติต่อการเรียนตามหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง เที้ยวคุ้มขุนแผน

1. ความหมายของเจตคติต่อการเรียน

เจตคติเป็นองค์ประกอบสำคัญด้านหนึ่งในการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของมนุษย์ เจตคติ อาจมีชื่อเรียกกันแตกต่างกันออกไป เช่น มาจากภาษาอังกฤษ คำว่า Attitude ซึ่งมีรากศัพท์มาจากคำในภาษาละติน aptus แปลว่า โน้มเอียง เหมาะสม นักจิตวิทยาและนักการศึกษา ได้ให้ความหมายของเจตคติไว้ดังนี้

เชดคักกี้ โฆวาสัทท์ (2549) ให้นิยามว่า เจตคติ หมายถึง ความรู้สึกของบุคคลที่มีต่อสิ่งต่าง ๆ อันเป็นผลเนื่องมาจากการเรียนรู้ ประสบการณ์ และเป็นตัวกำหนดให้บุคคลแสดงพฤติกรรมหรือมีแนวโน้มที่จะตอบสนองต่อสิ่งเหล่านั้น ๆ ในทิศทางใดทิศทางหนึ่ง อาจเป็นไปได้ในทางสนับสนุนหรือคัดค้านก็ได้ ดังนั้นทัศนคติจึงขึ้นอยู่กับกระบวนการในการเรียนรู้ ระเบียบ

วิธีของสังคม ซึ่งเจตคตินี้แสดงออก หรือปรากฏให้เห็นได้ชัดเจนในกรณีที่สิ่งเหล่านั้นเป็นสิ่งเร้าทางสังคม

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2542 (2546, หน้า 321) เจตคติ หมายถึง ท่าที หรือความรู้สึกของบุคคลต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง

ล้วน สายยศ, และอังคณา สายยศ (2543, หน้า 54) กล่าวว่า เจตคติเป็นความรู้สึก เชื่อ ศรัทธาต่อสิ่งใดจนเกิดความพร้อมที่แสดงพฤติกรรมออกมา ซึ่งอาจเป็นไปได้หรือไม่ดีก็ได้ เจตคดียังไม่เป็นพฤติกรรมแต่เป็นตัวการทำให้เกิดพฤติกรรม

วิภาวี แป้นเรือง (2546, หน้า 17) กล่าวว่า เจตคติ หมายถึง ความรู้สึกนึกคิด ความคิดเห็น และความพร้อมที่จะกระทำต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ซึ่งอาจเป็นความรู้สึกทางชอบหรือไม่ชอบเป็นการบอกแนวโน้มทางจิตใจของบุคคลเมื่อปะทะสัมพันธ์กับสิ่งของ บุคคล ประเพณี หรือสถานการณ์ใด ๆ ซึ่งให้บุคคลแสดงพฤติกรรมต่าง ๆ ออกมา เจตคติที่มีต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งสามารถสร้างขึ้นหรือเปลี่ยนแปลงได้

พิชิต ฤทธิ์จรรยา (2549, หน้า 223) ได้กล่าวว่า เจตคติเป็นความรู้สึก ความเชื่อ ความศรัทธาของบุคคลต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งซึ่งเป็นผลมาจากการเรียนรู้ และประสบการณ์ที่ช่วยกระตุ้นจิตใจให้บุคคลแสดงพฤติกรรมต่อสิ่งต่าง ๆ ไปในทิศทางใดทิศทางหนึ่ง เช่น สนับสนุนหรือต่อต้าน ชอบหรือไม่ชอบ เห็นด้วยหรือไม่เห็นด้วย เป็นต้น

กู๊ด (Good, 1973, p.223) ให้ความหมายของเจตคติว่า หมายถึง ความเอนเอียง หรือความชอบของบุคคลที่แสดงผลเฉพาะไปสู่วัตถุสิ่งของ สถานการณ์หรือคุณค่า ตามปกติจะประกอบด้วยความรู้สึกและอารมณ์

อนาสตาซี (Anastasi, 1986, p.541) กล่าวว่าเจตคติหมายถึงความโน้มเอียงที่จะแสดงออกว่าชอบหรือไม่ชอบต่อสิ่งนั้น ๆ เช่น ขนบธรรมเนียมประเพณี เชื้อชาติ และสถาบันต่าง ๆ

จากความหมายของเจตคติที่กล่าวมานั้นสรุปได้ว่า เจตคติต่อการเรียนตามหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง เทียวคุ่มขุนแผนเป็นความรู้สึกภายในของบุคคลที่มีต่อคุ่มขุนแผน หรือแสดงออกว่าชอบหรือไม่ชอบต่อคุ่มขุนแผน เห็นด้วยหรือไม่เห็นด้วย ซึ่งอาจเป็นผลมาจากประสบการณ์การเรียนรู้สำหรับสิ่งนั้น และความรู้สึกเป็นตัวกำหนดให้บุคคลนั้นแสดงพฤติกรรมหรือแนวโน้มของการตอบสนองต่อสิ่งนั้นได้ทางหนึ่ง ทั้งในทางบวกและทางลบแต่สามารถสร้างและเปลี่ยนได้

2. องค์ประกอบของเจตคติต่อหลักสูตรคุ่มขุนแผน

กรวีร์ เมฆหมอก (2542, หน้า 27) ได้สรุปองค์ประกอบของเจตคติ ไว้ดังนี้

1. องค์ประกอบด้านความรู้ หมายถึง แนวความรู้ ความคิดของบุคคลต่อสิ่งเร้า ความรู้และความคิดเป็นตัวกำหนดลักษณะเจตคติต่อสิ่งเร้าไปทางบวกหรือลบชัดเจนขึ้น

2. องค์ประกอบด้านความรู้สึก หมายถึง ความรู้สึกเป็นสิ่งที่กำหนดเจตคติของบุคคลอาจเป็นไปในทางดีหรือไม่ดี ถ้าบุคคลมีเจตคติที่ดีต่อสิ่งนั้นก็ชอบ ถ้ามีความรู้สึกไม่ดีต่อสิ่งนั้นก็จะไม่ชอบ

3. องค์ประกอบด้านความพร้อมในการกระทำ หมายถึง พฤติกรรมของบุคคลที่แสดงออกให้สอดคล้องกับความรู้สึกของตนเอง เช่น การยอมรับ หรือไม่ยอมรับ

สรุปได้ว่าองค์ประกอบของเจตคติมี 3 ประการคือ องค์ประกอบด้านความรู้ องค์ประกอบด้านความรู้สึก องค์ประกอบด้านความพร้อมในการทำงาน ซึ่งองค์ประกอบทั้งหมดจะสัมพันธ์กัน จะเห็นได้ว่าองค์ประกอบด้านความรู้สึกเป็นผลเนื่องมาจาก การรับรู้ของบุคคล และจะส่งผลไปถึงพฤติกรรมการกระทำของบุคคล และสามารถที่จะเปลี่ยนแปลงได้ตามสถานการณ์ต่าง ๆ

3. ลักษณะที่สำคัญของเจตคติต่อหลักสูตรคัมขุนแผน

พิชิต ฤทธิ์จรูญ (2549, หน้า 223-224) ได้เสนอลักษณะที่สำคัญ ดังนี้

1. เจตคติเป็นเรื่องเกี่ยวกับอารมณ์และความรู้สึกของบุคคล ในการวัดเจตคติจึงต้องถามเกี่ยวกับความรู้สึก ความเชื่อ ความศรัทธาจะไม่ถามเกี่ยวกับข้อเท็จจริง (fact)

2. เจตคติของบุคคลต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งจะมีการแสดงออกอย่างมีทิศทาง (direction) ว่าไปทางบวกหรือทางลบและมีปริมาณของความรู้สึกหรือระดับความเข้มข้น (intensity) ตามแนวทิศทางตั้งแต่บวกน้อย ๆ จนถึงบวกมาก ๆ หรือตั้งแต่ลบมาก ๆ จนถึงลบน้อย ๆ ดังนั้นการวัดเจตคติจึงทำให้ทราบทั้งทิศทางและระดับความเข้มข้นของเจตคติ

3. เจตคติของบุคคลเกิดจากการเรียนรู้มากกว่ามีมาเองแต่กำเนิด ถ้าเรียนรู้ว่าสิ่งใดมีคุณค่าก็จะเกิดเจตคติที่ดีต่อสิ่งนั้น ถ้าเรียนรู้สิ่งใดไม่มีคุณค่าก็จะเกิดเจตคติที่ไม่ดีต่อสิ่งนั้น ถ้าสิ่งใดที่บุคคลไม่เคยรู้จักเลยก็จะไม่เกิดเจตคติต่อสิ่งนั้น

4. เจตคติของบุคคลมีความคงเส้นคงวา (consistency) ไม่ค่อยเปลี่ยนแปลงได้ง่าย ๆ เป็นความรู้สึกที่ค่อนข้างคงที่แต่สามารถเปลี่ยนแปลงได้เมื่อบุคคลได้รับการพัฒนาเกิดการเรียนรู้ต่อสิ่งนั้น

5. เจตคติของบุคคลไม่สามารถวัดหรือสังเกตเห็นได้โดยตรง การวัดเจตคติจึงเป็นการวัดทางอ้อม (indirect observation) โดยใช้แบบวัดเจตคติเป็นสิ่งเร้าให้ผู้ที่ถูกวัดเจตคติแสดงพฤติกรรมออกมาด้วยการตอบแบบวัดเจตคติแล้วแปลความหมายของการวัดนั้น

แบบวัดเจตคติที่ใช้ในการวิจัยมีหลายประเภทในที่นี้จะกล่าวถึงที่นิยมใช้อยู่ 3 ประเภท คือ แบบวัดเจตคติตามวิธีของลิเคอร์ท แบบวัดเจตคติตามวิธีของออสกูด และแบบวัดเจตคติตามวิธีของเทอร์สไตน์

4. การเปลี่ยนแปลงเจตคติต่อหลักสูตรคัมขุนแผน

กัญญา ทองสิงห์ (2540, หน้า 39) กล่าวถึงการเปลี่ยนแปลงเจตคติอย่างเป็นทางการว่า เป็นวิธีการที่อาศัยพื้นฐานมาจากทฤษฎีการเรียนรู้และเชื่อว่ามนุษย์เป็นบุคคลที่มี

เหตุผล สามารถคิด สามารถถูกกระตุ้นเพื่อให้เกิดภาวะรับการชักจูงให้สนใจข่าวสารต่าง ๆ สามารถเรียนรู้เนื้อหาของข่าวสารและเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมหรือการปฏิบัติได้ ดังนั้นเครื่องมือที่ใช้ในการเปลี่ยนแปลงเจตคติจะเป็นแบบวิธีการที่เป็นทางการ มีการสื่อความหมายที่เป็นทางการและมีรูปแบบมีการวางแผนอย่างรอบคอบ

นอกจากนี้ ทัศนคติ ท่องศัพท์ ยังได้รวบรวมทฤษฎีการเปลี่ยนแปลงเจตคติ ไว้ดังนี้

1. ทฤษฎีการเปลี่ยนแปลงเจตคติเพื่อการปรับตัวให้เข้ากับสังคม (The Social judgment theory of attitude change) เจ้าของทฤษฎี คือ มูซาเฟอร์ เซอร์ฟ, และคาร์ล ไฮโฮฟแลนด์ (Muzaffer Sherif, and Carl I. Hoveland) หลักการของทฤษฎีนี้มีว่าการเปลี่ยนแปลงเจตคติของบุคคลนั้น จะเกิดขึ้นภายหลังจากที่บุคคลได้เลือกตัดสินใจที่จะปรับตัวให้เข้ากับสิ่งแวดล้อม เพราะโดยปกติบุคคลจะใช้สติปัญญาในการปรับตัวให้เข้ากับสิ่งแวดล้อมเสมอ บางครั้งบุคคลจะปรับตัวเข้ากับสิ่งแวดล้อม และบางครั้งจะปรับปรุงสิ่งแวดล้อมให้เข้ากับตนเอง ในกรณีที่จะต้องปรับตัวเข้ากับสิ่งแวดล้อม โดยที่เจตคติของบุคคลนั้นยังไม่สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมหรือสังคม บุคคลนั้นจะต้องเปลี่ยนแปลงเจตคติเพื่อ การปรับตัวให้เข้ากับสังคมเสมอ

2. ทฤษฎีการมีส่วนร่วมในการกระทำ (Active participation theory) เจ้าของทฤษฎีคือ เคอร์ท เลวิน (Kurt Lewin) หลักการของทฤษฎีนี้มีว่า การเปลี่ยนแปลงเจตคติของบุคคลให้เป็นในรูปใด จะต้องให้เขามีส่วนร่วมในกลุ่มบุคคลอย่างมีประสิทธิภาพ

3. ทฤษฎีความสอดคล้องทางความคิด (Cognitive consonance theory) เจ้าของทฤษฎีคือ ฟริทซ์ ไฮเดอร์ (Fritz Heider) หลักการของทฤษฎีนี้มีว่า ถ้าสมาชิกในสังคมหรือกลุ่มใด ๆ ก็ตาม มีความรู้สึกหรือเท่าที่เป็นไปในแนวที่สอดคล้องกันก็จะอยู่ด้วยกันได้ แต่ถ้ามีความคิดหรือความรู้สึกแตกต่างไปจากสังคมหรือกลุ่ม ก็จะต้องเปลี่ยนแปลงเจตคติให้เหมือนกันหรือสอดคล้องกันต่อไป

4. ทฤษฎีความไม่สอดคล้องทางความคิด (Cognitive dissonance theory) เจ้าของทฤษฎีคือ ลีออน เฟสทิงเจอร์ (Leon Festinger) หลักการของทฤษฎีนี้มีว่า เมื่อบุคคลเกิดความขัดแย้งขึ้นเป็นสองทาง แต่ละทางไม่ลงรอยกัน ก็พยายามขจัดความขัดแย้งให้หมดไป ไม่ว่าจะขัดแย้งกับบุคคล วัตถุ หรือสถานการณ์ วิธีขจัดความขัดแย้งโดยปรับความรู้สึกจากชอบหรือไม่ชอบ ให้เป็นไปในทางตรงกันข้ามจะเปลี่ยนแปลงเจตคติได้

การเปลี่ยนแปลงเจตคติของบุคคลนั้นสิ่งแวดล้อมรอบ ๆ ตัวมีอิทธิพลเป็นอย่างยิ่ง วิกาวิ แป้นเรือง (2546, หน้า 39) ได้กล่าวถึงอิทธิพลของสิ่งแวดล้อมที่สำคัญมีดังนี้

1. บิดา มารดา การที่บิดามารดามีเจตคติต่อสิ่งใดในลักษณะหนึ่งลักษณะใด ย่อมมีอิทธิพลต่อบุตรให้มีเจตคติในทางเดียวกับบิดามารดา

2. วัฒนธรรมภายในสังคม คนที่มีอาชีพต่างกันหรืออยู่ในชั้นของสังคมต่างกันหรือคนที่นับถือศาสนาต่างกัน ย่อมมีเจตคติต่างกัน

3. บุคลิกภาพของแต่ละคนย่อมมีอิทธิพลต่อการสร้างเจตคติต่อสิ่งต่าง ๆ ด้วย เช่น คนที่มีบุคลิกภาพไม่เหมือนคนอื่น อาจรู้สึกมีปมด้อย มองโลกในแง่ร้าย เป็นต้น

4. การศึกษาเล่าเรียนในโรงเรียน กิจกรรมของโรงเรียนย่อมมีอิทธิพลต่อเด็ก มากกว่าสถาบันอื่น ๆ ในสังคม ฉะนั้น หากโรงเรียนมีครูดี มีตำราเรียนที่ดี และมีการปกครองที่ดี สิ่งเหล่านี้ย่อมเป็นส่วนสำคัญในการสร้างเจตคติของเด็กไปในทางที่ดีที่ควร

5. การพักผ่อนหย่อนใจ การแสวงหาความบันเทิงมีหลายด้านด้วยกันซึ่งแต่ละด้านล้วนมีอิทธิพลต่อการสร้างเจตคติของบุคคล

จากข้อความข้างต้นจะเห็นได้ว่าเจตคติของบุคคลสามารถเปลี่ยนแปลงไปตามสถานการณ์ต่าง ๆ ได้ โดยสิ่งแวดล้อมรอบตัวเป็นสิ่งสำคัญที่มีอิทธิพลต่อการสร้างเจตคติของบุคคลให้เป็นไปในทิศทางเดียวกัน

5. การสร้างแบบวัดเจตคติต่อการเรียนตามหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง เทียบคัมภีร์แผนวิภาวี แป้นเรื่อง (2546, หน้า 47) ได้เสนอหลักการสร้างเจตคติที่ดีแก่เด็ก ดังนี้

1. ผู้เรียนทราบจุดมุ่งหมายของเรื่องที่เรียน
2. ผู้เรียนเห็นประโยชน์ของวิชาที่เรียน
3. ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการจัดการเรียนการสอน
4. ผู้เรียนได้เรียนสอดคล้องความสามารถ ความสนใจ ความถนัด เพื่อจะได้เกิดผลสำเร็จในการเรียน
5. การสอนผู้สอนต้องมีการเตรียมตัว ใช้วิธีสอนที่ดี เป็นผลให้เกิดเจตคติต่อการเรียน
6. ผู้สอนต้องสร้างความอบอุ่นใจและสร้างความเป็นกันเองกับผู้เรียน
7. ผู้สอนต้องสร้างบุคลิกภาพให้เป็นที่น่าเลื่อมใสกับผู้เรียน
8. จัดสภาพแวดล้อมภายในโรงเรียน ห้องเรียน ให้บรรยากาศน่าอยู่ น่าเรียน น่าสนใจ

การสร้างแบบวัดเจตคติตามวิธีของลิเคอร์ท์มีขั้นตอน ดังนี้

1. กำหนดเป้าหมายเจตคติ (attitude object) ที่ต้องการจะศึกษาหรือต้องการวัด ซึ่งจะเป็นคน วัตถุ สิ่งของ องค์การ สถาบัน อาชีพ วิชา นโยบาย ฯลฯ เช่น เจตคติต่ออาชีพ นักการเมือง เจตคติต่อวิชาภาษาไทย เจตคติต่อโรงเรียน เจตคติต่อนโยบายการจัดระเบียบสังคม เป็นต้น
2. ให้ความหมายหรือระบุขอบข่ายเป้าหมายเจตคติ ที่ต้องการจะวัด ให้ชัดเจนว่าประกอบด้วยคุณลักษณะใดบ้าง เพื่อให้สามารถเขียนข้อความแสดงความรู้สึกต่อเป้าหมายเจตคตินั้น ได้อย่างครอบคลุมชัดเจน

3. เขียนข้อความแสดงความรู้สึก ต่อเป้าเจตคติที่ต้องการจะวัดให้ครอบคลุมคุณลักษณะที่สำคัญ ๆ ตามกำหนดไว้ในข้อ 2 ให้มีความทั้งทางบวกและทางลบมากพอเมื่อวิเคราะห์แล้วเหลือจำนวนข้อความที่ต้องการนำไปใช้วัดเจตคติได้ ข้อความควรมีลักษณะ ดังนี้

3.1 เป็นข้อความที่แสดงความรู้สึกต่อสิ่งที่ต้องการวัด สามารถโต้แย้งได้ไม่ใช่ข้อเท็จจริง

3.2 เป็นข้อความที่มีความสมบูรณ์ใช้ชัดประเด็นเดียว

3.3 เป็นข้อความที่มีความแจ่มชัด สั้น กระชับรัด

3.4 เป็นข้อความที่มีความเข้าใจง่าย ไม่ใช่ศัพท์เทคนิคทางวิชาการ

3.5 เป็นข้อความง่าย ๆ ไม่ยุ่งยากซับซ้อน

3.6 หลีกเลี่ยงการใช้คำคุณศัพท์หรือคำกริยาวิเศษณ์ เช่น เสมอ ๆ ปอย ๆ

ไม่เคย ไม่มีเลย ทั้งหมด เป็นต้น

3.7 ไม่ควรใช้ประโยคปฏิเสธหรือปฏิเสธซ้อน เพราะอาจทำให้ผู้ตอบเข้าใจได้ง่ายหรือสับสน

4. ตรวจสอบข้อความที่เขียนไว้ โดยตรวจสอบด้วยตนเองหรือให้ผู้เชี่ยวชาญในเรื่องนั้น ๆ ตรวจสอบ โดยพิจารณาในเรื่องของความครบถ้วนของคุณลักษณะของสิ่งที่ศึกษา ความถูกต้องเหมาะสมการใช้ภาษา ความสอดคล้องกันกับรูปแบบการตอบที่กำหนดไว้ว่าควรใช้รูปแบบของการตอบแบบใด เช่น

เห็นด้วยอย่างยิ่ง	เห็นด้วย	ไม่แน่ใจ	ไม่เห็นด้วย	ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง
ชอบมากที่สุด	ชอบมาก	ปานกลาง	ชอบน้อย	ชอบน้อยที่สุด

5. ตรวจสอบคุณภาพเบื้องต้น โดยการทดลองใช้แบบวัดเจตคติกับกลุ่มตัวอย่างจำนวนหนึ่ง เพื่อตรวจสอบความชัดเจนของข้อความและภาษาที่ใช้ รวมทั้งการตรวจสอบคุณภาพด้านอื่น ๆ ได้แก่ ความเที่ยงตรง ค่าอำนาจจำแนก และค่าความเชื่อมั่นของแบบวัดเจตคติทั้งฉบับด้วย

6. กำหนดการให้คะแนนการตอบของแต่ละตัวเลือก โดยทั่วไปนิยมกำหนดคะแนนเป็น 5 4 3 2 1 (หรือ 0 1 2 3 4) สำหรับข้อความทางบวกและ 1 2 3 4 5 (หรือ 0 1 2 3 4) สำหรับข้อความทางลบ การกำหนดคะแนนลักษณะนี้เรียก arbitrary weighting method

7. จัดชุดแบบวัดเจตคติ เมื่อตรวจสอบคุณภาพของแบบวัดแล้วให้จัดชุดแบบวัดเจตคติ ซึ่งโดยทั่วไปจะมีจำนวนข้อตั้งแต่ 20 ข้อขึ้นไป เพราะถ้าแบบวัดมีจำนวนข้อน้อยความเชื่อมั่นมักจะมีค่าน้อย ความเที่ยงตรงก็ไม่ดี

ในการวัดเจตคติต่อการเรียนตามหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง เทียวคุ้มขุนแผน สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนสุพรรณภูมิ การวัดเจตคติมี 2 ลักษณะ คือ พฤติกรรม

ในระดับความรู้สึกนึกคิด และพฤติกรรมในระดับการแสดงออก โดยเลือกใช้แบบวิธีวัดเจตคติของ ลีเคอร์ท ด้วยเหตุผลที่ว่าแบบของลีเคอร์ท นับเป็นที่นิยมใช้กันทั่วไป และในการให้นำหนักของคะแนน 5 ระดับ ทำให้สามารถหาระดับเจตคติจากแหล่งข้อมูลได้สะดวก ซึ่งวัดความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อหลักสูตรพิจารณาโดยรวม 2 ด้าน คือ

1. ความรู้สึกนึกคิดต่อการเรียนตามหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง เทียวคุ้มขุนแผน
 2. การแสดงออกต่อการเรียนตามหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง เทียวคุ้มขุนแผน
- แบบวัดเจตคติต่อการเรียนตามหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง เทียวคุ้มขุนแผน สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนสุพรรณภูมิ ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นเป็นแบบวัดประมาณค่า 5 ระดับ ตามหลักการของลีเคอร์ท (likert)

ข้อความทางบวก

- 5 หมายถึง เห็นด้วยมากที่สุด
- 4 หมายถึง เห็นด้วยมาก
- 3 หมายถึง เห็นด้วยปานกลาง
- 2 หมายถึง เห็นด้วยน้อย
- 1 หมายถึง เห็นด้วยน้อยที่สุด

(พิชิต ฤทธิ์จรรยา, 2547, หน้า 223-225)

ข้อความทางลบ

- 1 หมายถึง เห็นด้วยอย่างยิ่ง
- 2 หมายถึง เห็นด้วย
- 3 หมายถึง ไม่แน่ใจ
- 4 หมายถึง เห็นด้วยน้อย
- 5 หมายถึง เห็นด้วยน้อยที่สุด

วิเคราะห์คะแนนจากแบบวัดเจตคติของนักเรียนต่อการเรียน ตามหลักสูตรท้องถิ่นสุพรรณบ้านเรา เรื่อง เทียวคุ้มขุนแผน สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนสุพรรณภูมิ หลังเรียน โดยใช้แบบประเมินเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ โดยกำหนดระดับความคิดเห็นเป็นรายข้อดังนี้

ค่าเฉลี่ยระหว่าง 4.51 – 5.00 หมายถึง มากที่สุด

ค่าเฉลี่ยระหว่าง 3.51 – 4.50 หมายถึง มาก

ค่าเฉลี่ยระหว่าง 2.51 – 3.50 หมายถึง ปานกลาง

ค่าเฉลี่ยระหว่าง 1.51 – 2.50 หมายถึง น้อย

ค่าเฉลี่ยระหว่าง 1.00 – 1.50 หมายถึง น้อยที่สุด

โดยกำหนดระดับความคิดเห็นโดยภาพรวมดังนี้

ค่าเฉลี่ยระหว่าง 4.51 – 5.00 หมายถึง มีเจตคติในระดับมากที่สุด

ค่าเฉลี่ยระหว่าง 3.51 – 4.50 หมายถึง มีเจตคติในระดับมาก

ค่าเฉลี่ยระหว่าง 2.51 – 3.50 หมายถึง มีเจตคติในระดับปานกลาง

ค่าเฉลี่ยระหว่าง 1.51 – 2.50 หมายถึง มีเจตคติในระดับน้อย

ค่าเฉลี่ยระหว่าง 1.00 – 1.50 หมายถึง มีเจตคติในระดับน้อยที่สุด

จากความหมายของเจตคติ องค์ประกอบ ลักษณะ และประเภทของเจตคติ ดังกล่าวข้างต้นจะเห็นได้ว่า เจตคติ หมายถึง ความรู้สึก ความคิดเห็นของบุคคลต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งในทางบวก เช่น เห็นด้วยมากที่สุด เห็นด้วยมาก เห็นด้วยปานกลาง เห็นด้วยน้อย เห็นด้วยน้อยที่สุด และในทางลบ เช่น ไม่เห็นด้วยน้อยที่สุด ไม่เห็นด้วย ไม่แน่ใจ เห็นด้วยน้อย เห็นด้วยน้อยที่สุด พฤติกรรมของบุคคลที่สนองต่อสิ่งนั้น ๆ จะแตกต่างกันซึ่งสามารถสร้างและเปลี่ยนแปลงได้ ตามสถานการณ์ต่าง ๆ ช่วยให้บุคคลสามารถตัดสินใจได้ว่าตนเองจะเลือกและปฏิบัติอย่างไรจึงจะถูกต้องเหมาะสมเกิดประโยชน์ต่อตนเองและผู้อื่น

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. งานวิจัยในประเทศ

ชีวรัตน์ สาลีประเสริฐ (2545, หน้า 3) ได้ศึกษาการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น การอนุรักษ์โบราณสถานโบราณวัตถุ อำเภออุทุมพร สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 มีขั้นตอนการพัฒนาหลักสูตร 4 ขั้นตอน คือ 1) การศึกษาข้อมูลพื้นฐาน 2) การพัฒนาหลักสูตร 3) การทดลองใช้หลักสูตร 4) การประเมินผลและปรับปรุงหลักสูตร ผลการพัฒนาหลักสูตรพบว่า องค์ประกอบของหลักสูตรประกอบด้วย หลักการ จุดหมาย โครงสร้าง คำอธิบายรายวิชา ขอบข่ายเนื้อหา เวลาเรียน แนวการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน สื่อการเรียนการสอน การวัดผลประเมินผล และแผนการสอน 6 แผนการสอน ผลการทดลองให้หลักสูตร พบว่า นำหลักสูตรไปทดลองใช้กับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โดยมีการสอนร่วมกันระหว่าง ผู้วิจัย ผู้สอน เจ้าหน้าที่พิพิธภัณฑสถาน อ.สม.ค. และผู้รู้ในท้องถิ่น ผลการประเมินและปรับปรุงหลักสูตร พบว่า นักเรียนมีความรู้เกี่ยวกับเรื่อง การอนุรักษ์โบราณสถานโบราณวัตถุ อำเภออุทุมพร ก่อนและหลังการใช้หลักสูตรแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

เกษภา บุญพิทักษ์, และคนอื่น ๆ (2546, บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น กลุ่มکارงานและพื้นฐานอาชีพ ระดับประถมศึกษา เรื่อง จักสาน พบว่า ครูผู้สอนได้ให้ความเห็นว่าจุดประสงค์ เนื้อหา กิจกรรม สื่อการเรียนการสอนและการวัดผลประเมินผลของแผนการสอนประกอบการใช้หลักสูตรมีความเหมาะสมสัมพันธ์เชื่อมโยงและสอดคล้องกันนักเรียนมีความสนใจ ตั้งใจในการทำกิจกรรมการจักสานจากวิทยากรท้องถิ่น เป็นอย่างดีเพราะนักเรียนเห็นว่าเป็นสิ่งที่สามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้ และนักเรียนได้เห็นว่า การจักสานในชุมชนที่นักเรียนอาศัยอยู่ จึงทำให้นักเรียนต้องการที่จะฝึกงานสาน และมีความภาคภูมิใจที่มีส่วนในการช่วยอนุรักษ์ วัฒนธรรมที่เป็นวิถีชีวิตในการประกอบอาชีพที่ได้

กระทำสืบต่อกันมาและที่สำคัญนักเรียนสามารถนำไปใช้จริงในชีวิตประจำวัน นอกจากนี้ครูผู้สอนมีความเห็นว่าเป็นสิ่งที่ดีในการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาพัฒนาเป็นหลักสูตรท้องถิ่นโดยให้วิทยากรท้องถิ่นมาสอนนักเรียนได้เรียนรู้จากวิทยากรท้องถิ่นทำให้มีความรู้เกี่ยวกับการสานพัด การสานกุง และการสานชะลอม รู้ลักษณะ ประเภท ส่วนประกอบ ตลอดจนสามารถนำความรู้ที่ได้ไปประกอบอาชีพในชีวิตประจำวันได้ ครูผู้สอนเห็นว่าวิทยากรท้องถิ่นมีความตั้งใจในการสอน และมีความภาคภูมิใจที่ได้มีส่วนร่วมในการถ่ายทอดความรู้เป็นผู้สืบทอดอนุรักษ์ภูมิปัญญาให้ดำรงอยู่คู่สังคมไทย

นันทน์ภัส ศิริเขตต์ (2546, หน้า 63 - 64) ได้ศึกษาการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นโดยใช้ภูมิปัญญาชาวบ้านในกลุ่มโรงเรียนยังمين สำนักงานการประถมศึกษาอำเภอสะเมิง จังหวัดเชียงใหม่ ผลการวิจัยพบว่า ผู้บริหารโรงเรียนและครูผู้สอนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ส่วนใหญ่เคยเข้าร่วมในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นในโรงเรียนในด้านการจัดการเรียนการสอน นักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้นส่วนใหญ่เรียนอยู่ในระดับมัธยมศึกษาปีที่ 3 เข้าร่วมการให้ข้อมูลเกี่ยวกับเรื่องที่ต้องการเรียนรู้ ในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นในโรงเรียนมากที่สุด บุคลากรภูมิปัญญาชาวบ้านมีวุฒิการศึกษาระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ส่วนใหญ่มีอาชีพรับจ้าง ผลงานของนักเรียน พฤติกรรมความตั้งใจในการปฏิบัติงานและคะแนนเฉลี่ยผลการเรียนอยู่ในเกณฑ์ดี ผู้เรียนมีความพึงพอใจในการเรียนการสอน โดยใช้บุคลากรภูมิปัญญาชาวบ้าน และบุคลากรภูมิปัญญาชาวบ้านมีความภาคภูมิใจ พึงพอใจที่มีส่วนร่วมในการจัดการเรียนรู้

เขาวลักษณ์ ดวงราช (2546, หน้า 107) ได้ศึกษาการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น กลุ่มการงานและพื้นฐานอาชีพ เรื่อง การทอผ้าขาวม้า ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนบ้านป่อแก สำนักงานการประถมศึกษากิ่งอำเภอกุดรัง สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดมหาสารคาม ผลการวิจัยพบว่า ผลการประเมินหลักสูตรโดยวิธีการหาค่า *puissance measure (P.M)* ซึ่งครอบคลุมการประเมิน 3 ด้าน คือ จุดประสงค์เชิงพฤติกรรม กิจกรรมการเรียนการสอนและการวัดผลประเมินผล ปรากฏว่าได้หลักสูตรที่มีค่า P.M. เท่ากับ 10.65 ซึ่งสูงกว่า 10 สรุปลตามเกณฑ์การประเมินได้ว่า หลักสูตรมีคุณค่าสูง แผนการสอนหลักสูตรท้องถิ่น กลุ่มการงานและพื้นฐานอาชีพ เรื่อง การทอผ้าขาวม้า ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 มีประสิทธิภาพ 87.87/87.92 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ 80/80 ที่ตั้งไว้ และผลการศึกษาความพึงพอใจในการเรียนรู้ของนักเรียนที่มีต่อหลักสูตรท้องถิ่น กลุ่มการงานพื้นฐานอาชีพ เรื่อง การทอผ้าขาวม้า ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ปรากฏว่ามีความพึงพอใจในระดับมาก วิทยากรมีความพึงพอใจในระดับมากที่สุด และผู้ปกครองนักเรียนมีความพึงพอใจในระดับมาก

สุดา อุ่นทะนวม (2546, หน้า 100) ได้ศึกษาพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น กลุ่มการงานและพื้นฐานอาชีพ เรื่อง ผลิตภัณฑ์จากผักตบชวา ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนบ้านยางใต้ สำนักงานการประถมศึกษากิ่งอำเภอเขาหลวง สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดร้อยเอ็ด ผลการศึกษาค้นคว้าพบว่า หลักสูตรท้องถิ่นเรื่อง ผลิตภัณฑ์จากผักตบชวาชั้นประถมศึกษาปีที่ 6

มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ย 4.50 และแผนการสอนกลุ่มการทำงานและพื้นฐานอาชีพ เรื่อง ผลิตภัณฑ์จากผักตบชวา ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 มีประสิทธิภาพเท่ากับ 89.27/82.53 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ 80/80 ที่ตั้งไว้ว่าดัชนีประสิทธิผลเท่ากับ 0.83 ซึ่งแสดงว่ามีความรู้เพิ่มขึ้น ร้อยละ 83.00 นักเรียนที่เรียนด้วยแผนการสอนหลักสูตรท้องถิ่น กลุ่มการทำงานและพื้นฐานอาชีพ เรื่อง ผลิตภัณฑ์จากผักตบชวา มีความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ย 4.14

อุดม ปานฮวด (2546, หน้า 128 - 129) ได้ศึกษาการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การทอผ้ามัดหมี่ ระดับประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนบ้านโคกแสมสาร ปีการศึกษา 2546 จำนวน 42 คน ผลการวิจัยพบว่า ได้หลักสูตรท้องถิ่นที่มีลักษณะสอดคล้องกับสภาพและความต้องการของท้องถิ่นอย่างแท้จริง โดยร่วมมือจากชุมชนบ้านโคกแสมสาร นักเรียนมีคะแนนเฉลี่ยก่อนเรียนคิดเป็นร้อยละ 59.84 และคะแนนเฉลี่ยหลังเรียนเป็นร้อยละ 72.81 โดยนักเรียนมีคะแนนเฉลี่ยหลังเรียนเพิ่มขึ้นร้อยละ 12.91 ของคะแนนเดิม หรือร้อยละ 24.85 ของคะแนนสอบก่อนเรียน ผลการประเมินชิ้นงานนักเรียนวิชาทอผ้ามัดหมี่ ปรากฏว่า นักเรียนมีคะแนนจากการประเมินอยู่ในเกณฑ์ดีมาก โดยมีคะแนนรวมโดยเฉลี่ย 64.91 คะแนน จากคะแนนเต็ม 80 คะแนน คิดเป็นร้อยละ 81.13 นักเรียนมีคะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเฉลี่ย คิดเป็นร้อยละ 79.70 มีนักเรียนได้ระดับผลการเรียน 4 คิดเป็นร้อยละ 50 ระดับ 3 คิดเป็นร้อยละ 46.88 และระดับ 2 คิดเป็นร้อยละ 3.12 ประเมินทักษะการนำเสนอผลงาน ปรากฏว่า นักเรียนมีคะแนนเฉลี่ยรวม 17.28 คิดเป็นร้อยละ 69.12 ซึ่งอยู่ในเกณฑ์พอใช้ เจตคติต่ออาชีพ ทอผ้ามัดหมี่ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนบ้านโคกแสมสาร ก่อนเรียนและหลังเรียนแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ โดยมีแนวโน้มว่าหลังเรียนนักเรียนมีคะแนนเจตคติต่ออาชีพทอผ้ามัดหมี่สูงกว่าก่อนเรียน การศึกษาความคิดเห็นของนักเรียนและบุคคลในชุมชนต่อการจัดกิจกรรมการเรียนวิชาทอผ้ามัดหมี่ โดยใช้การสนทนากลุ่มกับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 นักเรียนจะให้ความสนใจ ใส่ตั้งใจฟัง และจดบันทึกสิ่งที่พบเห็นไว้เตือนความจำอีกด้วย สำหรับบุคคลในชุมชนก็มีความยินดีที่จะให้ความสะดวกในด้านของสถานที่ ซึ่งก็ได้แก่ศูนย์ทอผ้าประจำหมู่บ้าน

นนธิชัย หิรัญวงษ์ (2547, หน้า 107 - 108) ได้ศึกษาการพัฒนาหลักสูตรมัคคุเทศก์น้อยนำเที่ยวบึงฉวากเฉลิมพระเกียรติ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ผลการวิจัยพบว่า หลักสูตรมัคคุเทศก์น้อยนำเที่ยวบึงฉวากเฉลิมพระเกียรติ มีความเหมาะสมที่จะจัดกิจกรรมการเรียนรู้ออกไปให้นักเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสุพรรณบุรี เขต 3 มีความสอดคล้องระหว่าง 0.80 - 1 แผนการจัดการเรียนรู้มีความสอดคล้องและเหมาะสม นักเรียนมีความสนใจในการเรียนรู้การเป็นมัคคุเทศก์น้อยนำเที่ยวบึงฉวากเฉลิมพระเกียรติ และมีความสนุกสนานกับการจัดการกิจกรรมการเรียนรู้อย่างหลากหลาย นักเรียนมีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับมัคคุเทศก์น้อยนำเที่ยวบึงฉวากเฉลิมพระเกียรติหลังทดลองสูงกว่าก่อนทดลองใช้หลักสูตรมัคคุเทศก์น้อยนำเที่ยวบึงฉวากเฉลิมพระเกียรติ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

และนักเรียนมีความพึงพอใจในการจัดการเรียนรู้หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้นเกี่ยวกับเรื่องพระเกียรติ มีความสนุกสนานต่อการเรียนรู้ ได้เรียนรู้สิ่งที่อยู่ใกล้ตัว ทำให้มีความรู้เกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวในท้องถิ่นมากยิ่งขึ้น

พรรณผกา พวงกันยา (2547, หน้า 260) ได้ศึกษาพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา เรื่องการแปรรูปผลิตภัณฑ์จากหญ้าขจรจบ กลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพและเทคโนโลยี ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ผลการวิจัยสรุปได้ว่าการประเมินแบบปยุตของ (P.M.) โดยกลุ่มผู้เชี่ยวชาญเท่ากับ 13.80 แสดงว่าหลักสูตรมีคุณค่าสูง ผลการใช้หลักสูตรและการเรียนรู้ด้วยแผนการจัดการกิจกรรมการเรียนรู้ สามารถพัฒนาให้นักเรียนมีความรู้ความสามารถด้านกระบวนการทำงาน กระบวนการกลุ่มและกิจนิสัยที่ดีในการทำงาน แผนการจัดการเรียนรู้มีประสิทธิภาพเท่ากับ 86.58/82.66 และมีดัชนีประสิทธิภาพผลเท่ากับ .6406 หมายความว่านักเรียนมีความก้าวหน้าทางการเรียนเพิ่มขึ้น 0.6406 หรือคิดเป็นร้อยละ 64.06 และนักเรียนมีความพึงพอใจต่อการจัดการกิจกรรมการเรียนรู้ในระดับมาก

สุมาลี ดาแก้ว (2547, หน้า 160 - 161) ได้ศึกษาพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา เรื่องผลิตภัณฑ์การแปรรูปอาหารจากปลา กลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพและเทคโนโลยี ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ที่มีประสิทธิภาพ 85/85 ปรากฏผลดังนี้ ผลการประเมินแบบหลักสูตรปยุตของ (P.M.) กลุ่มผู้เชี่ยวชาญเท่ากับ 15.04 แสดงว่าหลักสูตรคุณค่าสูง ส่วนแผนการจัดการกิจกรรมการเรียนรู้มีประสิทธิภาพเท่ากับ 89.82/88.68 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ 85/85 ที่ตั้งไว้ และมีดัชนีประสิทธิภาพของแผนการเรียนรู้ เท่ากับ 0.7919 หมายความว่านักเรียนมีความก้าวหน้าทางการเรียนเพิ่มขึ้นร้อยละ 79.19 และนักเรียนมีความพึงพอใจต่อการจัดการกิจกรรมการเรียนรู้ในระดับมากที่สุด ผลการพัฒนาหลักสูตรและการเรียนรู้ด้วยแผนจัดการกิจกรรมการเรียนรู้ สามารถพัฒนาผู้เรียนนำความรู้ไปปฏิบัติและบรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้ได้ คือ มีค่าคะแนนเฉลี่ยสูงกว่า ร้อยละ 85

เสริมศรี วิทรัสชุดิกุล (2547, หน้า 50 - 51) ได้ศึกษาการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา กลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ เรื่อง การอนุรักษ์และพัฒนาสิ่งแวดล้อมในท้องถิ่น สำหรับนักเรียนช่วงชั้นที่ 2 ผลการวิจัยพบว่า หลักสูตรที่มีคุณค่าที่สรุปตามเกณฑ์การประเมินได้ว่าเป็นหลักสูตรมีคุณภาพสูงหรือดีมาก และจากผลการประเมินหลักสูตร โดยการแสดงความคิดเห็นและข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญ สรุปได้ว่าหลักสูตรสาระการเรียนรู้ ผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง หน่วยการเรียนรู้แผนการจัดการเรียนรู้ เหมาะสมสอดคล้องกัน และหลักสูตรมีความสอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่นเหมาะสมกับผู้เรียน ทำให้ผู้เรียนมีความรู้และเจตคติที่ดีต่อการเรียนเรื่อง การอนุรักษ์และพัฒนาสิ่งแวดล้อมในท้องถิ่น สามารถนำไปใช้ในชีวิตรประจำวันได้เป็นอย่างดี และผู้เรียนมีความรู้และมีทักษะในการอนุรักษ์และพัฒนาสิ่งแวดล้อม สามารถนำไปใช้ในชีวิตรประจำวัน ตลอดจนมีเจตคติที่ดีต่อการอนุรักษ์และพัฒนา

สิ่งแวดล้อมในห้องถิ่น ทำให้นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และมีเจตคติที่ดีต่อการเรียน หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .01

ทรงศรี หอมจันทร์ (2548, หน้า 77 - 78) ศึกษาการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา กลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพ และเทคโนโลยี เรื่อง ขนมไทยสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราช ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนบ้านวังเพลิง สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาลพบุรี เขต 1 อำเภอโคกสำโรง จังหวัดลพบุรี โดยมีขั้นตอนการพัฒนาหลักสูตร 4 ขั้นตอน คือ 1) การศึกษาข้อมูลพื้นฐาน 2) การพัฒนาหลักสูตร 3) การทดลองใช้หลักสูตร 4) การประเมินผลและการปรับปรุงหลักสูตร ผลการวิจัยพบว่า 1) การศึกษาข้อมูลพื้นฐานนักเรียนและบุคลากรที่เกี่ยวข้องมีความต้องการในการพัฒนาหลักสูตรวิชาขนมไทยสมัยสมเด็จพระนารายณ์ ควรนำวิทยากรในห้องถิ่นมาร่วมสอนและมีการศึกษาแหล่งวัตถุดิบที่มีอยู่ในห้องถิ่นมาใช้ในการพัฒนาหลักสูตร 2) การพัฒนาหลักสูตรมีองค์ประกอบของหลักสูตรประกอบด้วย หลักการ จุดหมาย โครงสร้าง คำอธิบายรายวิชา เนื้อหาสาระการเรียนรู้ กิจกรรมการเรียนการสอน การวัดและประเมินผล และแผนการจัดการเรียนรู้ 8 แผน 3) ผลการทดลองใช้หลักสูตร นำหลักสูตรไปทดลองใช้กับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โดยมีการสอนทั้งภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติ พบว่าผลการประเมินผลนักเรียนมีความรู้เกี่ยวกับวิชาขนมไทยสมัยสมเด็จพระนารายณ์ก่อนและหลังใช้หลักสูตรแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ปราโมทย์ นาสารีย์ (2548, บทคัดย่อ) ได้ศึกษาการพัฒนาหลักสูตรเสริมทักษะการอ่านภาษาอังกฤษอย่างมีวิจารณญาณ โดยใช้นิทานพื้นบ้านอีสาน สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 วัดอุประสงค์เพื่อพัฒนาหลักสูตร หาประสิทธิภาพของหลักสูตร และเปรียบเทียบทักษะการอ่านภาษาอังกฤษอย่างมีวิจารณญาณ ระหว่างนักเรียนที่ได้รับการสอนอ่านโดยใช้หลักสูตรเสริมทักษะการอ่านกับนักเรียนที่ได้รับการสอนอ่านแบบปกติ ผลการศึกษาพบว่า 1) หลักสูตรมีหลักการเพื่อตอบสนองความต้องการของนักเรียนที่เป็นคนอีสานมีจุดหมายเพื่อพัฒนาทักษะการอ่านและการคิดอย่างมีวิจารณญาณ มีสาระเป็นนิทานพื้นบ้านอีสาน 12 เรื่อง โดยจัดการเรียนรู้เป็นรายภาค และประเมินผลการเรียนรู้ด้วยการทดสอบ 2) หลักสูตรมีประสิทธิภาพ 89.74/84.55 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์มาตรฐาน 80/80 ที่กำหนดไว้ 3) นักเรียนที่ได้รับการสอนอ่านโดยใช้นิทานพื้นบ้านอีสานมีทักษะการอ่านภาษาอังกฤษอย่างมีวิจารณญาณสูงกว่านักเรียนที่ได้รับการสอนอ่านแบบปกติ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

สราวุฒิ จันทร์สมบัติ (2548, หน้า 105) ได้ศึกษาพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น กลุ่มการงานอาชีพ และเทคโนโลยี เรื่อง การทำขนมจีน ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ปรากฏผลดังนี้ โดยวิธีการหาค่า Puissance Measur(P.M.) ซึ่งครอบคลุมการประเมิน 3 ด้าน คือ จุดประสงค์เชิงพฤติกรรม กิจกรรมการเรียนการสอน และการวัดผลประเมินผล ปรากฏว่าได้หลักสูตรที่มีค่า P.M. 13.23 ซึ่งสูงกว่า 10 สรุปตามเกณฑ์การประเมินได้ว่าหลักสูตรมีคุณค่าสูง และประสิทธิภาพของหลักสูตรที่ทดลองสอนโดยแผนการจัดการเรียนรู้มีค่าเท่ากับ 94.74/81.73 ซึ่งเป็นไป

ตามเกณฑ์ 80/80 ที่กำหนดไว้ และแผนการจัดการเรียนรู้ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.80 ซึ่งอยู่ในระดับเหมาะสมมากที่สุด ผลการเปรียบเทียบค่าคะแนนเฉลี่ยผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังการเรียนและก่อนเรียนมีค่าเฉลี่ยหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ผลการหาค่าดัชนีประสิทธิผลมีค่าเท่ากับ 0.06029 ซึ่งแสดงว่า นักเรียนมีความรู้เพิ่มขึ้นจากก่อนเรียน ร้อยละ 60.29 ซึ่งแสดงว่าผลการวัดความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการจัดการเรียนรู้ตามหลักสูตรท้องถิ่น กลุ่มการงานอาชีพและเทคโนโลยี เรื่อง การทำขนมจีน มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.56 ซึ่งอยู่ในระดับความพึงพอใจมากที่สุด

คันทรส เฟื่องจรัส (2549, บทคัดย่อ) ได้ศึกษาการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น หน่วยการเรียนรู้จังหวัดสระแก้ว สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โดยมีขั้นตอนการวิจัยที่สำคัญ คือ การสร้างหลักสูตร การตรวจสอบคุณภาพหลักสูตร การทดลองใช้หลักสูตรและการปรับปรุงแก้ไขหลักสูตร ผลการวิจัยพบว่า หลักสูตรท้องถิ่น หน่วยการเรียนรู้จังหวัดสระแก้ว สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ที่มีความเหมาะสมที่จะนำไปใช้ในการพัฒนาการเรียนการสอน ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังการทดลองใช้หลักสูตรท้องถิ่น หน่วยการเรียนรู้จังหวัดสระแก้ว สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 สูงกว่าการทดลองใช้หลักสูตรท้องถิ่น อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และเจตคติของนักเรียนที่มีต่อจังหวัดสระแก้วหลังการทดลองใช้หลักสูตรท้องถิ่น หน่วยการเรียนรู้จังหวัดสระแก้ว สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 สูงกว่าก่อนการทดลองใช้หลักสูตรท้องถิ่น อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

งามดา เพชรคอน (2549, หน้า 110 - 111) 1) ได้ศึกษาการพัฒนาหลักสูตร การอนุรักษ์ท้องถิ่น เรื่อง ผักพื้นบ้าน สำหรับนักเรียนช่วงชั้นที่ 2 ในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาศุพรรณบุรี เขต 3 2) เพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนตามหลักสูตร การอนุรักษ์ท้องถิ่น เรื่อง ผักพื้นบ้าน สำหรับนักเรียนช่วงชั้นที่ 2 ในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาศุพรรณบุรี เขต 3 ระหว่างก่อนเรียนกับหลังเรียน 3) เพื่อศึกษาทักษะการปฏิบัติกิจกรรมตามหลักสูตรการอนุรักษ์ท้องถิ่น เรื่อง ผักพื้นบ้าน สำหรับนักเรียนช่วงชั้นที่ 2 ในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาศุพรรณบุรี เขต 3 4) เพื่อศึกษาเจตคติต่อการเรียนตามหลักสูตรการอนุรักษ์ท้องถิ่น เรื่อง ผักพื้นบ้าน สำหรับนักเรียนช่วงชั้นที่ 2 ในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาศุพรรณบุรี เขต 3 ผลการวิจัยพบว่าคะแนนเฉลี่ยผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนตามหลักสูตรการอนุรักษ์ท้องถิ่น เรื่อง ผักพื้นบ้าน สำหรับนักเรียนช่วงชั้นที่ 2 ในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาศุพรรณบุรี เขต 3 หลังการใช้หลักสูตรสูงกว่าก่อนใช้หลักสูตร อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ทักษะปฏิบัติกิจกรรมของนักเรียน โดยผู้เรียนประเมินตนเองและครูประเมิน ในภาพรวมอยู่ในระดับดีมาก และระดับเจตคติของนักเรียนต่อหลักสูตรการอนุรักษ์ท้องถิ่น เรื่อง ผักพื้นบ้าน สำหรับนักเรียนช่วงชั้นที่ 2 ในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาศุพรรณบุรี เขต 3 โดยภาพรวมอยู่ในระดับเห็นด้วยอย่างยิ่ง

นภาพร เตชบุรัมย์ (2549, หน้า 143) ได้ศึกษาการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การสานกระติบข้าวด้วยไม้ไผ่ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 และเพื่อหารูปแบบกระบวนการร่วมมือระหว่างโรงเรียนกันทรวิชัยและชุมชนบ้านลุ่มพุก ผลการศึกษาพบว่า กิจกรรมการเรียนการสอนของหลักสูตร และการวัดผลประเมินผลของหลักสูตร ปรากฏว่า หลักสูตรท้องถิ่นที่พัฒนาขึ้นมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.952 ซึ่งมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก แผนการเรียนรู้ เรื่อง การสานกระติบข้าวด้วยไม้ไผ่ ปรากฏว่า ผลการวิเคราะห์แผนการเรียนรู้เรื่องการสานกระติบข้าวด้วยไม้ไผ่ มีประสิทธิภาพเท่ากับ 86.91/85.00 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ 80/80 ที่ตั้งไว้ ซึ่งหมายความว่า แผนการเรียนรู้มีประสิทธิภาพ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังการเรียนสูงกว่าก่อนการเรียนโดยใช้หลักสูตร อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการเรียนรู้ เรื่อง การสานกระติบข้าวด้วยไม้ไผ่ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.904 ซึ่งนักเรียนมีความพึงพอใจต่อหลักสูตรอยู่ในระดับมาก แสดงว่า แผนการจัดการเรียนรู้ที่ผู้ศึกษาค้นคว้าพัฒนาขึ้น มีความสอดคล้องกับความต้องการของนักเรียนอยู่ในระดับมาก

ประไพ บัวสุคลร์ (2549, หน้า 128 - 129) ได้ศึกษาการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การทำพานบายศรี กลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพและเทคโนโลยี พัฒนาแผนการจัดการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพและสอบถามความพึงพอใจของนักเรียน ภูมิปัญญาท้องถิ่น และผู้ปกครองนักเรียน กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ คือ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนบ้านหนองแขวง อำเภอยางสีสุราช สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม เขต 2 จำนวน 28 คน ภูมิปัญญาท้องถิ่น 5 คน และผู้ปกครองนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 จำนวน 28 คน ผลของการวิจัยพบว่า หลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การทำพานบายศรี กลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพและเทคโนโลยี ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด และแผนการเรียนรู้ เรื่อง การทำพานบายศรี มีประสิทธิภาพ 87.09/83.33 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ที่ตั้งไว้คือ 80/80 ดัชนีประสิทธิผลของแผนการจัดการเรียนรู้มีค่าเท่ากับ 0.73 ซึ่งแสดงว่าผู้เรียนมีความรู้เพิ่มขึ้นร้อยละ 72.63 การเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนเรียนและหลังเรียนเรื่อง การทำพานบายศรี แสดงว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนแตกต่างจากก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 นักเรียนมีความพึงพอใจต่อหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การทำพานบายศรี กลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพและเทคโนโลยี ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 อยู่ในระดับมากที่สุด

อัมพร สร้อยจิต (2549, หน้า 116) ได้ศึกษาการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น กลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพและเทคโนโลยี การทอผ้าไหมมัดหมี่สุรินทร์ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนบ้านหนองไม้ถี้ จำนวน 16 คน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสุรินทร์ เขต 2 จังหวัดสุรินทร์ ผลการวิจัยพบว่า 1) แผนการจัดการเรียนรู้หลักสูตรท้องถิ่น กลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพและเทคโนโลยี เรื่อง การทอผ้าไหมมัดหมี่สุรินทร์ จำนวน 14 แผน มีประสิทธิภาพ 81.21/87.81 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์มาตรฐาน 80/80 ที่กำหนดไว้ 2) แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน จำนวน 30 ข้อ มีค่าอำนาจจำแนกรายข้อ ตั้งแต่ 0.38 ถึง 0.93 และ

ค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.81 3) ค่าดัชนีประสิทธิผลมีค่าเท่ากับ 0.7758 คือผู้เรียนมีความรู้เพิ่มขึ้นร้อยละ 77.58 และความพึงพอใจของนักเรียนในระดับมากที่สุด

2. งานวิจัยต่างประเทศ

การจัดการศึกษาในอินเดียปัจจุบันนั้นปรากฏว่า โรงเรียน สังคม และนักเรียนปัจจุบันให้ความสำคัญกับภูมิปัญญาชาวบ้านน้อย ก่อให้เกิดความเหลื่อมล้ำ และความรู้สึกของการแบ่งแยกชนชั้นในสังคม เกิดความสัมพันธ์ที่ไม่ค่อยจะเป็นที่พึงพอใจระหว่างบ้านกับโรงเรียน นักเรียนมีความรู้สึกห่างเหิน พ่อแม่ บ้าน และสังคมในเผ่าของตนเองมากยิ่งขึ้น รัฐบาลอินเดียได้พยายามจัดการให้มีการประสานความรู้สึกแบ่งแยก โดยพยายามเชื่อมโยงความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับโลกที่บ้านของนักเรียนให้มากขึ้น โดยจัดให้มีการบรรจุเรื่องราวด้านวัฒนธรรมที่เป็นภูมิปัญญาชาวบ้านเข้าไปในหลักสูตร เช่น การเล่นเกมตามประเพณี เรื่องตลก ปริศนา นิทาน เพลง และการเต้นรำ เป็นต้น ในประเทศอินเดียมีหลายสิ่งหลายอย่างที่เป็นภูมิปัญญาชาวบ้าน เช่น เรื่องเกี่ยวกับการศึกษาด้านวิชา และด้านปรัชญา (theological and philosophical studies) ตลอดจนความรู้เรื่องศิลปะการแสดง ศิลปะหัตถกรรม โหราศาสตร์ เป็นต้น

เมนโดซา (Mendoza, 2004, p.5793 - B) ได้ศึกษาและพัฒนาหลักสูตรเชิงปฏิบัติการเพื่อช่วยเหลือครูประถมศึกษาในการดูแลเด็กและป้องกันความก้าวร้าวและความรุนแรงในชั้นเรียนการศึกษาในครั้งนี้มี 2 ส่วน ส่วนแรก นักวิจัยศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ส่วนที่สองได้พัฒนาการสองเชิงปฏิบัติการ และทดลองหลักสูตรในเบื้องต้นในโรงเรียนประถมศึกษาในเขตเบย์แอเรียในรัฐซานฟรานซิสโก ในการวิจัยครั้งนี้มีครู 8 คนจากโรงเรียนประถมศึกษา 3 แห่งที่แตกต่างกันเข้าร่วมวิจัย การมีส่วนร่วมของโครงการประกอบด้วยการทำงานปฏิบัติการ 5 ชั่วโมงในการทดลองหลักสูตรการควบคุมตามแฟ้ม (IRR - 15) ส่วนที่ 2 เพื่อหาข้อสรุปของการสอนแฟ้ม IRR - 15 มีคำถาม 15 ข้อ เป็นคำถามแบบมาตราส่วนของลิเคิร์ต 6 ระดับ หมายถึง อัตราความพึงพอใจมากที่สุด มีคะแนนรวม 90 คะแนน ผู้เข้าร่วมวิจัยตอบแบบประเมินมีคะแนนเฉลี่ย 70.55 แสดงว่า หลักสูตรได้รับการยอมรับอย่างดีจากครูผู้เข้าร่วมวิจัย ครูผู้เข้าร่วมวิจัยมีความพอใจในหลักสูตรและเสนอแนะให้นำหลักสูตรไปใช้กับนักเรียนที่สร้างปัญหา อีกทั้งหลักสูตรนี้ยังเป็นหลักสูตรที่สร้างสังคมในทางบวกแก่ผู้เรียนต่อไป

รัสเซล (Russell, 2005, p.644) ทำการศึกษาวิจัยเรื่องข้อมูลและนโยบายการศึกษา การศึกษารายกรณีของหลักสูตรโรงเรียนรัฐออนตาริโอ ซึ่งเกี่ยวข้องกับการสำรวจเกี่ยวกับข้อมูล การเรียนรู้และนโยบายการจัดทำหลักสูตรสำหรับนักเรียนอนุบาลจนถึงเกรด 12 ประเด็นหลักที่ศึกษา คือ การพัฒนานโยบายข้อมูลเกี่ยวกับการเรียนรู้ตามที่อธิบายโดยคณะบริการ ให้รายละเอียดที่นำไปใช้ได้กับนโยบายนี้ ระเบียบวิธีการวิจัย ใช้การวิเคราะห์พรรณนาวิเคราะห์ของเอกสารที่เกี่ยวข้องกับนโยบาย และการสัมภาษณ์ผู้ดำเนินการจัดทำนโยบาย 12 คน งานวิจัยนี้ พบว่า ครูบรรณารักษ์ มีส่วนร่วมสำคัญและจัดหาทุนภาครัฐนั้นก็สำคัญมาก และเน้น

เรื่องของการสร้างแบบทดสอบความรู้มาตรฐานซึ่งมีนัยสำคัญต่อการพัฒนานโยบายข้อมูลทางการเรียนรู้ ห้องสมุดโรงเรียนในแคนาดา ก็มีส่วนสำคัญส่งผลต่อนโยบาย ข้อมูลการเรียนรู้หนังสือของนักเรียน เช่นเดียวกับบรรณารักษ์ที่ได้รับการสนับสนุนจากชุมชน จะมีวิธีการฝึกฝนครูบรรณารักษ์อย่างไร จะมีวิธีการใดที่ครูบรรณารักษ์จะสามารถไปให้ถึงเป้าหมายของตนเองให้พร้อม ๆ กับนโยบายของผู้บริหารงานวิจัยที่เผยให้เห็นว่า นโยบายเกี่ยวกับข้อมูลการเรียนรู้ในรัฐออนตาริโอนั้น เป็นตัวสนับสนุนว่า สิ่งแวดล้อมทางการเรียนรู้ขึ้นอยู่กับความไม่เสมอภาคของการประเมินทักษะการให้ความรู้

ลิทเซนเบิร์ก (Litzenberg, 2005, p.3282 - A) ได้ศึกษาการประเมินทักษะของครูในเรื่องสิ่งแวดล้อมห้องถิ่นศึกษาและผลกระทบต่อหลักสูตรและวิธีการสอนในโรงเรียนประถมศึกษา รัฐแมริแลนด์ โดยมีจุดมุ่งหมายของการวิจัยทางการศึกษาเพื่อต้องการรับรู้ของครูประถมศึกษาเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมห้องถิ่นศึกษาที่ส่งผลต่อหลักสูตรในชั้นเรียนและกระบวนการจัดการเรียนการสอนทางวิทยาศาสตร์ การรวบรวมข้อมูลใช้แบบสอบถาม และการสนทนากลุ่มแบบ Focus Group ผลการวิจัยพบว่า ไม่มีการกำจัดความสำคัญของสิ่งแวดล้อมห้องถิ่นศึกษาระดับของการบูรณาการหลักสูตรในระดับอนุบาลจนถึงเกรด 3 มีการแลกเปลี่ยนประสบการณ์การสอนสิ่งแวดล้อม ศึกษาขยายเพิ่มขึ้นในระดับเกรด 4 - 5 และควรปรับปรุงพฤติกรรม ความสนใจของนักเรียน ขณะทำการศึกษาสีสิ่งแวดล้อมนอกห้อง ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม สร้างโรงเรียนในชนบทเป็นโรงเรียนสีเขียว เรียบเรียงเรื่องสิ่งแวดล้อมห้องถิ่นของโรงเรียนเข้าสู่บทเรียนวิทยาศาสตร์ต่อไป

จากการศึกษาเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาหลักสูตร สรุปได้ว่า แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 10 (พ.ศ.2550 - 2554) ซึ่งสอดคล้องกับแผนการศึกษาแห่งชาติ (พ.ศ.2545 - 2549) ได้กำหนดจุดมุ่งหมายปลูกฝังให้คนมีคุณธรรม นำความรู้ เป็นคนดี มีเหตุผล มีความรักในสถาบันชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์ มีจิตสาธารณะ รู้จักประมาณ รู้จักอนุรักษ์ สร้างเสริมและพัฒนาวัฒนธรรม ทักษะการรวมชาติ และสิ่งแวดล้อม มีภูมิคุ้มกัน มีความสามารถในการแก้ปัญหา มีสมรรถนะ และทักษะในการประกอบอาชีพ พร้อมเผชิญการเปลี่ยนแปลงภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์ ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงและสอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2545 หมวด 4 มาตรา 27 วรรค 2 ที่กำหนดไว้ว่าให้สถานศึกษาขั้นพื้นฐานมีหน้าที่จัดทำสาระของหลักสูตรตามวัตถุประสงค์ในวรรคหนึ่ง ในส่วนที่เกี่ยวกับสภาพปัญหาในชุมชน สังคม ภูมิปัญญาท้องถิ่น คุณลักษณะอันพึงประสงค์ เพื่อเป็นสมาชิกที่ดีของครอบครัว ชุมชน สังคมและประเทศชาติ

การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น สู่พรรณบ้านเรา เรื่อง เทียบคัมภีร์แผน สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 เหมาะสมกับสภาพปัญหาและความต้องการของแต่ละท้องถิ่น เพื่อให้ผู้เรียนได้เรียนรู้สิ่งใกล้ตัว สามารถนำไปใช้ประโยชน์ในชีวิตประจำวันได้ และเป็นการ

ปลูกฝังให้ผู้เรียนมีความรักและผูกพันมีจิตสำนึกรักบ้านเกิดของตนเอง จากการศึกษาสภาพ
ท้องถิ่นของอำเภอเมือง พบว่า การศึกษาคู่ชุมชนแผน ซึ่งเป็นแหล่งเรียนรู้ในท้องถิ่นใกล้ตัวนักเรียน
ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิด ทฤษฎีในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นสุพรรณบ้านเรา เกี่ยวกับชุมชนแผน
จากนักการศึกษา โดยค้นคว้างานวิจัยที่เกี่ยวข้องทั้งในประเทศและต่างประเทศ ตลอดจน
แหล่งเรียนรู้ ผู้รู้เกี่ยวกับชุมชนแผน นอกจากนี้ยังได้รับการส่งเสริมและสนับสนุนจากสถานศึกษา
ชุมชน ผู้รู้ในท้องถิ่น ผู้วิจัยจึงพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นสุพรรณบ้านเรา เรื่อง เกี่ยวกับชุมชนแผน
สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนสุพรรณภูมิ เพื่อให้ผู้เรียนมีความรู้ความเข้าใจ
มีพฤติกรรมการอนุรักษ์และเจตคติต่อชุมชนแผน โดยมีกระบวนการวิจัยเพื่อพัฒนาหลักสูตร
4 ขั้นตอน คือ 1) การศึกษาข้อมูลพื้นฐาน 2) การพัฒนาหลักสูตร 3) การทดลองใช้หลักสูตร
4) การประเมินผลและปรับปรุงหลักสูตร ต่อไป